

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Politická ekonomie reforem v post-socialistických zemích

Bc. Daniel Baďura

© 2020 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Daniel Baďura

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Politická ekonomie reforem v post-socialistických zemích

Název anglicky

Political economy of reforms in post-socialist countries

Cíle práce

Hlavním cílem práce je analýza a komparace procesu ekonomické transformace a reforem za účelem zhodnocení průběhu a úspěšnosti těchto reforem ve vybraných post-socialistických státech na časové ose 1989-2018.

Hlavní cíl práce bude naplněn pomocí jednotlivých dílčích cílů: Analýza a komparace HDP, inflace, míry (ne)zaměstnanosti, čistého přílivu zahraničních investic, zahraničního obchodu, podnikatelského prostředí, indexu ekonomické transformace, indexu ekonomické svobody a podnikatelského prostředí ve vybraných post-socialistických státech.

Metodika

Diplomová práce je metodicky rozdělena do tří navazujících částí:

Literární rešerše – představuje aktuální stav řešené problematiky.

Praktická část – tato část je založena na analýze a komparaci jednotlivých proměnných a analýze časových řad.

Závěr – představuje syntézu zjištěných výsledků.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Ekonomické reformy, postkomunismus, transformace, politická ekonomie, post-socialistické státy

Doporučené zdroje informací

- BLANCHARD, O., BOYCKO, M., DABROWSKI, M., DORNBUSCH, R., LAYARD, R. and SHLEIFER, A.: Post-communist reform: Pain and Progress. Report of the WIDER World Economy Group; MIT Press Ltd., USA, 1993. ISBN 0-262-02362-8.
- BORENSZTEIN, Eduardo: The Strategy of Reform in the Previously Centrally-Planned Economies of Eastern Europe: Lessons and Challenges. IMF Policy Discussion Papers – Edition 93–96; Washington, D.C.; 1993. ISBN 07332-9781463920609.
- HOLMAN, R. *Ekonomie*. V Praze: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-278-6.
- HOLMAN, Robert: Transformace české ekonomiky. V komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy. Vydal CEP, Praha 2000. ISBN 80-902795-6-2.
- JONÁŠ, J. *Ekonomická transformace v České republice : makroekonomický vývoj a hospodářská politika*. Praha: Management Press, 1997, 1997. ISBN 80-85943-22-0.
- KORNAI, János, HAGGARD, Stephan, KAUFMAN, Robert R.: Reforming the State: Fiscal and Welfare Reform in Post-Socialist Countries. Cambridge University Press. UK, 2001. ISBN 978-0521774888
- KOTLÁN, I. – KLIKOVÁ, C. *Hospodářská politika*. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2012. ISBN 978-80-86572-76-5.
- KUČEROVÁ, I. *Střední Evropa : komparace vývoje středoevropských států*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3067-0.
- ŠULC, Z. *Stručné dějiny ekonomických reform v Československu (České republice) 1945-1995*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 1996. ISBN 80-238-1220-3.
- ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky : 1989-2004*. V Praze: C.H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-922-.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Irena Benešová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 2. 3. 2020

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 3. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 23. 03. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Politická ekonomie reforem v post-socialistických zemích" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 2.4.2020

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval doc. Ing. Ireně Benešové, Ph.D. za vstřícný přístup, věcné připomínky a odbornou pomoc při vypracování diplomové práce.

Politická ekonomie reforem v post-socialistických zemích

Abstrakt

Cílem práce je analýza a komparace procesu ekonomické transformace a reforem ve vybraných post-socialistických státech za účelem zhodnocení jejich průběhu a úspěšnosti na časové ose 1989-2018.

První část práce zahrnuje společný historický vývoj ekonomik států Visegrádské skupiny a rozbor jejich výchozích makroekonomických a mikroekonomických podmínek. Dále popisuje zavádění jednotlivých reformních opatření a vývoj transformačního procesu, včetně privatizace a restrukturalizace státních podniků.

Součástí praktické části je detailní porovnání a analýza vnitřních a vnějších makroekonomických indikátorů, které byly klíčové pro úspěšné zvládnutí procesu transformace. Pro ucelení představy o celkovém vývoji transformace byly využity výsledky ze dvou indexů ekonomické svobody, indexu lidského rozvoje, indexu snadného podnikání a transformačních indikátorů.

Analýza hrubého domácího produktu, míry inflace, míry (ne)zaměstnanosti, čistého přílivu zahraničních investic, zahraničního obchodu a výše devizových rezerv byla provedena prostřednictvím statistické metody Studentův t-test. Výsledky analýzy prokázaly, že Maďarsko bylo od roku 1989 zemí s lepším vývojem indexu spotřebitelských cen ve srovnání s ostatními státy Visegrádské skupiny a Česká republika byla po roce 1989 zemí s lepším vývojem bilance zahraničního obchodu, vyšší importu a exportu zboží a služeb ve srovnání ve srovnání s Maďarskem, Polskem a Slovenskem.

Klíčová slova: ekonomické reformy, transformace ekonomiky, post-socialistické státy, Visegrádská skupina, privatizace, analýza makroekonomických ukazatelů, tranzitivní ekonomiky

Political economy of reforms in post-socialist countries

Abstract

The aim of this work is to analyse and compare the process of economic transformation and reforms in selected post-socialist states in order to evaluate their progress and success on the timeline 1989-2018.

The first part of the thesis includes a common historical development of the economies of the Visegrad Group countries and an analysis of their initial macroeconomic and microeconomic conditions. It also describes the implementation of individual reform measures and the development of the transformation process, including privatization and restructuring of state-owned enterprises.

Part of the practical part is a detailed comparison and analysis of internal and external macroeconomic indicators, which were crucial for the successful management of the transformation process. Results from two economic freedom indexes, human development index, easy business index and transformation indicators were used to complete the idea of the overall transformation.

The analysis of gross domestic product, inflation rate, (un) employment rate, net inflow of foreign investment, foreign trade and foreign exchange reserves was carried out using the Student's t-test statistical method. The results of the analysis showed that Hungary has been a better consumer price index since 1989 compared to other Visegrad countries, and the Czech Republic has been a better foreign trade balance, the import and export of goods and services compared to Hungary, Poland and Slovakia since 1989.

Keywords: economic reforms, economic transformation, post-socialist states, Visegrad group, privatization, analysis of macroeconomic indicators, transition economies

Obsah

1 Úvod.....	12
2 Cíl práce a metodika	14
2.1 Cíl práce	14
2.2 Metodika	14
3 Socialistická ekonomika	17
3.1 Centrálně-plánovaná ekonomika.....	17
3.2 Společný socialistický trh – RVHP.....	18
3.3 Tržní reformy od 60. let do 80. let 20. století	19
3.4 Výchozí parametry transformace postsocialistických států	20
3.4.1 Československo	20
3.4.2 Polsko	21
3.4.3 Maďarsko.....	21
4 Ekonomie reforem.....	23
4.1 Strategie transformace.....	24
4.1.1 Liberální a institucionální přístup	25
4.1.2 Šoková terapie versus gradualismus – spor o rychlost	26
4.2 Polsko – rané období transformace ekonomiky	27
4.2.1 Balzerowiczův plán.....	28
4.2.2 Daňová reforma	29
4.2.3 Reforma penzijního systému	29
4.3 Československo – rané období transformace ekonomiky	29
4.3.1 Klausova reforma.....	29
4.3.2 Daňová reforma v České republice.....	31
4.3.3 Penzijní reforma v České republice	31
4.3.4 Slovensko – hledání tzv. slovenské cesty transformace	31
4.3.5 Daňová reforma na Slovensku.....	31
4.3.6 Penzijní reforma na Slovensku	32
4.4 Maďarsko – rané období transformace ekonomiky	32
4.4.1 Bokrosův balík.....	32
4.4.2 Daňová reforma	33
4.4.3 Penzijní reforma.....	33
4.5 Privatizace a restrukturalizace.....	33
4.5.1 Malá a velká privatizace – spor o rychlost privatizace	34
4.5.2 Kupónová privatizace	35
4.5.3 Československo	37

4.5.4	Polsko	39
4.5.5	Maďarsko	40
5	Praktická část - srovnání makroekonomického vývoje.....	43
5.1	Vnitřní ukazatele ekonomické rovnováhy	43
5.1.1	Hrubý domácí produkt.....	43
5.1.2	Srovnání meziročního tempa růstu reálného HDP	44
5.1.3	Vývoj reálného HDP.....	46
5.1.4	HDP na osobu v paritě kupní síly	48
5.1.5	Inflace	50
5.1.6	Míra nezaměstnanosti a vývoj na trhu práce	53
5.1.7	Míra zaměstnanosti	55
5.2	Vnější ukazatele ekonomické rovnováhy.....	57
5.2.1	Zahraniční obchod	57
5.2.2	Čistý příliv zahraničních investic	65
5.2.3	Devizové rezervy	68
5.3	Srovnávací ukazatele ekonomické svobody a životní úrovně.....	71
5.3.1	Index ekonomické svobody – The Fraser Institut.....	71
5.3.2	Index ekonomické svobody – The Heritage Foundation	72
5.4	Index lidského rozvoje	73
5.5	Index snadného podnikání.....	75
5.6	Index transformace.....	76
5.7	Transformační indikátory.....	78
6	Výsledky a diskuze	81
7	Závěr	84
8	Seznam použitých zdrojů	86
9	Seznam příloh.....	91

Seznam tabulek

Tabulka 1.: Chronologie reformních opatření do roku 1991	19
Tabulka 2.: Základní údaje o kupónové privatizaci.....	36
Tabulka 3.: Příjem z prodeje majetku a akcií v roce 2004 a od počátku existence FNM ČR	38
Tabulka 4.: Příjmy z prodeje státního majetku v rámci privatizace 1991-2003.....	40
Tabulka 5.: Výnosy z privatizace od roku 1991 – 1997	42
Tabulka 6.: Meziroční tempo růstu reálného HDP/rok v letech 1991-2018.....	44
Tabulka 7.: Analýza vývoje meziročního tempa růstu HDP/rok.....	46
Tabulka 8.: Vývoj reálného HDP na osobu/rok v rozmezí 1990-2018	47
Tabulka 9.: Analýza vývoje reálného HDP na rok/osobu	48
Tabulka 10.: Index HDP na obyvatele ve standardu kupní síly v letech 1995-2018 (EU 28 – 100%).....	49
Tabulka 11.: Analýza objemového indexu HDP na obyvatele ve standardu kupní síly.....	50
Tabulka 12.: Index spotřebitelských cen v meziročním srovnání (CPI) v letech 1989-2018	51
Tabulka 13.: Analýza vývoje indexu spotřebitelských cen v meziročním srovnání	52
Tabulka 14.: Míra nezaměstnanosti v letech 1990-2019	53
Tabulka 15.: Analýza vývoje míry nezaměstnanosti.....	55
Tabulka 16.: Vývoj míry zaměstnanosti v letech 1990-2019	55
Tabulka 17.: Analýza vývoje míry zaměstnanosti.....	57
Tabulka 18.: Bilance běžného účtu k HDP.....	58
Tabulka 19.: Analýza vývoje bilance běžného účtu k HDP	59
Tabulka 20.: Import zboží a služeb v meziročním srovnání v letech 1991-2018.....	60
Tabulka 21.: Export zboží a služeb v meziročním srovnání v letech 1991-2018.....	60
Tabulka 22.: Čistý export zboží a služeb v letech 1991-2018.....	61
Tabulka 23.: Analýza čistého exportu zboží a služeb v letech 1991-2018.....	64
Tabulka 24.: Analýza vývoje importu zboží a služeb.....	64
Tabulka 25.: Analýza vývoje exportu zboží a služeb	65
Tabulka 26.: Čistý příliv zahraničních investic v letech 1990-2018	66
Tabulka 27.: Analýza čistého přílivu zahraničních investic	68
Tabulka 28.: Vývoj výše devizových rezerv v letech 1993-2018.....	68
Tabulka 29.: Analýza vývoje výše devizových rezerv	70
Tabulka 30.: Index ekonomické svobody v letech 1985-2017 – The Fraser Institut“	71
Tabulka 31.: Index ekonomické svobody - The Heritage Foundation	73
Tabulka 32.: Index lidského rozvoje v letech 1990-2018.....	74
Tabulka 33.: Index transformace – Statusový index.....	77
Tabulka 34.: Index transformace – Vládní index	78

Seznam grafů

Graf 1.: Meziroční tempo růstu reálného HDP/rok v letech 1991-2018	45
Graf 2.: Vývoj reálného HDP v letech 1990-2018	47
Graf 3.: Index spotřebitelských cen v meziročním srovnání (CPI) v letech 1989-2018	52
Graf 4.: Míra nezaměstnanosti v letech 1990-2019	54
Graf 5.: Míra zaměstnanosti v letech 1990-2019.....	56
Graf 6.: Bilance běžného účtu k HDP v letech 1989-2018.....	59
Graf 7.: Import zboží a služeb v meziročním srovnání v letech 1991-2018.....	61
Graf 8.: Export zboží a služeb v meziročním srovnání v letech 1991-2018.....	62
Graf 9.: Čistý export zboží a služeb v letech 1991-2018.....	63
Graf 10.: Čistý příliv zahraničních investic v letech 1990-2018	66
Graf 11.: Vývoj výše devizových rezerv v letech 1993-2018	69

Seznam použitých zkratk

HDP – hrubý domácí produkt

RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci

ČSSR – Československá socialistická republika

ČSFR – Česká a Slovenská Federativní Republika

MMF – Mezinárodní měnový fond

USD – americký dolar

HUF – maďarský forint

mld. – miliarda

mil. – milión

DIK – držitel investičního kupónu

PPP – parita kupní síly

PPS – standard kupní síly

CPI – index spotřebitelských cen

HDI – Human Development Index

BTI – The Bertelsmann Stiftung's Transformation Index

NA – chybějící údaje

č. - číslo

ČR – Česká republika

\$ - americký dolar

1 Úvod

Transformace je obecně dlouhotrvající proces doprovázený zaváděním jednotlivých reformních opatření, který je uplatňován především v tranzitivních ekonomikách a rozvojových zemích. Často je doprovázený procesem privatizace a restrukturalizace zestátněných podniků a jejich převedením do rukou soukromých podnikatelů.

Po rozpadu SSSR a společného socialistického trhu v roce 1989 byl proces transformace ekonomiky nepostradatelnou součástí k přerodu společného socialistického trhu na trh kapitálový ve všech post-socialistických zemích. Výchozí makroekonomické a mikroekonomické podmínky nebyly pro post-socialistické státy příznivé, a proto musely být přijaty ekonomické reformy, na základě kterých došlo ke zlepšení výkonu hospodářství.

Proces transformace ekonomiky byl v zemích Visegrádské skupiny odlišný a byl spjatý především s volbou metody transformace. Sledované země vybíraly mezi metodou šokové terapie nebo gradualismu. Šoková terapie, kterou zvolilo Československo spolu s Polskem, vycházela z konceptu rychlého zavádění ekonomických reforem bez ohledu na jejich negativní dopady v rámci hospodářství konkrétní země. Na druhou stranu gradualistická koncepce, kterou si vybralo Maďarsko, vycházela z postupného přijímání reformních opatření s minimálním dopadem na ekonomiky daného státu.

Nedílnou součástí transformačního procesu ekonomiky ve všech tranzitivních ekonomikách byl proces privatizace a restrukturalizace státních podniků. Charakteristickým rysem ve všech postsocialistických státech bylo socialistické státní vlastnictví majetku s eliminací soukromého vlastnictví na minimum, ačkoliv v Maďarsku a Polsku od 80. let 20. století byly zavedeny obchodní reformy, které vedly k mírnému uvolnění zákazu soukromého podnikání. Privatizace probíhala v jednotlivých vlnách a každý z pozorovaných států k ní přistupoval odlišně. První vlna privatizace tzv. malá privatizace byla ve všech státech Visegrádské skupiny úspěšná a jednalo se především o zprivatizování malých a středních podniků. Ve druhé vlně privatizačního procesu byla zahájena tzv. rychlá (velká) privatizace, která byla správně uskutečněna v Maďarsku a Československu na rozdíl od Polska, které se spuštěním velké privatizace nespíchalo, a proto finální výsledky nebyly natolik významné jako v případě Československa a Maďarska. Následovaly další vlny privatizačního procesu tvořené, jak standardními metodami, tak i nestandardními technikami jako například kupónovou privatizací.

Hlavním charakteristickým rysem procesu restrukturalizace firem bylo rozkládání velkých státních podniků na menší společnosti a dále ve změně řídicího managementu, který byl úzce spjatý s komunistickým režimem. Proces restrukturalizace byl úspěšný především v Maďarsku a Polsku. Naopak Československo řešilo dilema, do jaké míry podniky restrukturalizovat, a navíc nepřikládalo procesu restrukturalizace příliš velkou váhu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je analýza a komparace procesu ekonomické transformace a reformem za účelem zhodnocení průběhu a úspěšnosti těchto reformem ve vybraných post-socialistických státech na časové ose 1989-2018.

Hlavní cíl práce bude naplněn pomocí jednotlivých dílčích cílů. První z dílčích cílů spočívá v hodnocení současného stavu řešené problematiky, tedy v analýze dokumentů zabývajících se procesem ekonomické transformace a reformami ve vybraných post-socialistických státech. Druhý dílčí cíl je spojen s porovnáním hrubého domácího produktu (HDP), míry inflace, míry (ne)zaměstnanosti, čistého přílivu zahraničních investic, zahraničního obchodu, výší devizových rezerv, indexu ekonomické transformace, dvou indexů ekonomické svobody, indexu lidského rozvoje, indexu snadného podnikání a transformačních indikátorů ve vybraných post-socialistických státech. Třetím dílčím cílem je celkové zhodnocení dosavadního průběhu ekonomických reformem a transformace ve vybraných post-socialistických státech, kterými jsou Česká republika, Slovensko, Polsko a Maďarsko. Jedná se o státy, které k sobě mají blízko, jak z historického, tak i z geopolitického hlediska. Všechny zkoumané státy byly součástí Sovětského svazu, který významně ovlivnil fungování jednotlivých ekonomik a socioekonomické aspekty jejich obyvatel. Navíc tyto státy tvoří alianci, tzv. Visegrádskou skupinu a v roce 2004 společně vstoupily do Evropské unie.

2.2 Metodika

Diplomová práce je metodicky rozdělena do tří navazujících částí:

Literární rešerše - představuje aktuální stav řešené problematiky. Analýza odborných a vědeckých publikací a dokumentů je nepostradatelnou součástí této části práce. Domácí i zahraniční vědecké publikace jsou zpracovány na základě kvalitativních a kvantitativních metod. Vzhledem k zaměření práce jsou využity hlavně odborné publikace

zabývající se ekonomickými reformami v postkomunistických státech a transformačními procesy jednotlivých zemí.

Praktická část - tato část je založena na analýze a komparaci hrubého domácího produktu (HDP), míry inflace, míry (ne)zaměstnanosti, čistého přílivu zahraničních investic, zahraničního obchodu, výší devizových rezerv, indexu ekonomické transformace, dvou indexů ekonomické svobody, indexu lidského rozvoje, indexu snadného podnikání a transformačních indikátorů ve vybraných tranzitivních ekonomikách. Časová osa zahrnuje období 1989–2018, byť u některých proměnných jsou časové osy zkráceny z důvodu nedostupnosti potřebných dat.

Pozorované vnitřní a vnější makroekonomické indikátory budou analyzovány statistickou metodou Studentův t-test v softwaru STATISTICA od společnosti StatSoft. Na hladině 5% významnosti ($\alpha=0,05$) dojde k testování dvou zvolených hypotéz:

Hypotéza 1: „Česká republika po rozpadu Sovětského svazu a v období ekonomické transformace dosahovala lepších výsledků v oblasti zahraničního obchodu, čistého přílivu zahraničních investic, anebo devizových rezerv ve srovnání s Polskem, Maďarskem a Slovenskem“.

Hypotéza 2: „Maďarsko po rozpadu Sovětského svazu v roce 1989 dosahovalo lepších hodnot v rámci hrubého domácího produktu, inflace, anebo míry (ne)zaměstnanosti ve srovnání s Polskem, Českou republikou a Slovenskem“.

K účelu testování bude použit dvouvýběrový Studentův t-test určený pro porovnávání nezávislých výběrů. Statistická verifikace bude provedena na základě komparace výsledné p-hodnoty s hladinou významnosti ($\alpha=0,05$). V případě, že je jedna z výsledných p-hodnot sledovaného parametru nižší než 5% hladina významnosti, tak je nutné nulovou hypotézu zamítnout a akceptovat alternativní hypotézu. Tento parametr lze označit jako statisticky významný. V opačném případě, kdy všechny zkoumané parametry získají p-hodnotu vyšší než 5% hladina významnosti, tak není možné nulovou hypotézu zamítnout a zároveň není možné akceptovat alternativní hypotézu. Tyto parametry jsou méně statisticky významné.

Závěr – představuje syntézu zjištěných výsledků. Jedná se o zhodnocení výsledků dosavadního průběhu ekonomických reforem a transformace ve vybraných post-socialistických státech. Součástí této části je také diskuse nad problematickými body zkoumané problematiky a návrh doporučení na zlepšení.

3 Socialistická ekonomika

V rámci kapitoly týkající se socialistické ekonomiky jsou vysvětleny pojmy, které úzce souvisí s fungováním ekonomiky v post-socialistických zemích. Prvním z pojmů je centrálně-plánovaná ekonomika, následovaný společným socialistickým trhem (RVHP), tržními reformami od 60. let do 80. let 20. století a výchozími parametry transformace států Visegrádské skupiny.

3.1 Centrálně-plánovaná ekonomika

Státy Visegrádské skupiny byly označovány jako socialistické ekonomiky, které byly charakterizovány podle typu organizace národního hospodářství jako centrálně plánované ekonomiky. Hlavní podstatou centrálně plánované ekonomiky byla nulová existence trhů a s tím související neexistence tržních cen, které by plnily svou motivační, alokační a informační funkci (Kunešová, 2014). V hospodářství se nenacházela žádná konkurence, protože soukromé vlastnictví bylo zákonem zakázáno. Stát zasahoval do všech oblastí hospodářství a neponechal podnikům téměř žádnou autonomii. Míra státní kontroly byly po Sovětském svazu druhá nejvyšší (Švejnar, 1997). Absolutní zákaz podnikání se týkal pouze Československa, a proto situace v Československu byla odlišná od situace v ostatních post-socialistických státech, především v Maďarsku a Polsku, kde soukromníci podnikali ve službách, v maloobchodě i zemědělství.

Centrálně plánované ekonomice je možné také rozumět jako pokřivené formě tržní ekonomiky, protože i ty nejširší plánovací systémy byly nedostatečné k poměru potřeb moderního hospodářství, které se mění každý den Mlčoch (1990).

Modely s centrálním plánováním se v jednotlivých postkomunistických zemích postupně času lišily, protože byly nastaveny podle specifík dané ekonomiky. Kornai (1992) definoval typický model centrálně plánované ekonomiky jako soudržný systém s fungujícími kauzálními vztahy, kde každá složka určovala další komponentu.

Fungování mechanismu s centrálním plánováním popisuje také Šulc (1998), podle kterého stát vystupuje buďto jako „superpodnik“, nebo je uplatňován tzv. „decentralizovaný model“, ve kterém jsou podniky sice ve státním vlastnictví, avšak mají k dispozici určitou míru autonomie. Tento model byl uplatněn ve většině zemí Sovětského svazu především v 60. letech a částečně v 80. letech 20. století.

3.2 Společný socialistický trh – RVHP

Rada vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) vznikla na zasedání v Moskvě 5. – 8. ledna 1949 a jejími zakládajícími členy byly kromě Sovětského svazu také Bulharsko, Československo, Maďarsko, Polsko a Rumunsko (Košťák, 1984). RVHP byla mezinárodní ekonomická organizace socialistických států, která koordinovala zahraničně-obchodní toky mezi jednotlivými socialistickými státy navzájem.

Hlavními cíli RVHP bylo prohloubení hospodářské spolupráce mezi jednotlivými členskými státy a zajištění zásobování trhů v době, kdy socialistické státy čelily ekonomické blokádě ze strany Západu, v důsledku členství západních států v Severoatlantické alianci (Kučerová, 2003). Zformování vzájemných vztahů mezi socialistickými státy vedlo ke komplementárnímu charakteru jednotlivých ekonomik, jejichž snahou byla komplementární soběstačnost (Kučerová, 2010).

Socialistické státy nepoužívaly na trzích RVHP dolary ani jiné „silné“ měny a na základě toho se z RVHP stal uzavřený trh orientovaný pouze na socialistické státy s centrálně řízenými ekonomikami. Židek (2006) uvádí, že „RVHP nebyla formou společenského trhu (jakou byl v té době například Evropský hospodářský prostor), kde by se zboží volně pohybovalo. Ale výměna byla zprostředkována pomocí vládních bilaterálních dohod. Ke konci období byla hlavní příčinou směřování obchodu na východ nízká kvalita československé produkce, která se nedokázala na západních trzích uplatnit.“

Postupný rozpad sovětské mocenské struktury v členských státech vedl v roce 1989 k rozpadu RVHP. Avšak až do poloviny roku 1991 trvalo majetkové vyrovnání.

3.3 Tržní reformy od 60. let do 80. let 20. století

Společným znakem tržních reforem v postsocialistických státech od 60. let do 80. let 20. století bylo odmítání administrativního plánování, centrálního rozdělování zdrojů, a zavedení smíšeného systému cen a investic. Prostřednictvím tržních reforem se zvýšila míra soukromého podnikání a bylo částečně povoleno zakládání soukromých společností, a to především v Maďarsku a Polsku. Avšak reformy se nevztahovaly na společenské (státní a družstevní) vlastnictví, vedoucí úlohu komunistické strany v ekonomice a zapojení ekonomiky do hospodářského společenství RVHP. Proto se hovořilo o "socialistickém tržním hospodářství" apod. Zachování těchto základních rysů plánovaného hospodářství znamenalo, že pevné bariéry reforem nemohly být překonány. (Bauer 2010)

V tomto období rozlišujeme dva základní typy ekonomických tržních reforem. Prvním druhem jsou ekonomické reformy, které způsobily dílčí změny jednotlivých prvků beze změny fungování systému. Typickým příkladem je bulharská reforma šedesátých let, sovětská opatření sedmdesátých let, anebo soubor opatření v ČSSR. Druhým typem jsou ekonomické reformy, které představovaly změnu fungování celého systému. Národním příkladem je jugoslávská reforma z roku 1965, československá reforma z roku 1967, maďarský "nový hospodářský mechanismus" (1968), anebo polská reforma z roku 1982. (Bauer 2010)

Podrobný přehled reformních opatření provedených do roku 1990 ve sledovaných postkomunistických státech popisuje tabulka č. 1.

Tabulka 1.: Chronologie reformních opatření do roku 1991

Reformní opatření	Československo	Polsko	Maďarsko
Zrušení systému povinných dodávek v zemědělství	1960	1971	1956
Zrušení závazných plánů	1990	1982	1968
Zrušení centrálních přidělů	1990	1991	1968
První kroky v liberalizaci cen	1991	1957, 1975	1968
Jednotný devizový kurs	1991	1990	1981

Vstup do MMF a Světové banky	1990	1986	1982
Svoboda podnikání a zakládání soukromých společností	1990	bez omezení	1982
Zákonodárství o bankrotech	1991, 1992	1983	1986
Dvoustupňové bankovníctví	1990	1988	1987
Nový systém daně z příjmů	1993	1992	1987
Systém daně z přidané hodnoty	1991	1993	1988
Zákonodárství o akciových společnostech	1991	1990	1989
Liberalizace obchodu	1991	1990	1989
Systém podpor v nezaměstnanosti	1991	1990	1989

zdroj: Kornai, 1996.

3.4 Výchozí parametry transformace postsocialistických států

Základními výchozími ukazateli transformace států Visegrádské skupiny jsou makroekonomické a mikroekonomické proměnné.

3.4.1 Československo

Z makroekonomického hlediska mělo Československo příznivější podmínky pro transformaci (Půlpán, 1993). Jednalo se především o vyrovnaný státní rozpočet, nízký zahraniční dluh a neexistenci měnového převisu. Díky této makroekonomické rovnováze bylo možné uskutečnit liberalizaci a stabilizaci ekonomiky poměrně rychlým tempem a bez velké inflace. (Orenstein, 2001) Pro představu ekonomika Československa v roce 1990 vykazovala nízkou míru nezaměstnanosti (0,7 %), poměrně nízkou míru inflace (9,7 %) a pokles HDP (-1,2 %).

Z mikroekonomického hlediska Československo již nemělo tak vhodné podmínky pro transformaci ve srovnání s ostatními postsovětskými státy. Jednalo se především o omezení soukromého podnikání, centrálně plánovaného hospodářství a centrálně

stanovených cen. Buchtíková (1996) uvádí, že míra soukromého sektoru dosahovala v roce 1990 maximálně 1-2%.

Značnou výhodou Československa na rozdíl od ostatních postkomunistických států byl rozvinutý diverzifikovaný průmysl (strojní, zbrojní, sklářský, pivovarnický a cukrovarnický). Díky tomu Československo patřilo k nejrozvinutějším zemím socialistického bloku. (Kučerová, 2013 nebo Tříška, 1999)

3.4.2 Polsko

Makroekonomické podmínky Polska nebyly moc příznivé pro transformaci ekonomiky. Ekonomika Polska byla značně destabilizovaná a trpěla velkým zahraničním zadlužením, nevyrovnaným státním rozpočtem, vysokou mírou inflace a velkým měnovým převisem. (Orenstein, 2001) V roce 1990 činil zahraniční dluh (cca 44 mld. USD), HDP klesal (-11,6 %) a země trpěla hyperinflací (585,5 %). Na základě toho se v roce 1990 Polsko stalo první zemí, která provedla transformaci **metodou šokové terapie** (více kapitola 4.1.2. Šoková terapie vs. gradualismus – spor o rychlost), aby co nejrychleji stabilizovala ekonomiku.

Mikroekonomické podmínky Polska byly pro transformaci příznivější. Na rozdíl od Československa bylo povoleno v omezené míře soukromé podnikání a zakládání soukromých společností, avšak nadále byl hlavním obchodním partnerem Sovětský svaz. Zapojení Polska do světového obchodu pomocí ukazatele otevřenosti ekonomiky činilo v roce 1990 pouhých 27 %. (Jandová, 2007)

3.4.3 Maďarsko

Maďarsko mělo velký náskok před ostatními postkomunistickými státy, který vycházel z reformních procesů probíhajících s přestávkami a v rozdílném tempu od roku 1956.

Makroekonomické podmínky Maďarska nebyly moc příznivé pro transformaci ekonomiky, stejně jako tomu bylo v případě Polska. Maďarská ekonomika sice netrpěla tak rozsáhlými strukturálními deformacemi, avšak země vykazovala vysoký zahraniční dluh, s

poměrně velkým měnovým převisem a dvojnásobným deficitem obchodní bilance a státního rozpočtu. Maďarsko v roce 1990 vykazovala pokles HDP (-3,5 %), vysokou míru inflace (28,9 %) a zadluženost (necelých 19 mld. USD).

Z mikroekonomického hlediska byla ekonomická situace mnohem lepší, jelikož se již v 80. letech rozvíjelo soukromé podnikání s možností použití tržních cen a soukromého vlastnictví s možností zakládání soukromých společností. Čtvrtina veškerého průmyslu byla v soukromém vlastnictví. (Kornai, 1996) Bokros (2001) navíc připomíná, že se komunistické vedení ani nebránilo rostoucímu podílu soukromých podniků v Maďarsku. I přesto byl zahraniční obchod výhradně zaměřen na členy RVHP. V roce 1990 činilo zapojení Maďarska do světového obchodu prostřednictvím ukazatele otevřenosti ekonomiky úctyhodných 60 %. (Jandová, 2007)

4 Ekonomie reforem

V této souvislosti je důležité zmínit rozdíl mezi ekonomickou transformací a reformou. Termínem transformace se označuje zásadní změna fungování základních tržních mechanismů ve společnosti. Šulc (1998) pojem transformace ekonomiky definuje jako změnu mechanismu fungování ekonomiky, při které dochází k souběžné proměně, jak jeho systémotvorných, tak i regulativních prvků. V září roku 1990 předložila vláda České a Slovenské Federativní Republiky (ČSFR) tehdejšímu federálnímu shromáždění reformní program změn v přístupu k národnímu hospodářství. Tento program nesl název „Scénář ekonomické reformy“. V tomto programu je vymezen termín transformace: „ekonomická reforma je změnou ekonomických institucí a vztahů mezi nimi. Jejím cílem je přechod od centrálně plánované k tržní ekonomice. Na rozdíl od předcházejících reformních pokusů nejde o zdokonalení existujícího ekonomického systému, ale o jeho principiální změnu. Rizika této reformy (transformace) spočívají právě v její hloubce a radikálnosti. Její realizace musí proběhnout u vědomí nebezpečí růstu inflace a nezaměstnanosti“. (Čalfa, 1990 b)

Samostatný pojem ekonomická reforma je označení pro dílčí změnu prvků systému, například daňovou reformu v tržním nebo centrálně plánovaném systému. Šulc (1998) uvádí, že termín reforma se používá ve dvojitým smyslu. V prvním případě se jedná o změnu fungování ekonomiky bez ohledu na to, jestli se změna zaměřuje na jeho systémotvorné nebo regulatorní prvky. Ve druhém případě dochází ke změně prvků regulativních při zachování prvků systémotvorných.

Obrázek č.1. znázorňuje základní přehled ekonomicko-systémových reforem, které je zapotřebí provést ve všech státech, které přecházejí z centrálně plánované ekonomiky směrem k tržní ekonomice.

Obrázek 1.: Základní přehled ekonomicko-systémových reforem

- 1. Makroekonomická stabilizace a kontrola**
 - Implementace stabilizačních opatření.
 - Vytvoření nástrojů a institucí pro nepřímou makroekonomickou kontrolu v oblasti měnové a fiskální politiky.
 - Opatření k zpřísnění rozpočtových omezení
 - Řešení existujících problémů (peněžní převis, finanční systém, bankroty)
- 2. Institucionální reformy: Lidské zdroje a správní kapacita**
 - Právní a regulační instituce
 - Vedení podniku, včetně finančního sektoru
 - Vládní činitelé a správci
 - Informační systémy (účetnictví and audit)
- 3. Cenové a tržní reformy**
 - Domácí cenová reforma
 - Liberalizace mezinárodního obchodu
 - Distribuční systémy pro výrobky
 - Vytvoření trhu s bydlením
 - Mzdy
 - Úrokové sazby
- 4. Privatizace a restrukturalizace malých a velkých podniků**
 - Řídící systémy
 - Přidělení vlastnických práv
 - Zemědělská půda
 - Průmyslový kapitál
 - Bytový fond
 - Sociální ochrana a právo na pojištění pro jednotlivce
- 5. Rozvoj finančních trhů a institucí**
 - Bankovní systém
 - Jiné finanční trhy

zdroj: Corbo, Coricelli, Bossak, 1991.

4.1 Strategie transformace

Obecné dělení přístupu k transformaci popisuje Holman (2000), který uvádí, že ekonomové uplatňovali dva různé přístupy k transformaci, konkrétně liberální a institucionální přístup. První fází liberálního a institucionálního přístupu byla liberalizace trhů a stabilizace ekonomiky a druhou fází byla privatizace a restrukturalizace podniků.

Definice jednotlivých obecných klíčových variant transformace není jednoduchá. Kotoučková (2001) popisuje další tři hlavní názorové proudy:

1. tzv. třetí cestu – zlepšit stávající systém – posílit roli trhu v rámci plánované ekonomiky, vytvořit konkurenci mezi podniky, potlačit monopolizaci a zakázat dotace neefektivním podnikům.
2. sociálně-tržní hospodářství – zastánci vycházeli z keynesiánství, měli za cíl státní intervencionistickou politiku – smíšenou ekonomiku se silným státem. Hlavním aspektem byla zaměstnanost.
3. liberální hospodářství – hlavními předpoklady byl co nejmenší stát, minimální státní zásahy a nízká míra inflace. Zastánci této teorie byli Klaus, Dyba, Ježek a Dlouhý.¹

Obecně lze říct, že mezi většinou ekonomů a politiků panovala shoda o směřování hospodářství k tržnímu systému. Klaus (1994) píše, že „naším cílem je a od samého počátku bylo vytvoření standardní tržní ekonomiky, založené primárně na soukromém vlastnictví a na tvůrčí iniciativě svobodných občanů“.

Obtížnost výběru správné strategie transformace zdůrazňuje i Holman (2000) „neexistuje tedy optimální transformační strategie. Stratégové transformace byli nuceni zvolit jeden z přístupů, čímž zároveň převzali riziko negativních důsledků, plynoucích z nerespektování druhého přístupu“.

4.1.1 Liberální a institucionální přístup

Liberálové vycházeli z principu neviditelné ruky trhu Adama Smithe, kdy uspokojování potřeb jedince vede k maximalizaci užiteků a výnosů celé společnosti. Předním zastáncem liberálního přístupu byl v Československu Václav Klaus, který následně tuto metodu realizoval v praxi. (Kučerová, 2015) Východiskem liberálního přístupu transformace je vytvoření tržních podnětů v podobě provedení základních systémových

¹ Po prvních svobodných volbách v roce 1990 zastával Václav Klaus post ministra financí, Tomáš Ježek funkci jako vedoucí ministerstva privatizace, Karel Dyba post jako ministr bez portfeje (byl členem vlády, ale nebyl pověřen řízením žádného ministerstva) a Vladimír Dlouhý funkci jako ministr hospodářství.

změn. Součástí takových systémových změn jsou především liberalizace trhů a privatizace, které jsou zároveň předpokladem pro následný vznik tržních institucí. (Žídek, 2006)

Zastánci **institucionálního přístupu** na rozdíl od liberálů předpokládali, že princip neviditelné ruky musí být podle přesných pravidel A. Smithe, nikoliv však konkrétními pravidly nebo institucemi, aby pro tvořící se subjekty bylo zřejmé, v jakém tržní prostředí se budou nacházet a která pravidla jsou pro ně závazná. V opačném případě se musí počítat s maximalizací zisku ve všech případech. (Švejnar, 1997) Východiskem institucionálního přístupu transformace je tvorba institucí (formálních i neformálních) následovaná vznikem trhů. Vznik institucí je poměrně složitý proces, a proto je rychlý postup reforem v tomto případě nežádoucí. Mezi přední stoupence institucionálního přístupu patřil odkazovaný Jan Švejnar.

Holman (2000) dále uvádí, že „stále není zcela jasné, zda jsou podněty lidí odrazem existujících institucí (jak tvrdí institucionalisté) nebo zda naopak vývoj tržních institucí probíhá jako reakce na tržní podněty (jak tvrdí liberálové).“ Navíc platí, že liberální a institucionální koncepce jsou v rozporu a navzájem se vylučují.

4.1.2 Šoková terapie versus gradualismus – spor o rychlost

Názory na podobu ekonomické transformace se rozcházel zcela zřetelně. Vyprofilovaly se dva hlavní názorové přístupy, a to gradualismus a tzv. „šoková terapie“.

Zastánci **gradualismu** byli přesvědčeni o potřebě provádět transformaci postupnými kroky, aby domácí trh nebyl vystaven přílišnému šoku a nedošlo tak k velkému hospodářskému poklesu. Cílem bylo nastolení konkurenčního prostředí a ochrana před monopolizací. (Kučerová, 2015) Holub (1996) dodává, že díky gradualismu budou veškeré změny provedeny pomalu a bude možné se na celý proces transformace lépe připravit. Předním zastáncem gradualismu bylo Maďarsko, které bylo ze všech postsocialistických států první v zahájení procesu transformace ekonomiky. (Kornai, 1996)

Židek (2006) píše, že „zastánci gradualistické transformace se domnívali, že je možné tyto poklesy výkonu a růst cen na celý proces snížit, pokud jeho jednotlivé kroky budou provedeny pomaleji.“ Šulc (1998) stoupenec gradualistické koncepce uvádí, že „rizika hlubšího a déle trvajícího poklesu ekonomického růstu korelují spíše s volbou tzv. gradualistického postupu než s tou či onou formou „šokové terapie.“

Na druhou stranu příznivci tzv. „šokové terapie“ obecně předpokládali provedení základních reforem „šokem“, doprovázené stabilizačními opatřeními hospodářské politiky a ústupu státu z ekonomiky. Avšak stabilizace působila na podniky jako „šok“, na který bylo obtížné se rychle adaptovat a jehož příčinou byl hospodářský pokles, který je podle zastánců šokové terapie nevyhnutelnou a krátkodobou součástí transformace. Strategie šokové terapie byla uplatněna především v Polsku a Československu. Hlavní zastánce šokové terapie v Československu Václav Klaus (1991) dodává, že „podstata našich změn musí být jasně artikulována a provedení reforem musí být rychlé a nekompromisní! A jakékoliv zpoždění může být fatální chybou“. Šoková terapie bývá také často kritizována za nedostatečný právní rámec a nesprávně fungující instituce vymáhající práva nebo nedostatečnou záruku soukromých vlastnických práv. Například Sojka (2002) píše, že „česká transformace bohužel nevzala problém cílevědomého budování institucí, jež by vytvářely motivace k produktivnímu chování (práci, podnikání, investování), v úvahu.“

4.2 Polsko – rané období transformace ekonomiky

V roce 1990 se stalo Polsko první z postkomunistických zemí, která uskutečnila transformaci ekonomiky metodou šokové terapie, někdy taky zvanou „velký třesk“. (Gomulka, 1998) Klíčovými aspekty této metody byla stabilizace a liberalizace trhu a následná privatizace. (Sachs, 1993) Berg a Blanchard (1994) popsali kompletní seznam hlavních reformních kroků polského balíčku reforem:

- *Fiskální konsolidace* – přesun rozpočtu s deficitem zhruba 3 % HDP v poslední čtvrtletí roku 1989 do hrubého salda v roce 1990, především pomocí snížení dotací.
- *Kontrola inflace prostřednictvím domácího stlačování úvěru* – tvorba vysoké refinanční sazby pro banky, 36 % měsíčně v lednu 1990.

- *Příjmová politika zaměřená na omezení růstu mezd* – byla vybírána daň z vyplácení nadměrných mezd od podniků, které vyplácely mzdy nad státní regulovanou úroveň růstu mezd.
- *Převoditelnost zlotého* – směnný kurz byl nastaven a navázán nízko, aby průměrná polská průmyslová mzda zpočátku činila 40 centů za hodinu.
- *Liberalizace obchodu* – došlo ke sjednocení a snížení celní sazby v průměru na 10 %. Do značné míry byly odstraněny licenční požadavky a množstevní omezení.
- *Liberalizace cen* – ceny potravin byly uvolněny v srpnu 1989 komunistickou vládou. Počet regulovaných cen byl snížen z 50 % na 10 %, avšak mnoho zbývajících regulovaných cen, především ceny energií, se nadále prudce zvyšovaly.
- *Omezení podnikových dotací* – podniky již nemohly počítat s dotacemi pro vyrovnání rozpočtu jako tomu bylo v případě minulého režimu. Došlo k upevnění pravidel bankrotu.
- *Privatizace* – privatizace byla plánovaná a projednána v letech 1989–1990, ale nakonec byla odložena na druhou část transformace.

4.2.1 Balzerowiczův plán

Tzv. Balzerowiczův plán zahrnoval výše uvedené reformní opatření, která byla jádrem programu radikální ekonomické transformace. Tvůrce Balzerowiczova plánu byl polský ministr financí Lech Balzerowicz. Plán se ve skutečnosti týkal pouze první fáze transformace, jehož součástí je liberalizace a stabilizace. S privatizací a restrukturalizací Polsko příliš nespíchalo, a proto reálně byla spuštěna až v roce 1994. Prostřednictvím Balzerowiczova plánu Polsko provedlo pravděpodobně nejtvrďší šokovou terapii ze všech postkomunistických zemí. (Orenstein, 2001)

Základem Balzerowiczova plánu byla okamžitá liberalizace trhů provedená prostřednictvím stabilizačních opatření. Došlo k liberalizaci cen a mezd doprovázené zavedením vnitřní konvertibility polského zlotého. Klíčovými stabilizačními opatřeními byli měnová restrikce, mzdová regulace, rozpočtová restrikce a upevnění polského zlotého na americký dolar. Upevnění bohužel nevydrželo příliš dlouho a muselo dojít k opětovné devalvaci měny. Sachs (1993)

Následkem šokové terapie došlo v letech 1990–1991 k hospodářskému poklesu, který byl doprovázený zvýšením nezaměstnanosti. Na druhou stranu mzdová regulace, cenový skok a devalvace polského zlotého působily proti hospodářskému poklesu a nezaměstnanosti. Tyto změny zlevnily polské zboží pro zahraniční trh a snížily reálné mzdy. (Murrell, 1993)

4.2.2 Daňová reforma

V roce 1992 došlo k zavedení významné daňové reformy, která se týkala diferenciací daňových odvodů všech obyvatel na základě jejich příjmu. Došlo tedy k zavedení progresivního zdanění fyzických i právnických osob. Mezní sazba daně činila 40 %. Doposud se odváděla pouze 40 % daň z obrátu firem a proporcionalní daň z příjmu fyzických osob.

4.2.3 Reforma penzijního systému

V roce 1998 prodělal dosavadní penzijní systém reformu od jednopilířového směrem k vícepilířovému systému. Základní pilíř zůstal průběžný, který byl hrazen ze státního rozpočtu, avšak došlo k vytvoření hypotetických účtů pro každého daňového poplatníka. Povinností Poláků byla registrace u soukromých podnikových fondů, do kterých odváděli 7,3 % svých příjmů. Došlo i k vytvoření třetího pilíře, do kterého bylo možné získat příspěvek od zaměstnavatele. Polská penzijní reforma byla přijímána veřejností pozitivně. (Kučerová, 2015)

4.3 Československo – rané období transformace ekonomiky

Podobně jako v Polsku obsahoval i československý scénář balík stabilizačních opatření, zahrnující rozpočtovou a měnovou restrikcí, mzdovou regulaci a devalvaci s následným ukotvením měnového kurzu.

4.3.1 Klausova reforma

V roce 1990 ministr financí Václav Klaus a ministr hospodářství Vladimír Dlouhý prosazovali rychlou a razantní transformaci. Místopředseda federální vlády Valtr Komárek na druhou stranu prosazoval gradualistickou transformaci ekonomiky. (Myant, 1993)

V průběhu roku 1990 došlo ke vzniku dvou „scénářů“ transformace. První ze scénářů vznikl na úrovni české vlády a druhý na federálním ministerstvu financí.

Český scénář byl spjat s tržními reformami šedesátých let a vycházel z gradualistického přístupu. Hlavním představitelem byl místopředseda vlády Valtr Komárek. Zastánci tohoto scénáře chtěli nejdříve vytvořit konkurenční prostředí spolu s liberalizací zahraničního obchodu, která by měla proběhnout v delším časovém období souběžně s odstraněním nedostatku na spotřebitelském trhu. Avšak toto neúplné řešení by v důsledku vyústilo k novým cenovým deformacím doprovázeným zadlužeností a celkovému zpomalení ekonomiky. (Loužek, Klaus a kol., 2006)

Federální scénář vycházel z přístupu k transformaci pomocí šokové terapie. Zastáncem federálního scénáře byl Václav Klaus. Součástí federálního scénáře byla daňová reforma zaměřená na zavedení daně z přidané hodnoty a daně z příjmu fyzických a právnických osob, rozpočtová reforma zaměřená na nezávislost jednotek a zajištění transparentnosti při rozdělování rozpočtových prostředků, privatizace státního majetku, liberalizace 85 % všech výrobních a spotřebitelských cen, vnitřní směnitelnost české koruny a ochrana dovozu a 20 % dovozní přírážkou. (Dyba a Švejnar, 1994)

„Tvrdé jádro“ nutných reformních opatření definující kritickou masu pro změnu systému zahrnuje několik velmi jednoduchých kroků:

- včasnou, rychlou a masovou privatizaci
- deregulaci cen
- liberalizaci zahraničního obchodu a směnitelnost měny
- rovnovážnou makroekonomickou stabilizační politiku (měnový a finanční konzervatismus).

„Můžeme překročit Rubikon s kterýmkoli z klíčových opatření, ale protějšího břehu můžeme dosáhnout jen se všemi dohromady.“ Klaus (1992)

V lednu 1991 odstartovala česká transformace a nakonec byl přijat federální scénář, který spočíval v okamžité liberalizaci cen a zavedení vnitřní konvertibility koruny. Již koncem roku 1990 došlo k značné devalvaci koruny, která měla chránit české výrobce před „šokem“ následného otevření domácího trhu. (Loužek, Klaus a kol., 2006)

Transformační strategie Československa byla velmi podobná Balzerowiczovu plánu v Polsku. Rozdíl mezi těmito dvěma přístupy byl především v tom, že československý plán ekonomické reformy byl založen na okamžitém spuštění rychlé hromadné privatizace, avšak Polsko zahájilo privatizaci postupnými kroky až v roce 1994. (Orenstein, 2001)

4.3.2 Daňová reforma v České republice

V roce 1993 došlo výrazné proměně struktury daňového systému. Stejně jako tomu bylo v Polsku došlo k zavedení progresivní zdanění příjmů právnických a fyzických osob. Součástí nového daňového systému byly i odvody na sociální a zdravotní pojištění, jak z příjmu fyzických osob, tak z příjmu právnických osob.

4.3.3 Penzijní reforma v České republice

Zásadní reformy penzijního systému se Česko dočkalo až v roce 2013, kdy došlo k zavedení druhého pilíře důchodového systému. Jednalo se o soukromý pilíř, do kterého si účastník přispíval 2 % a ze státního pilíře získal 3 %. Celkem tedy účastník obdržel 5 % ze své mzdy. V roce 2016 byl druhý pilíř zrušen a byl ponechán pouze první pilíř.

4.3.4 Slovensko – hledání tzv. slovenské cesty transformace

Slovensko se po rozpadu ČSFR na konci roku 1992 snažilo najít vlastní cestu transformace ekonomiky. Důvodem byla především nespokojenost s metodou transformace ekonomiky prostřednictvím šokové terapie, která zaváděla reformní opatření v krátkých časových intervalech. Hlavním předpokladem slovenské cesty bylo tedy odmítnutí šokové terapie a přijetí gradualistické metody jako hlavní strategie ekonomické transformace. Dalším rozdílem oproti České republice bylo snížení tempa a rozsahu privatizačního procesu, což spočívalo v upřednostňování strukturálních změn podniků před změnou vlastnických práv. (Mečiar, 1998)

4.3.5 Daňová reforma na Slovensku

K prvním daňovým reformám Slovensko přistoupilo až v roce 2000, ve kterém snížilo firemní daň na 29 % a na 15 % pro zemědělce. V roce 2004 bylo zavedeno lineární zdanění u daní z příjmů, a navíc byla přijata stejná výše daně z příjmů fyzických a právnických osob, a to ve výši 19 %.

4.3.6 Penzijní reforma na Slovensku

Stejně jako v případě České republiky i na Slovensku byl v roce 2005 zaveden druhý pilíř penzijního systému. Jednalo se o soukromý pilíř, na který stát přispíval 9 % z naspořené částky. V důsledku světové finanční krize v roce 2008 vláda snížila v roce 2012 sazbu z 9 % na 4 % a zbylých 5 % přesunula zpět do průběžného pilíře.

4.4 Maďarsko – rané období transformace ekonomiky

Maďarsko se stalo jednou z mála zemí, která se zvolila gradualistickou formu transformace (Kornai, 1996 nebo Lavigne, 1999), ačkoliv například významný ekonom János Kornai doporučoval transformaci formou šokové terapie jako tomu bylo v případě Československa a Polska.

V roce 1991 bylo v Maďarsku liberalizováno 90 % všech cen a ekonomika byla částečně uvolněna, ačkoliv Maďarsko nemělo v oběhu moc velký přebytek peněz a směnný kurz byl relativně pevný. (Vintrová, 1992) Za těchto okolností je stěží představitelné, že bylo možné provést radikální ekonomickou transformaci pomocí šokové terapie. Navíc mezi politiky nebyl zájem o rychlou formu transformace. Na základě toho, že liberalizace trhů v Maďarsku byla mnohem rozvinutější než v Polsku a Československu, tak Maďarsko raději zvolilo strategii gradualismu.

4.4.1 Bokrosův balík

V roce 1995 ve volbách se značným náskokem zvítězili sociální demokraté, kteří změnili strategii gradualismu směrem k šokové terapii. Tuto změnu představoval Bokrosův balík stabilizačních reforem, připravený ministrem financí Lájosem Bokrosem. Jádrem balíku bylo mimo jiné 9 % devalvace maďarského forintu, dočasná 8 % dovozní přírážka na všechny dovozy, snížení počtu pracovních míst ve státních institucích a zavedení školného na vysokých školách, zpřísnila se pravidla pro nemocenské dávky a přídavky na děti byly také omezeny. Cíl reforem bylo snížení schodku veřejných financí spolu se snížením obchodní bilance a zvýšení konkurenceschopnosti ekonomiky. (Židek, 2018)

Bokrosův nakonec přinutil Maďary (s několikaletým zpožděním za Poláky, Čechy a Slováky) k „utažení opasků“. Maďarská zkušenost ukázala, že transformace si vyžaduje

náklady, kterým se nelze vyhnout. Bokrosův balík byl opožděnou stabilizací ekonomiky. Snad lze dokonce říci, že byl opožděnou šokovou terapií, které se Maďarsko bez úspěchu pokoušelo vyhnout.

4.4.2 Daňová reforma

Značnou daňovou reformu Maďarsko zažilo již v rámci Bokrosova balíku, pomocí kterého byl členitý daňový systém zjednodušen. Na základě toho již nebyl prostor pro daňové úniky.

4.4.3 Penzijní reforma

Významnou důchodovou reformu zavedl Viktor Orbán v roce 1998. K již stávajícímu prvnímu pilíři, do kterého přispíval stát z odvodů, došlo k zavedení druhého soukromého pilíře. Důchodová reforma se zdála být úspěšná stejně jako tomu bylo v Polsku, ale i v Maďarsku nastala stejná situace, a proto v roce 2011 musely být převedeny peníze ze soukromého pilíře zpět do státního (průběžného) pilíře na náklady odvrácení státního bankrotu. Na základě toho došlo k zániku druhého pilíře.

4.5 Privatizace a restrukturalizace

Základním kamenem transformačního procesu všech postkomunistických států byla privatizace majetku a podniků, které byly ve vlastnictví státu. Jednalo se především o privatizaci malých a středních podniků, u kterých byl privatizační proces poměrně úspěšný. (Dyba a Švejnar, 1994) V jednotlivých postsocialistických zemích byl proces a tempo privatizace odlišné. Největší rozdíl byl především v míře zastoupení manažerů ve státních společnostech. V Maďarsku a Polsku byla jejich pozice mnohem více přijímána než v Československu, kde byli považováni za vysoce postavené komunisty. V důsledku toho je proces privatizace v Maďarsku a Polsku označován jako „spontánní“, „hrubý“ nebo také „divoký.“ (Lavigne, 1999)

Potřebu privatizace popisuje Václav Klaus (1992) „Privatizace je nejvyšší prioritou všech opravdu reformujících se ekonomik. Hromadný přesun vlastnických práv z rukou vlády do soukromých rukou je nezbytný, pokud se tyto ekonomiky mají stát tržními systémy. Privatizace musí být provedena rychle. Tisíce státních podniků musí být

privatizovány během několika měsíců nebo let“. Tríska (1995) dodává, že „... východní privatizace (na rozdíl od tržní ekonomiky) představuje proces znovuvytváření trhů kapitálových statků jakožto základní ekonomické kategorie. Jakmile bude mít každý kousek země, každá budova, svého vlastníka, stanou se nemovitosti a půda obchodovatelným zbožím a „trh kapitálu“ začne vznikat. Aby mohly začít probíhat vlastnické změny, musí být ustanoven první vlastník“.

Nedílnou součástí privatizačního procesu byla restrukturalizace podniků. Prostřednictvím restrukturalizace docházelo k rozpadu větších podniků na menší podniky, která jsou více efektivnější a provozuschopné. V Československu se ekonomové snažili vyřešit, jestli je lepší podnik nejprve státem restrukturalizovat a později privatizovat nebo nejdříve privatizovat a přenechat restrukturalizaci novým soukromým vlastníkům. Nakonec byla přijata myšlenka, že nejdříve stát podniky bude privatizovat a restrukturalizaci přenechá novým vlastníkům. Avšak ve skutečnosti probíhala privatizace souběžně s restrukturalizací, protože velká hromadná privatizace probíhala pomocí privatizačních projektů. (Holman 2000) Ve srovnání s Československem byl proces restrukturalizace v Polsku opačný, nejdříve bylo nutné společnost restrukturalizovat a později ji bylo možné privatizovat. V případě Maďarska byl proces restrukturalizace přenechán zahraničním investorům.

4.5.1 Malá a velká privatizace – spor o rychlost privatizace

Mezi ekonomy panoval spor týkající se rychlosti privatizačního procesu. Zastánci **velké neboli rychlé privatizace** měli za cíl podniky nejprve privatizovat a následnou restrukturalizaci provede nový vlastník. Hlavní výhodou rychlé privatizace brzké převedení státního podniku do rukou soukromníků a s tím související odříznutí společnosti od státního rozpočtu. Nastala tedy situace, kdy byly podniky ponechány svému osudu a musely se sami naučit tržním podnětům. Nevýhodu velké privatizace zapříčinilo komplikované upevňování vlastnických práv po privatizaci. (Loužek, 2002) Rychlá privatizace se uplatnila především v Československu.

Ve velké privatizaci mohly být využity níže vypsány metody (Žídek, 2006):

- kupónová privatizace (nestandardní metoda)

- přímý prodej předem určenému vlastníkovi
- veřejná soutěž
- aukce
- bezúplatný převod majetku
- zaměstnanecké akcie (max. 10 % privatizovaného majetku)
- prodej akcií na kapitálovém trhu

Na druhou stranu stoupenci **malé neboli pomalé privatizace** vycházeli z předpokladu, že státní podniky budou převedeny na akciové společnosti. Došlo tedy ke vzniku speciální státní agentury, která prováděla restrukturalizaci podniku, zatímco se hledal vhodný vlastník. Zásadní výhodou pomalé privatizace bylo rozvázné hledání strategického vlastníka. Mezi nevýhody malé privatizace patřila tzv. předprivatizační agónie, tedy situace, kdy manažeři čekající na privatizaci daného podniku by mohli ztratit zájem na vedení firmy, ve chvíli, kdy budou čekat na nového vlastníka. Dále posílení pozic nomenklaturních manažerů, tedy manažerů dosazených bývalým komunistickým režimem. A v poslední řadě hrozba ze vzniku „divoké“ nebo „spontánní“ privatizace jako tomu bylo v případě Polska a Maďarska, kde právě pomalá privatizace našla své uplatnění. (Loužek, 2002) Prostřednictvím malé privatizace byl zprivatizován maloobchod, stravovací zařízení a malé obchody a provozovny.

4.5.2 Kupónová privatizace

Kupónová privatizace byla nestandardní metodou rychlé hromadné privatizace. Mezi stoupence kupónové privatizace můžeme zařadit Dušana Třísku, Tomáše Ježka a Václava Klause. Předností této metody bylo rychlé zprivatizování státních podniků bez nutnosti hledat nové vlastníky a jejím jádrem bylo předání vlastnických práv státních podniků občanům pomocí kupónů. Metoda spočívala v prodeji kupónových knížek v hodnotě 1000 Kč občanům. Majitelé kupónových knížek mohli zvážít, jestli zakoupené kupóny promění za akcie podniku, nebo svoje kupóny předají do rukou jednomu z privatizačních fondů, který s kupóny dále nakládal. Na základě toho se stali držiteli investičního kupónu (DIK). Kupónová privatizace v Českoslovenku a později jen v České republice proběhla ve dvou vlnách: první v roce 1992 a druhá v roce 1994. (Ježek, 1997)

Odůvodnění použití kupónové privatizace popisuje Klaus (1992): „Mezníky lze hledat pouze v privatizaci kupónové. Nekupónová, standardní velká privatizace probíhá bez jakýchkoli vln, bez jakýchkoli termínů, které se budou či nebudou plnit – neboli velká privatizace nekupónová je spojitý permanentní proces. Naproti tomu kupónová privatizace bude mít určité termíny, momenty, vrcholy. Naším úkolem je stihnout zhruba v prvé polovině letošního roku první privatizační vlnu. Tento termín je naprosto jasný a k němu je pouze možné dodávat subtermíny.“

Ačkoliv vláda prosazovala jako hlavní metodu nestandardní kupónovou privatizaci, ve skutečnosti standardní metody dosáhly ve velké privatizaci lepších výsledků. Do kuponové privatizace bylo zahrnuto 1800 podniků, zatímco pomocí standardních metod bylo zprivatizováno až 14 000 podniků. Prostřednictvím kupónů byly privatizovány především větší podniky, které byly mimo zájem zahraničních investorů. Pomocí standardních metod byly privatizovány střední a malé podniky a firmy, do který právě vstupoval zahraniční vlastník. Češka (1999)

Tabulka 2.: Základní údaje o kupónové privatizaci

Údaje	1.vlna	2.vlna
Registrace DIKů	11/1991-2/1992	10-12/1993
Nulté kolo	2-4/1992	12/1993-3/1994
Kola	5-12/1992	4-12/1992
Počet kol	5	6
Oficiální konec	31.1.1993	31.12.1994
Počet investorů	8, 540 mil. (ČR – 5, 950 mil.)	6, 160 mil.
Počet fondů	429	349
% bodů umístěných do fondů	71,9	63,5
Počet nabízených společností	1 491 (988 v ČR)	861
Majetek nabízených společností	299,39 mld. Kč (212, 49 v ČR)	155 mld. Kč
Majetek na jednoho investora	35 057 Kč	25 162 Kč

zdroj: Kořená, Kořený, 1995.

4.5.3 Československo

Československá privatizace proběhla ve třech fázích: malá privatizace, velká privatizace a restituce. (Holman, 2000) Součástí malé privatizace byly menší podniky a provozovny zabývající se službami a obchodem. V rámci velké privatizace byly privatizovány střední a velké podniky především v průmyslové výrobě. Pomocí restituce došlo k navrácení znárodněného majetku do rukou jejich původních majitelů, kterým byl majetek zabaven po komunistickém převratu v únoru 1948.

Malá privatizace v Československu proběhla v období 1991-1993. Zvolenou privatizační metodou byla veřejná aukce. Jediným kritériem výběru této metody byla cena. Jednalo se o tzv. centralizovanou privatizaci, což byl privatizační proces od začátku kontrolovaný a regulovaný privatizačními zákony pod záštitou státu. Během malé privatizace bylo prodáno prostřednictvím akcií 23 000 podniků. Prvního kola akce měli povoleno se účastnit pouze obyvatelé Československa. V případě malého zájmu o koupi majetku ze strany občanů, byl majetek nabídnut zahraničním investorům. (Frydman, Rapaczynski, Earle, 1993) Přesné číslo celkových příjmů z malé privatizace nelze jednoznačně určit, protože někteří autoři se ve výsledcích rozcházejí. Například podle Holmana (2000) a Češky (1999) dosáhly příjmy v případě České republiky necelých 45 mld Kč., Fuchs (2002) uvádí 33 mld. Kč a Fond národního majetku ČR (2005) 49 mld. Kč. Výtěžek byl uložen na účet Fondu národního majetku, spravovaného Ministerstvem financí. (Švarcová, 2000) Příjmy z malé privatizace na Slovensku dosáhly výše necelých 14 mld. Kč. (Nižňanský, Reptová, 1999)

Velká privatizace se uskutečnila v období 1991-1994 ve dvou vlnách a byla stejně jako malá privatizace od počátku centralizovaná. V první vlně velké privatizace bylo zprivatizováno v České republice 2 210 firem a ve druhé vlně bylo zahrnuto 3 403 podniků. (Fuchs, 2002) Slovensko zprivatizovalo v první vlně rychlé privatizace celkem 678 firem v hodnot necelých 170 mld. Sk. (Marcičin, 2000) Na rozdíl od malé privatizace mohli zájemci o privatizované podniky vytvořit privatizační projekt, který následně posoudilo nově zřízené Ministerstvo privatizace. Zájemci mohli být, jak z řad zaměstnanců, tak se mohlo jednat i o osoby mimo společnost. Hlavní metodou hromadné privatizace se stala nestandardní kupónová metoda, avšak byly využity i ostatní standardní

privatizační metody, například veřejné soutěže, veřejná dražba, přímý prodej majetku, prodej akcií atd. I v případě velké privatizace se někteří autoři rozcházejí v celkových příjmech. Například Fuchs (2002) uvádí, že celkový výnos v České republice byl ve výši 587 mld. Kč, Holman (2000) 570 mld. Kč, Buchtíková (1996) 862 mld. Kč a Fond národního majetku ČR (2005) 520 mld. Kč (po započtení všech ostatních příjmů včetně příjmů z úvěru).

Druhá vlna rychlé privatizace na Slovensku měla již odlišný charakter po rozpadu ČSFR na konci roku 1992. Hlavním představitelem transformace ekonomiky na Slovensku byl Vladimír Mečiar, který zastával funkci premiéra vlády. Druhá vlna velké privatizace na Slovensku je označována jako tzv. „divoká“ privatizace, protože univerzální kupónová privatizace byla nahrazena tzv. přímými odkupy managementem a zaměstnanci podniku, které měly zajistit lepší orientaci vedení společnosti a jejich zaměstnanců ve fungování daného podniku a tím zvýšit jejich povědomí o procesech v tržním prostředí. Výsledkem byla korupce a přezaměstnanost. (Nižňanský, Reptová, 1999) Tento fakt dokládá i Mikloš (2007), který tvrdí, že společnosti nebyly dostatečně restrukturalizovány, a proto byly vykrádány. Celkem bylo zprivatizováno 610 podniků v celkové hodnotě necelých 137 mld. SK. (Marcičin, 2000)

Příjem z prodeje státního majetku a akcií podle konkrétních metod transformace české ekonomiky reflektuje tabulka č. 3.

Tabulka 3.: Příjem z prodeje majetku a akcií v roce 2004 a od počátku existence FNM ČR

Zdroje a formy příjmu	Rok 1991–2004
Veřejná dražba (prodej majetku)	7 076 464 752
Veřejná soutěž (prodej majetku)	21 178 856 181
Přímý prodej majetku	51 738 322 885
Prodej akcií	348 442 627 680
Celkem	428 436 271 498

zdroj: Fond národního majetku ČR, 2005.

Privatizace v Československu byla jednou z nejrychlejších a nejvíce centralizovaných procesů ve srovnání s ostatními postkomunistickými zeměmi. (Fawn, 2000)

4.5.4 Polsko

Na začátku privatizačního procesu v Polsku docházelo k tzv. „**divoké privatizaci**“, tady k neřízenému prodeji majetku ve vlastnictví státu do rukou komunistických pohlavárů. (Gabrisch a Holscher, 2006) Ke změně došlo v období let 1989-1990, kdy se začalo pracovat na vhodném scénáři privatizačního procesu. Blaszczyk (1996) píše, že se jednalo o tři rozdílné scénáře:

1. scénář konkurenčního prodeje státem vlastněného majetku s využitím standardních privatizačních metod
2. privatizace založená na transferu vlastnictví zaměstnancům
3. privatizace a základě volné distribuce majetku všem obyvatelům (masová privatizace)

První významnou metodou privatizace byla tzv. „**malá privatizace**“, při které byly zprivatizovány menší podniky a provozovny zabývající se službami a obchodem, stejně jako tomu bylo v případě Československa. V rámci malé privatizace byly do konce roku 1992 zprivatizovány téměř všechny malé jednotky. Malá privatizace je označována za velmi úspěšnou.

Nejvíce očekávanou metodou privatizace v Polsku byla tzv. „**přímá privatizace**“, která byla nejefektivnější, nejrychlejší, a dokonce nejvíce oblíbenou metodou změny vlastnických práv v Polsku. (Frydman, Rapaczynski, Earle, 1993) Přímá privatizace byla zaměřena především na střední a velké podniky, které byly pouze formálně likvidovány. Prostřednictvím této metody bylo do roku 1998 zprivatizováno 1515 firem. (Blaszczyk, 1999)

Dalším důležitým typem byla **masová (hromadná) privatizace**, která byla spuštěna až v roce 1995. Prostřednictvím této metody bylo postupně zprivatizováno 413

středních a velkých firem. (Swain, 1998) Stejně jako tomu bylo v případě Československa, tak i v Polsku hromadná privatizace probíhala prostřednictvím nestandardní kupónové metody, ale s tím rozdílem, že polská vláda umístila vybrané firmy do nově vytvořených investičních fondů, které byly řízeny profesionálními manažery. Občané potom obdrželi akcie těchto fondů, a navíc nenesli investiční riziko. Této možnosti využilo téměř 26 milionů obyvatel Polska, což znázorňovalo více jak 96 % všech občanů Polska. (Blasycyzk, 1996)

Celkové výnosy z privatizačního procesu v Polsku znázorňuje tabulka č. 4. Je zřejmé, že nejvýznamnější metodou privatizace byla již zmíněná „přímá privatizace“.

Tabulka 4.: Příjmy z prodeje státního majetku v rámci privatizace 1991-2003.

Zdroje a formy příjmu	Rok 1991–2003
Přímá privatizace	72 653 000 000
Ostatní formy	4 687 900 000
Celkem	77 374 700 000

zdroj: Ministry of Treasury, Poland, 2006.

4.5.5 Maďarsko

Maďarsko začalo s privatizací státního majetku nejdříve ze států Visegrádské skupiny, a proto proces privatizace v Maďarsku lze rozdělit do 4 časových úseků, podle toho, jaký byl přístup k zahraničním investorům.

Obdobně jako tomu bylo v případě Polska, tak i v Maďarsku do konce roku 1990 docházelo k tzv. „spontánní privatizaci“, tedy k neřízenému prodeji majetku ve vlastnictví státu do rukou komunisty dosazenými manažery. (Lavigne, 1999) Chyběla jakákoliv kontrola ze strany státní agentury či organizace. Tato situace se změnila v následujícím období od roku 1990-1992, ve kterém byl proces privatizace značně centralizován novými zákony, které cílily na ochranu majetku ve vlastnictví státu. Na základě toho vznikla Agentura pro státní majetek (SPA), která byla pověřena dohledem nad kompletní privatizací. SPA hrála také důležitou roli při podpoře a organizaci přímého prodeje veřejných zakázek zahraničním a tuzemským investorům. Maďarsko neuvažovalo

o zavedení masové privatizace nebo použití kupónové metody za účelem urychlení procesu transformace. (Blanchard, Froot, Sachs, 1994)

Ve snaze přilákat v tomto období **zahraniční kapitál** do Maďarska, byla zahraničním investorům nabídnuta výhodná daňová úprava, včetně pětiletých daňových prázdnin. Celkový příliv zahraničních investic v tomto období představoval 6 mld. USD. (Hanley, King, János, 2002) Maďarsko se tak stalo v tomto období největším příjemcem zahraničních investic ze všech postsocialistických států (v přepočtu na obyvatele a na jednotku HDP).

V letech 1992–1994 došlo ke změně a hlavními investory se stali **domácí investoři** s 2/3 podílem investic do majetku spravovaného SPA. (Ludányi, 1996) V tomto období byla využita významná privatizační metoda tzv. „program E-úvěru“, na základě kterého si mohli Maďaři koupit podíly ve státních společnostech prostřednictvím zvýhodněného úvěru. Do konce roku 1994 dosáhla celková suma těchto úvěrů 64 mld. HUF. (Ludányi, 1996)

V posledním období od roku 1995-1997 došlo opět ke změně kurzu, kdy se Maďarsko opět zaměřilo na příliv zahraničního kapitálu. Na základě toho, že Evropská banka pro obnovu a rozvoj zmírnila restriktce vstupu zahraničních investic do klíčových sektorů energetiky, telekomunikací a financí, investovaly nadnárodní firmy v roce 1995 2 mld. USD do energetiky, ropného průmyslu a telekomunikací. (Hanley, King, János, 2002)

Nepřehlednost procesu privatizace s častou obměnou jejich metod způsobila odložení privatizace některých státních podniků, které poté byly často vytunelovány vedením konkrétních firem. (Blasycyzk, 1999)

Výnosy z privatizace přinesly do státní pokladny velké příjmy. Do konce roku 1997 dosáhly 1 162 mld. HUF. (Hanley, King, János, István, 2002) Přesné údaje reflektuje tabulka č. 5.

Tabulka 5.: Výnosy z privatizace od roku 1991 – 1997

Zdroje a formy příjmu	1991-1997
Hotovost (v zahraničních měnách + ve forintech)	943,600 000
Od domácích klientů (úvěry)	67,700 000
Kompenzační obligace	150,700 000
Celkem	1162,100 000

poznámka: údaje jsou v maďarských forintech

zdroj: Hanley, King, János, István, 2002.

5 Praktická část - srovnání makroekonomického vývoje

V rámci praktické části byla provedena komparace klíčových vnitřních a vnějších ukazatelů rovnováhy ekonomiky, kterými jsou hrubý domácí produkt, inflace, míra (ne)zaměstnanosti, velikost zahraničního obchodu (import, export), čistý příliv zahraničních investic, devizové rezervy. Komparace byla provedena na časové ose 1989–2018, byť u některých proměnných jsou časové osy zkráceny z důvodu nedostupnosti potřebných dat. Jednotlivé makroekonomické indikátory byly podrobeny analýze dat prostřednictvím t-testu na hladině významnosti $\alpha=0,05$.

Ve druhé části kapitoly byly využity ke srovnání států Visegrádské čtyřky dva indexy ekonomické svobody, index lidského rozvoje, index snadného podnikání, index transformace a transformační indikátory. Časová osa je u jednotlivých proměnných odlišná z důvodu rozdílného počátku měření.

5.1 Vnitřní ukazatele ekonomické rovnováhy

Mezi základní vnitřní ukazatele ekonomické rovnováhy patří: hrubý domácí produkt, míra inflace, míra (ne)zaměstnanosti.

5.1.1 Hrubý domácí produkt

Mezi základní makroekonomické ukazatele ekonomické výkonnosti státu patří hrubý domácí produkt (HDP), který je definován jako hodnota finálních statků a služeb vyprodukovaných na území daného státu v průběhu vymezeného časového období. Velikost hrubého domácího produktu a jeho růst představují elementární informace o ekonomické úrovni a výkonnosti země. Růst HDP je ovlivněn cenovými a reálnými změnami, a proto se dělí na nominální HDP a reálný HDP. Nominální HDP měří hodnotu výstupu ekonomiky v běžných cenách a reálný HDP měří výstup za dané období ve stálých cenách. (Kadeřábková, Žďárek, 2006)

Hrubý domácí produkt je pouze statistickým ukazatelem, který není úplně přesný a nezohledňuje okolní faktory, jako například černou či šedou ekonomiku a nadhodnocování nebo podhodnocování výsledků hospodaření. Právě nadhodnocování výsledků hospodaření bylo typickým příkladem postkomunistických států, a proto výsledky před rokem 1989

nejsou příliš relevantní. Hrubý domácí produkt byl v tomto období uměle udržován nad úrovní potenciálního produktu. Tento jev se projevoval nedostatkem zboží a služeb na trhu a potlačenou inflací.

5.1.2 Srovnání meziročního tempa růstu reálného HDP

Deskriptivní statistiky meziročního tempa reálného růstu HDP jsou znázorněny v tabulce č. 6. a popisují průměr, medián, minimum, maximum a směrodatnou odchylku. Na základě výsledných hodnot je zřejmé, že nejvyššího průměrného tempa růstu HDP dosáhlo Polsko. Tuto skutečnost potvrzuje i vyšší hodnota mediánu a nejmenší rozdíl mezi minimem a maximem oproti ostatním sledovaným zemím. Všechny státy Visegrádské skupiny dosáhly nejnižšího meziročního tempa růstu v roce 1991, tedy v raném období transformačního procesu ekonomiky.

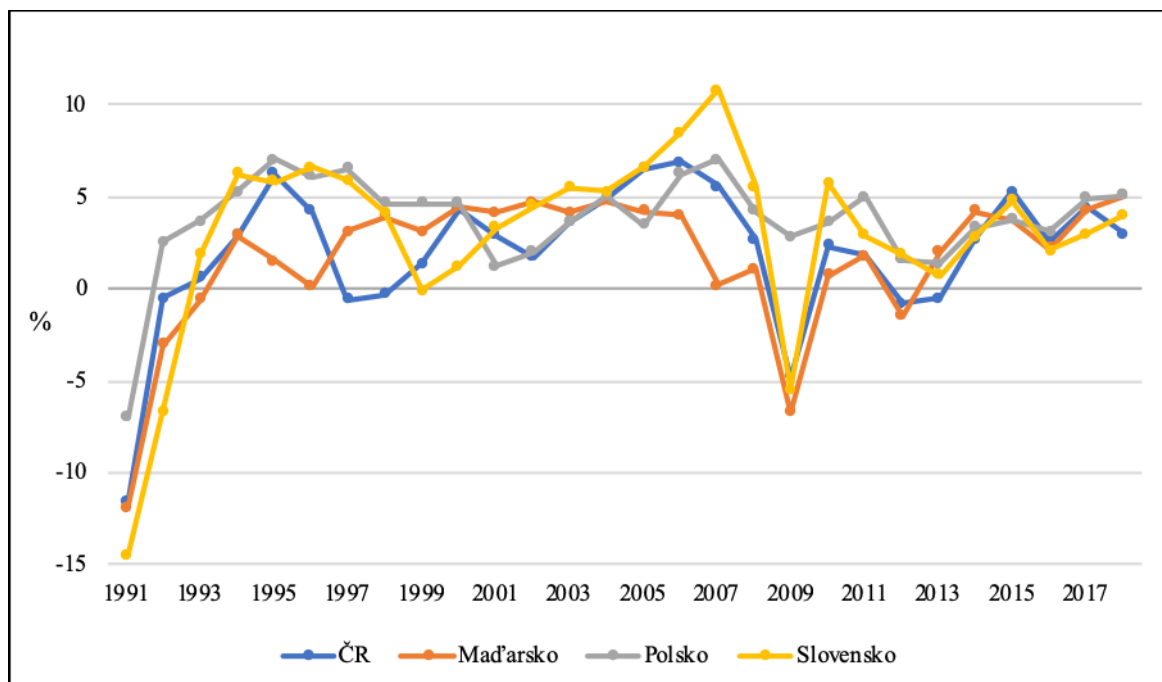
Tabulka 6.: Meziroční tempo růstu reálného HDP/rok v letech 1991-2018

	Popisné statistiky					
	N platných	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Sm.odch.
ČR	28	2,046429	2,700000	-11,6000	6,90000	3,764009
Maďarsko	28	1,664286	3,000000	-11,9000	5,10000	3,797193
Polsko	28	3,760714	4,000000	-7,0000	7,00000	2,652649
Slovensko	28	2,964286	4,050000	-14,5000	10,80000	4,977446

zdroj: vlastní zpracování, UNSTATS, software STATISTICA

Graf č. 1. reflektuje srovnání meziročního tempa růstu reálného HDP v rozmezí let od 1991-2018, ze kterého je na první pohled zřejmý transformační pokles v roce 1990-1991. Vnější důsledkem hospodářského poklesu byl zánik společného hospodářského trhu v roce 1989, jelikož téměř veškerý vývoz a dovoz zboží byl provozován právě v rámci RVHP. Vnitřním důsledkem transformačního poklesu byl samotný proces zavádění reformních opatření a s tím související vedlejší efekty. Hospodářský pokles byl typický především pro transformační strategii formou šokové terapie, kterou uplatňovalo Československo a Polsko. Nicméně Maďarsko, které zvolilo gradualistickou formu transformace se ve stejném období dostalo také do hluboké hospodářské recese, a proto není úplně možné označit hospodářský pokles pouze jako důsledek šokové terapie.

Graf 1.: Meziroční tempo růstu reálného HDP/rok v letech 1991-2018

poznámka: údaje jsou v procentech (%)

zdroj: vlastní zpracování, UNSTATS

Po překonání transformačního poklesu prošly sledované tranzitivní ekonomiky cyklickým vývojem. Od roku 1993 zažívaly pozorované státy období ekonomického růstu. V případě České republiky byl hospodářský růst v roce 1996 přerušen a o rok později se česká ekonomika ocitla v recesi, která byla způsobena poklesem spotřeby a investic. Navíc se na špatném stavu hospodářství podepsala nevhodně zvolená monetární politika. Maďarsko, Polsko a Slovensko pokračovaly v ekonomickém růstu s cyklickými výkyvy až do roku 2008.

V roce 2008 zasáhla všechny pozorované země světová finanční krize (Velká deprese), která měla obrovský vliv na vývoj ekonomiky jednotlivých zemí. V České republice, Maďarsku a na Slovensku došlo k výraznému poklesu HDP, který činil v případě Česka 4,8 procentního bodu, v případě Slovenska 5,5 procentního bodu a v případě Maďarska dokonce 6,7 procentního bodu. Polsko jako jedna z mala zemí z regionu zareagovala snížením, ale stále vykazovala ekonomický růst.

V letech 2012-2013 postihla Evropskou unii dluhová krize v eurozóně, která byla zapříčiněna nezodpovědnou fiskální politikou Řecka. Naštěstí již neměla tak silný dopad na hospodářství sledovaných zemí jako v případě Velké deprese. Podepsala se nejvíce na ekonomice Maďarska a České republiky, ve které byl pokles HDP navíc umocněn snižujícími se výdaji na konečnou spotřebu a ve značné míře také poklesem investic. V případě Polska a Slovenska byl dopad nižší. Ke konci sledovaného období pozorované země vykazovaly ekonomický růst s menšími cyklickými výkyvy.

Analýza vývoje meziročního tempa růstu HDP, která byla provedena prostřednictvím t-testu na hladině významnosti $\alpha=0,05$ je znázorněna v tabulce č.7. Nulovou hypotézu je nutné v tomto případě zamítnout, jelikož v případě Polska je p-hodnota menší než hladina významnosti $\alpha=0,05$, a proto se jedná o statisticky významný parametr. Platí tedy, že v případě meziročního tempa HDP nedosáhlo Maďarsko lepších hodnot oproti ostatním státům Visegrádské skupiny.

Tabulka 7.: Analýza vývoje meziročního tempa růstu HDP/rok

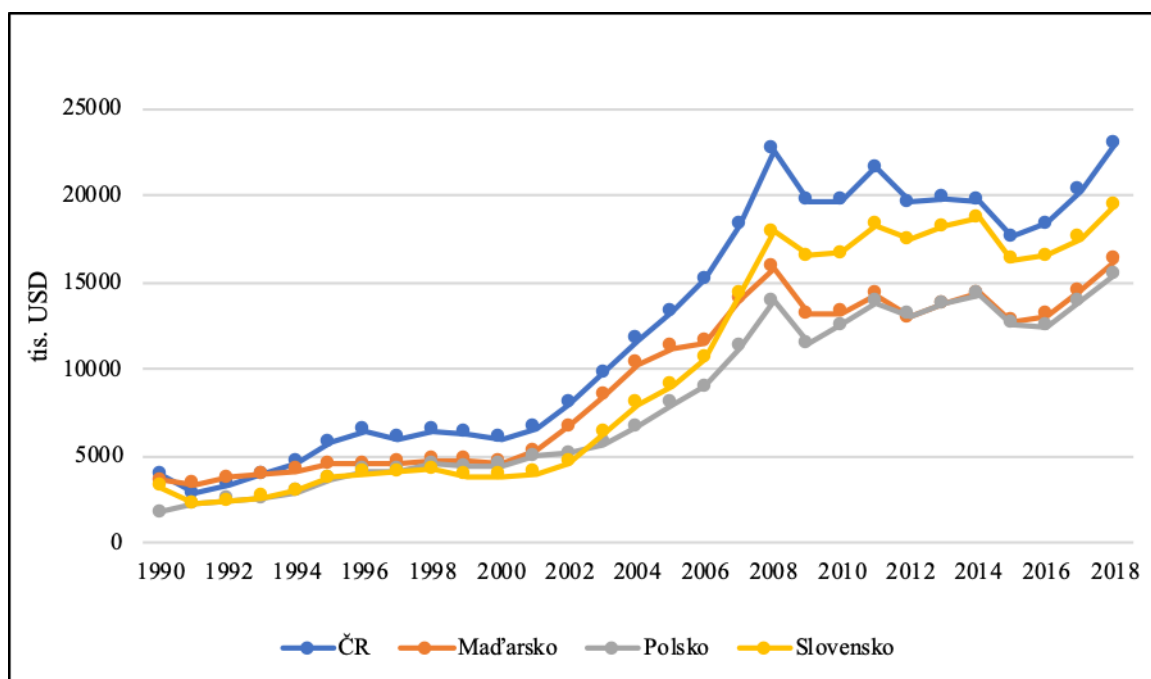
	Maďarsko vs. ČR	Maďarsko vs. Polsko	Maďarsko vs. Slovensko
Průměr skup. 1.	1,66428571	1,66428571	1,66428571
Průměr skup. 2.	2,04642857	3,76071429	2,96428571
Hodnota t	-0,378202775	-2,39492849	-1,09878952
sv	54	54	54
p-hodnota	0,706762689	0,0201224029	0,27673484
Sm.odch. skup. 1.	3,79719334	3,79719334	3,79719334
Sm.odch. skup. 2.	3,76400911	2,65264917	4,97744649
F-poměr-rozptyly	1,01771011	2,04911244	1,71825564
p-hodnota-rozptyly	0,963956683	0,0676041603	0,166017337

zdroj: vlastní zpracování, UNSTATS, software STATISTICA

5.1.3 Vývoj reálného HDP

Na základně vývoje HDP v absolutních hodnotách, které jsou patrné z grafu č.2. vyplývá, že nejvyšší hodnoty dosáhla Česká republika, a to i v rozdílu hodnot na počátku transformačního procesu a konci sledovaného období. Nicméně všechny pozorované země dosáhly dobrých výsledků ve srovnání s jejich pozicí od počátku transformačního procesu.

Graf 2.: Vývoj reálného HDP v letech 1990-2018

zdroj: vlastní zpracování, UNSTATS, software STATISTICA

Na základě popisných statistik znázorněných v tabulce č.8. lze konstatovat, že nejvyšší průměr reálného HDP získala Česká republika, který koresponduje s výsledkem mediánu. Svého minima dosáhly státy Visegrádské skupiny na počátku transformačního procesu. Na druhou stranu svého maxima dosáhly všechny sledované státy na konci pozorovaného období, tedy v roce 2018. Nejvyšší maximální hodnotu získala Česká republika, a to i v rozdílu hodnot na počátku transformačního procesu a konci sledovaného období. Nicméně všechny pozorované země dosáhly dobrých výsledků ve srovnání s jejich počáteční pozicí.

Tabulka 8.: Vývoj reálného HDP na osobu/rok v rozmezí 1990-2018

	Popisné statistiky					
	N platných	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Sm.odch.
ČR	29	12413,24	11638,00	2868,000	22992,00	7084,942
Maďarsko	29	9236,66	10278,00	3354,000	16264,00	4626,373
Polsko	29	8100,59	6643,00	1738,000	15444,00	4670,094
Slovensko	29	9906,07	7987,00	2222,000	19431,00	6636,826

zdroj: vlastní zpracování, UNSTATS, software STATISTICA

Komparace vývoje reálného HDP na rok/osobu byla provedena na základě analýzy dat prostřednictvím t-testu na hladině významnosti $\alpha=0,05$ a je znázorněna v tabulce č.9. Jelikož je p-hodnota menší než hladina významnosti $\alpha=0,05$ u 1 z parametrů (Česká republika) je nutné zamítnout nulovou hypotézu. Pozorovaný parametr je možné označit za statisticky velmi významný. Z výsledků vyplývá, že Maďarsko nedosáhlo lepších hodnot v rámci vývoje reálného HDP ve srovnání s Českou republikou, Polskem a Slovenskem.

Tabulka 9.: Analýza vývoje reálného HDP na rok/osobu

	Maďarsko vs. ČR	Maďarsko vs. Polsko	Maďarsko vs. Slovensko
Průměr skup. 1.	9236,65517	9236,65517	9236,65517
Průměr skup. 2.	12413,2414	8100,58621	9906,06897
Hodnota t	-2,02164054	0,930670545	-0,445590817
sv	56	56	56
p-hodnota	0,0480020328	0,356018856	0,657610776
Sm.odch. skup. 1.	4626,373	4626,373	4626,373
Sm.odch. skup. 2.	7084,94232	4670,09378	6636,82576
F-poměr-rozptyly	2,3452619	1,01898998	2,05797239
p-hodnota-rozptyly	0,0275971994	0,960657116	0,0611029576

zdroj: vlastní zpracování, UNSTATS, software STATISTICA

5.1.4 HDP na osobu v paritě kupní síly

Parity kupní síly (PPP) indikují cenové rozdíly v jednotlivých zemích. V základní verzi PPP představují poměr cen v národních měnách za stejné výrobky a služby v různých státech. PPP se využívají především k porovnání hrubého domácího produktu různých států a k analýze relativní cenové úrovně v daných zemích. Srovnání je provedeno pomocí objemového indexu HDP na obyvatele, který je vyjádřen v poměru k průměru Evropské unie (EU-28 = 100). Uměle vytvořenou měřicí jednotkou je standard kupní síly (PPS) (CZSO, 2019).

Tabulka 10.: Index HDP na obyvatele ve standardu kupní síly v letech 1995-2018 (EU 28 – 100%)

	Euro area-19	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1995	113	76	51	43	48
1996	112	78	50	44	50
1997	112	75	50	46	51
1998	113	73	51	47	52
1999	113	72	51	48	50
2000	112	71	52	47	50
2001	112	74	56	47	52
2002	111	73	59	47	54
2003	110	76	61	48	56
2004	109	78	61	50	57
2005	109	79	62	50	60
2006	109	79	61	51	63
2007	109	82	60	53	67
2008	108	84	63	55	71
2009	108	85	64	59	71
2010	108	83	65	62	75
2011	108	83	66	65	75
2012	107	82	66	67	76
2013	107	83	67	67	77
2014	106	86	68	67	77
2015	106	87	69	68	77
2016	106	87	68	68	72
2017	106	89	68	69	72
2018	106	91	71	70	73

poznámka: údaje jsou znázorněny v procentech (%)

zdroj: vlastní zpracování, EUROSTAT

V tabulce č.10. je zobrazen index HDP na osobu ve standardu kupní síly. Pro přehlednější analýzu byly sledované země srovnány s průměrem Evropské unie, který představuje hodnotu 100. Navíc byla provedena komparace s Eurozónou, a to především kvůli Slovensku, které je jako jediný z pozorovaných států její součástí. Jednotlivé země je možné rozdělit do skupin na základě výše HDP na osobu v PPS. Česká republika, Maďarsko, Polsko i Slovensko spadají do kategorie s nižším středním příjmem, avšak ani jedna ze zemí nedosahuje vyšší úrovně HDP na obyvatele, než je průměr EU. Ačkoliv Česká republika zcela jasně vévodí žebříčku a aspiruje na dosažení následující kategorie s vyšším středním příjmem, chybí ji k tomu 9 procentních bodů.

Analýza indexu HDP na obyvatele ve standardu kupní síly byla uskutečněna pomocí t-testu na hladině významnosti $\alpha=0,05$, který je vyobrazen v tabulce č.11. Nulovou hypotézu je potřeba zamítnout, protože p-hodnota je u 2 parametrů menší než hladina významnosti $\alpha=0,05$. Tyto 2 parametry jsou statisticky velmi významné. Na základě

výsledků je zřejmé, že Maďarsko nedosáhlo lepších hodnot v rámci indexu HDP na obyvatele ve standardu kupní síly oproti ostatním státům Visegrádské skupiny.

Tabulka 11.: Analýza objemového indexu HDP na obyvatele ve standardu kupní síly

	Maďarsko vs. ČR	Maďarsko vs. Polsko	Maďarsko vs. Slovensko
Průměr skup. 1.	60,8333333	60,8333333	60,8333333
Průměr skup. 2	80,25	55,75	63,5833333
Hodnota t	-10,6470082	2,11396613	-1,04603322
sv	46	46	46
p-hodnota	5,33756433E-14	0,0399703201	0,301011354
Sm.odch. skup. 1.	6,8503676	6,8503676	6,8503676
Sm.odch. skup. 2.	5,7350941	9,58372715	10,9063869
F-poměr-rozptyly	1,42674598	1,95722668	2,53474367
p-hodnota-rozptyly	0,400447608	0,114466606	0,0301081799

zdroj: vlastní zpracování, EUROSTAT, software STATISTICA

5.1.5 Inflace

Dalším důležitým makroekonomickým indikátorem stavu ekonomiky je ukazatel inflace. Inflaci je možné vysvětlit jako monetární (peněžní) jev vyvolaný rychle rostoucím množstvím peněz v ekonomice na úkor reálného produktu ekonomiky. Inflace je založena na několika podmínkách, kterými jsou dynamický jev (který se v čase nemění), dlouhodobý nepřetržitý růst, pohyb cenové hladiny a pokud zároveň neroste nabídka peněz. (Černohorský, Teplý, 2011) Důsledkem, a především sledovaným jevem inflace je oslabení kupní síly obyvatelstva. Inflace způsobuje, že spotřebitel potřebuje na nákup jednoho spotřebního koše větší množství peněz než dříve.

Stejně jako v případě hrubého domácího produktu byla míra inflace v postkomunistických zemích s centrálně plánovanou ekonomikou uměle potlačována a značně podhodnocována. Inflace je měřena ve většině případů pomocí indexu spotřebitelských cen (CPI).

Z popisné statistiky znázorněné v tabulce č. 12. je zřejmé, že nejvyšší průměrnou míru inflace zaznamenalo Polsko s velkým odstupem následované Maďarskem, Slovenskem a ČR. Minimálních hodnot v rámci míry inflace se podařilo pozorovaným zemím dosáhnout až ke konci sledovaného období. Na druhou stranu maximálních hodnot se státům Visegrádské skupiny podařilo dosáhnout v raném období procesu transformace.

Tabulka 12.: Index spotřebitelských cen v meziročním srovnání (CPI) v letech 1989-2018

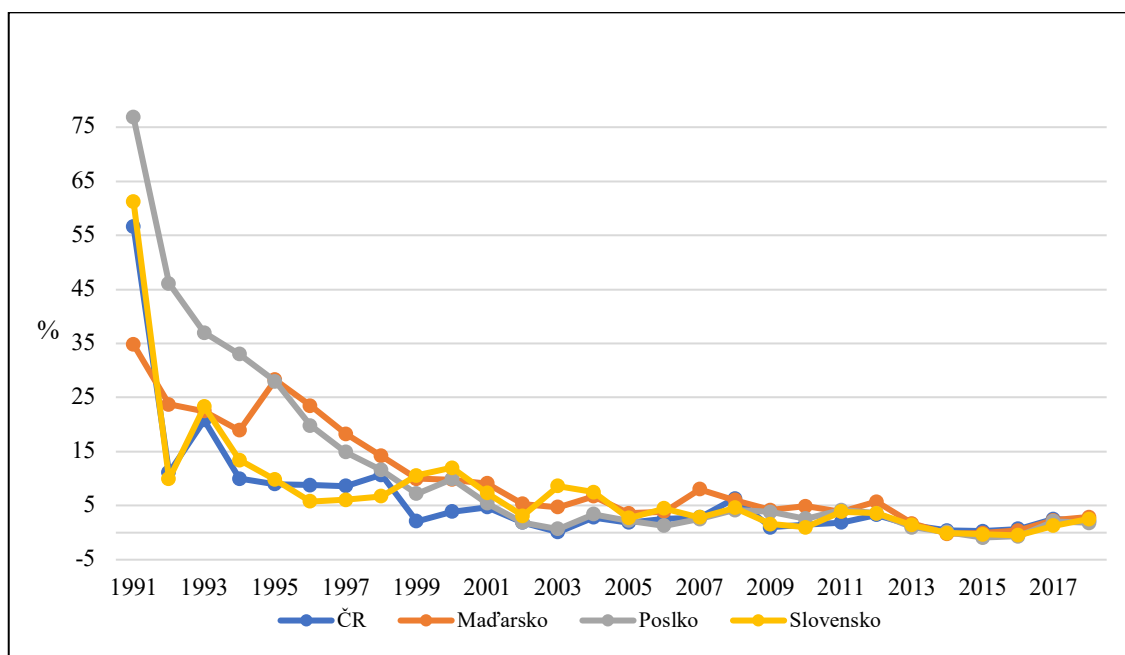
	Popisné statistiky					
	N platných	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Sm.odch.
ČR	30	6,36000	2,650000	0,100000	56,6000	10,5545
Maďarsko	30	10,75000	6,350000	-0,200000	34,8000	9,7666
Polsko	30	37,86667	4,000000	-0,900000	567,9000	110,1134
Slovensko	30	7,58000	4,550000	-0,500000	61,2000	11,3318

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators, software STATISTICA

Vývoj inflace ve sledovaných postkomunistických státech popisuje tabulka č.12. a související graf č.3. Z výsledku je na první pohled patrná vysoká míra inflace na počátku transformačního procesu u všech sledovaných tranzitivních zemí. Československo v průběhu zavádění reformních opatření zasáhly pouze dva významnější inflační skoky. První inflační skok způsobený liberalizací cen a devalvací měny byl zaznamenán v roce 1991 a druhý v roce 1993 po zavedení nové daňové soustavy. Česká republika byla jako jediná z pozorovaných zemí poměrně úspěšná ve zvládnutí inflace ve sledovaném období. Naproti tomu Polsko v letech 1989-1990 postihla hyperinflace zapříčiněná velkým cenovým převisem a cenovou liberalizací zavedenou z důvodu nedostatku spotřebního zboží. Výše hyperinflace v roce 1990 dosáhla 567,9 %, avšak některé další zdroje uvádějí dokonce i vyšší hodnoty. I přes značný neúspěch v začátku transformace se podařilo Polsku inflaci postupně snížit, ale oproti České republice nebo Slovensku bylo tempo velmi pomalé. Tento jev byl způsoben rozdílným kurzovým režimem, kdy v České republice a na Slovensku byl využíván fixní kurz, pomocí kterého bylo možné inflaci udržet na hladině 10 %. Na druhou stranu, v Polsku a také v Maďarsku byl uplatněn tzv. režim posuvného zavěšení (crawling peg) neboli devalvace měny na základě aktuální výše inflace. Ačkoliv Maďarsko nebylo zasaženo hyperinflací, tak ho provázal podobný průběh jako v případě Polska, který byl zapříčiněn zmíněným kurzovým režimem.

Obdobně jako v případě hodnot HDP je možné pozorovat dva inflační skoky u všech pozorovaných zemí. První inflační skok zapříčiněný světovou finanční krizí v roce 2008 a druhý způsobený dluhovou krizí v eurozóně v rozmezí let 2012-2013. Ke konci sledovaného období je zřetelný stabilnější vývoj míry inflace doprovázený menšími výkyvy.

Graf 3.: Index spotřebitelských cen v meziročním srovnání (CPI) v letech 1989-2018

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators

K detailnějšímu prozkoumání vývoje indexu spotřebitelských cen v meziročním srovnání byla využita analýza dat prostřednictvím t-testu na hladině významnosti $\alpha=0,05$, který je znázorněn v tabulce č. 13. Není možné zamítnout nulovou hypotézu, protože p-hodnota je u všech 3 parametrů vyšší než hladina významnosti $\alpha=0,05$. Tyto parametry je možné označit za statisticky méně významné. V důsledku nezamítnutí nulové hypotézy lze konstatovat, že Maďarsko dosáhlo lepších výsledků v indexu spotřebitelských cen v meziročním srovnání oproti České republice, Polsku a Slovensku.

Tabulka 13.: Analýza vývoje indexu spotřebitelských cen v meziročním srovnání

	Maďarsko vs. ČR	Maďarsko vs. Polsko	Maďarsko vs. Slovensko
Průměr skup. 1.	10,75	10,75	10,75
Průměr skup. 2.	6,36	37,8666667	7,58
Hodnota t	1,67211833	-1,34355396	1,16062813
sv	58	58	58
p-hodnota	0,0998879095	0,184325743	0,25054808
Sm.odch. skup. 1.	9,76657742	9,76657742	9,76657742
Sm.odch. skup. 2.	10,5545088	110,113413	11,331841
F-poměr-rozptyly	1,16786127	127,114664	1,34622035
p-hodnota-rozptyly	0,678853855	1,96663971E-23	0,428246477

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators, software STATISTICA

5.1.6 Míra nezaměstnanosti a vývoj na trhu práce

Nepostradatelným indikátorem měřícím výkonnost ekonomiky je míra nezaměstnanosti dané země. Nezaměstnanost se týká obyvatelstva v produktivním věku (15-65 let). Nedílnou součástí pracovního trhu jsou zaměstnaní lidé, kteří vykonávají práci na plný nebo částečný úvazek a nezaměstnaní lidé, kteří práci nemají, ale aktivně si ji hledají.

V postsocialistických státech byla nezaměstnanost téměř na nulové úrovni, jednalo se o tzv. přezaměstnanost, kdy společnosti zaměstnávaly přebytečné množství lidí. Navíc pojem „nezaměstnaný člověk“ téměř neexistoval, protože bylo ze zákona povinné být zaměstnaný. V opačném případě hrozil dotyčnému trest odnětí svobody za příživnictví.

Deskriptivní analýza znázorněná v tabulce č.14 odhalila, že nejnižší průměrnou míru nezaměstnanosti zaznamenala Česká republika. Naopak nejvyšší průměrnou míru nezaměstnanosti evidovalo Slovensko následované s menším odstupem Polskem. Maximálních hodnot míry nezaměstnanosti dosahovaly pozorované státy těsně před vstupem do Evropské unie. Na druhou stranu svého minima dosáhly ČR, Maďarsko a Slovensko v roce 1990 a Polsko až v roce 2018.

Tabulka 14.: Míra nezaměstnanosti v letech 1990-2019

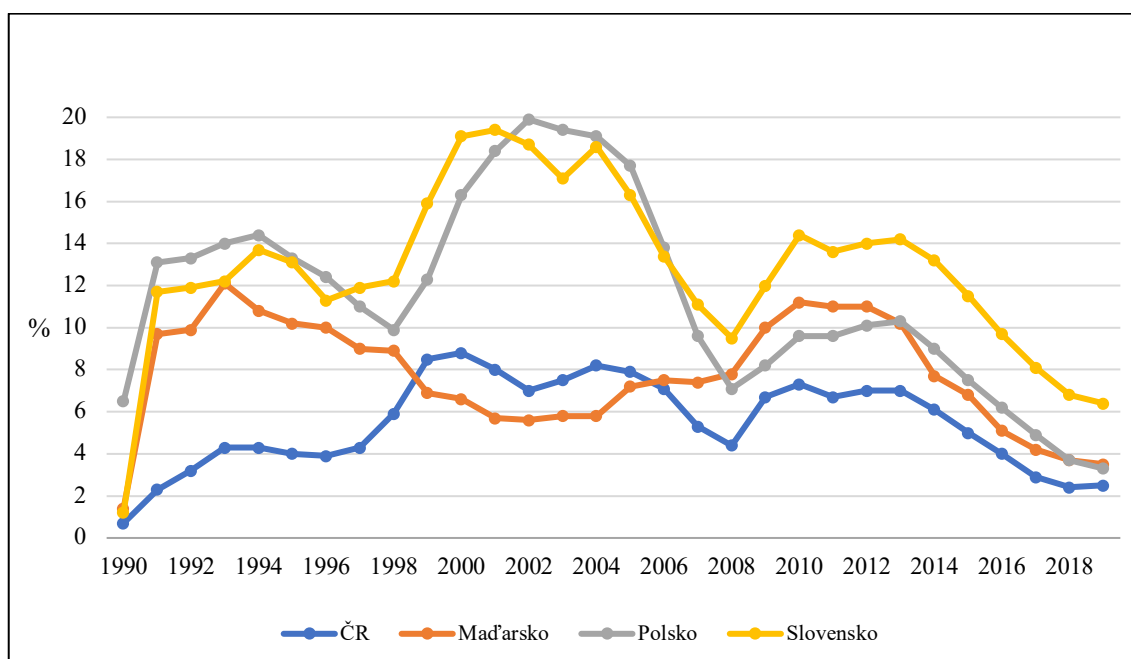
	Popisné statistiky					
	N platných	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Sm.odch.
ČR	30	5,44000	5,60000	0,700000	8,80000	2,164383
Maďarsko	30	7,75667	7,60000	1,400000	12,10000	2,684397
Polsko	30	11,46333	10,65000	3,300000	19,90000	4,640488
Slovensko	30	12,74000	12,65000	1,200000	19,40000	4,004704

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators, software STATISTICA

Na první pohled rozdílný vývoj míry nezaměstnanosti v Československu oproti ostatním pozorovaným státům v rozmezí let 1990-2019 je patrný z grafu č.4. Transformační proces měl na nezaměstnanost v Československu (později Českou republiku) menší vliv ve srovnání s Maďarskem, Polskem a Slovenskem. Na tomto jevu se odrazil rychlý nárůst soukromého sektoru služeb, a především vznik menších podniků. Naproti tomu v Polsku a Maďarsku byl již soukromý sektor služeb poměrně rozvinutý, a

proto v důsledku restrukturalizací jednotlivých podniků došlo ke zvýšení nezaměstnanosti. Navíc kvůli velkému snížení průmyslové výroby nebylo možné tuto ztrátu nahradit podnikáním v oblasti služeb. Další příčinou nízké nezaměstnanosti v Československu bylo větší množství odchodů do důchodu, protože před rokem 1989 si lidé pobírající důchod běžně přivydělávali prací.

Graf 4.: Míra nezaměstnanosti v letech 1990-2019

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators

Vysoká míra nezaměstnanosti na Slovensku souvisela především se závislostí průmyslu na společném socialistickém trhu (RVHP). V Polsku zase byla vysoká míra nezaměstnanosti zapříčiněna především skrytou přezaměstnaností v zemědělském odvětví.

Po propuknutí světové finanční krize v roce 2008 došlo ke zvýšení nezaměstnanosti ve všech sledovaných zemích a tento jev volně pokračoval až do vypuknutí dluhové krize v eurozóně v letech 2012-2013.

V současné době se nezaměstnanost pohybuje na nejnižších hodnotách od začátku transformačního procesu. Česká republika v posledních 3 letech dokonce vykazuje nejnižší nezaměstnanost ve srovnání se všemi zeměmi Evropské unie.

Analýza vývoje míry nezaměstnanosti byla zpracována prostřednictvím t-testu na hladině významnosti $\alpha=0,05$ a je znázorněna v tabulce č.15. P-hodnota všech 3 pozorovaných parametrů je menší než hladina významnosti $\alpha=0,05$, a proto je nutné zamítnout nulovou hypotézu. Na základě zamítnutí nulové hypotézy je patrné, že Maďarsko nedosáhlo lepších hodnot míry nezaměstnanosti ve srovnání s ostatními státy visegrádské skupiny.

Tabulka 15.: Analýza vývoje míry nezaměstnanosti

	Maďarsko vs. ČR	Maďarsko vs. Polsko	Maďarsko vs. Slovensko
Průměr skup. 1.	7,75666667	7,75666667	7,75666667
Průměr skup. 2.	5,44	11,4633333	12,74
Hodnota t	3,67979296	-3,78704015	-5,66146023
sv	58	58	58
p-hodnota	0,000513144435	0,00036418024	0,000000489214343
Sm.odch. skup. 1.	2,68439723	2,68439723	2,68439723
Sm.odch. skup. 2.	2,16438253	4,64048774	4,00470413
F-poměr-rozptyly	1,53824505	2,98836536	2,22560099
p-hodnota-rozptyly	0,252113415	0,00431016399	0,0349966999

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators, software STATISTICA

5.1.7 Míra zaměstnanosti

Na základě popisných statistik vývoje míry zaměstnanosti vyobrazených v tabulce č. 16 lze pozorovat, že nejvyšší průměrné míry nezaměstnanosti dosáhla Česká republika následovaná Slovenskem. Tuto skutečnost potvrzuje i výsledek mediánu. Svého maxima dosáhly ČR, Maďarsko a Polsko v roce 2019 a Slovensko v roce 1990. Na druhou stranu svého minima dosáhla ČR v roce 2008, Maďarsko v roce 1997, Polsko a Slovensko v roce 2007.

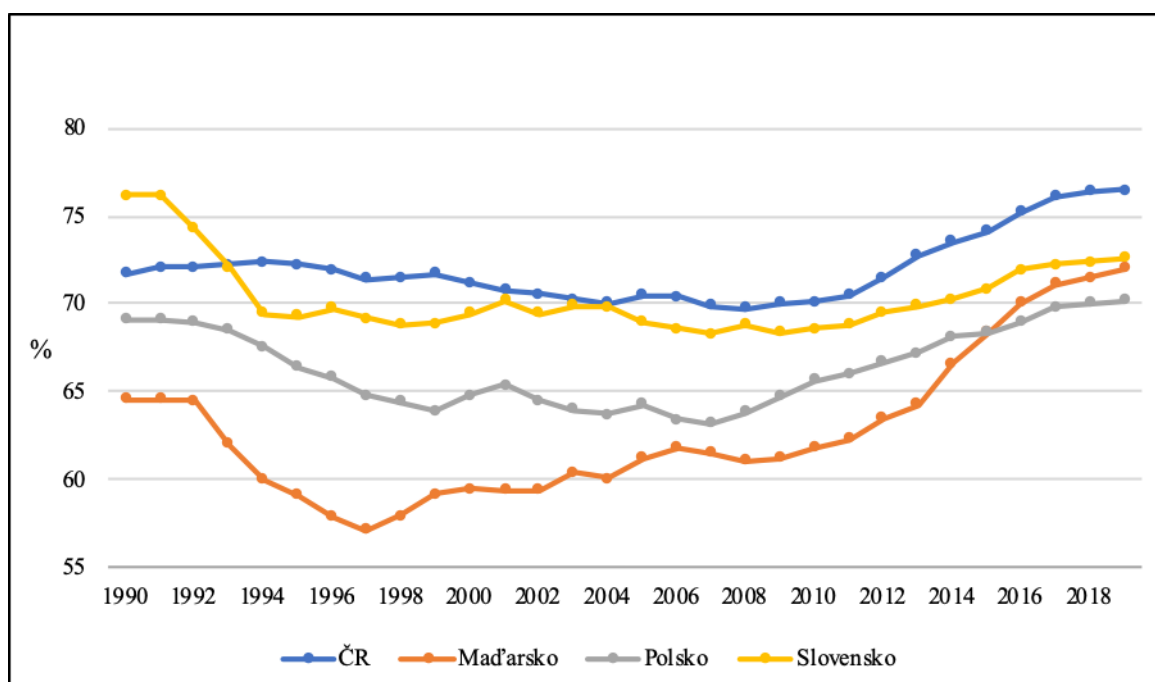
Tabulka 16.: Vývoj míry zaměstnanosti v letech 1990-2019

	Popisné statistiky					
	N platných	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Sm.odch.
ČR	30	71,97667	71,60000	69,70000	76,50000	1,952484
Maďarsko	30	62,80333	61,65000	57,10000	72,00000	4,204471
Polsko	30	66,37667	65,90000	63,20000	70,20000	2,257353
Slovensko	30	70,43333	69,60000	68,30000	76,20000	2,154119

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators, software STATISTICA

Nejvyšší míru zaměstnanosti (15-64 let) ze sledovaných tranzitivních ekonomik mělo Československo (později Česká republika) po celou dobu sledovaného období. Naopak nejnižší míra zaměstnanosti byla v Maďarsku až do roku 2009, ve kterém došlo k jejímu pozvolnému nárůstu. V případě Slovenska a Polska se v průběhu sledovaného období střídala období s postupným růstem a poklesem zaměstnanosti. Tento vývoj je možné pozorovat v grafu č.5.

Graf 5.: Míra zaměstnanosti v letech 1990-2019

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators

Komparace vývoje míry zaměstnanosti byla provedena pomocí t-testu na hladině významnosti $\alpha=0,05$, který je vyobrazen v tabulce č. 17. V důsledku výsledné p-hodnoty, která je u všech 3 parametrů menší než hladina významnosti $\alpha=0,05$ je nutné zamítnout nulovou hypotézu. Všechny 3 pozorované parametry jsou statisticky vysoce významné, protože jejich p-hodnota dosáhla absolutní hodnoty 0. Na základě zamítnutí nulové hypotézy je možné konstatovat, že Maďarsko nedosáhla lepších výsledků míry zaměstnanosti ve srovnání ostatními státy Visegrádské skupiny.

Tabulka 17.: Analýza vývoje míru zaměstnanosti

	Maďarsko vs. ČR	Maďarsko vs. Polsko	Maďarsko vs. Slovensko
Průměr skup. 1.	62,8033333	62,8033333	62,8033333
Průměr skup. 2.	71,9766667	66,3766667	70,4333333
Hodnota t	-10,8385683	-4,10130391	-8,84625451
sv	58	58	58
p-hodnota	1,44272903E-15	0,000129729332	0,00000000000238033078
Sm.odch. skup. 1.	4,2044708	4,2044708	4,2044708
Sm.odch. skup. 2.	1,95248442	2,25735325	2,15411928
F-poměr-rozptyly	4,63711139	3,46915441	3,80963339
p-hodnota-rozptyly	0,0000889634179	0,00126932055	0,000559720717

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators, software STATISTICA

5.2 Vnější ukazatele ekonomické rovnováhy

Mezi základní indikátory vnější ekonomické rovnováhy spadají zahraniční obchod (import, export), příliv čistých zahraničních investic a výše devizových rezerv.

5.2.1 Zahraniční obchod

Klíčovým indikátorem vnější rovnováhy hospodářství daného státu je zahraniční obchod, jehož úroveň byla ve sledovaných zemích před rokem 1989 velmi rozdílná. Především v Maďarsku a Polsku byl zahraniční obchod více rozvinut než v případě Československa, které bylo zcela závislé na společném socialistickém trhu (RVHP). Paradoxem bylo, že do zemí RVHP bylo exportováno zboží vyšší přidané hodnoty, ale na Západ bylo exportováno zboží nižší přidané hodnoty. Na druhou stranu ze západních států bylo importováno kvalitnější zboží. Situace se změnila po rozpadu RVHP v roce 1989, ve kterém země začaly svůj zahraniční obchod orientovat více na Západ, ačkoliv jejich zboží nebylo dostatečně konkurenceschopné.

Na základě deskriptivních statistik bilance běžného účtu k HDP vyobrazených v tabulce č. 18 je možné konstatovat, že nejnižší průměrnou bilanci běžného účtu k HDP měla za sledované období Česká republika. Na druhou stranu nejvyšší průměrnou bilanci běžného účtu k HDP mělo Slovensko. Vývoj bilance běžného účtu k HDP byl cyklický, a proto ČR a Slovensko dosáhly svého maxima v roce 1991, Maďarsko v roce 2016 a Polsko v roce 1990. Svého minima dosáhla ČR v roce 1996, Maďarsko v roce 1993, Polsko v roce 1999 a Slovensko v roce 2005.

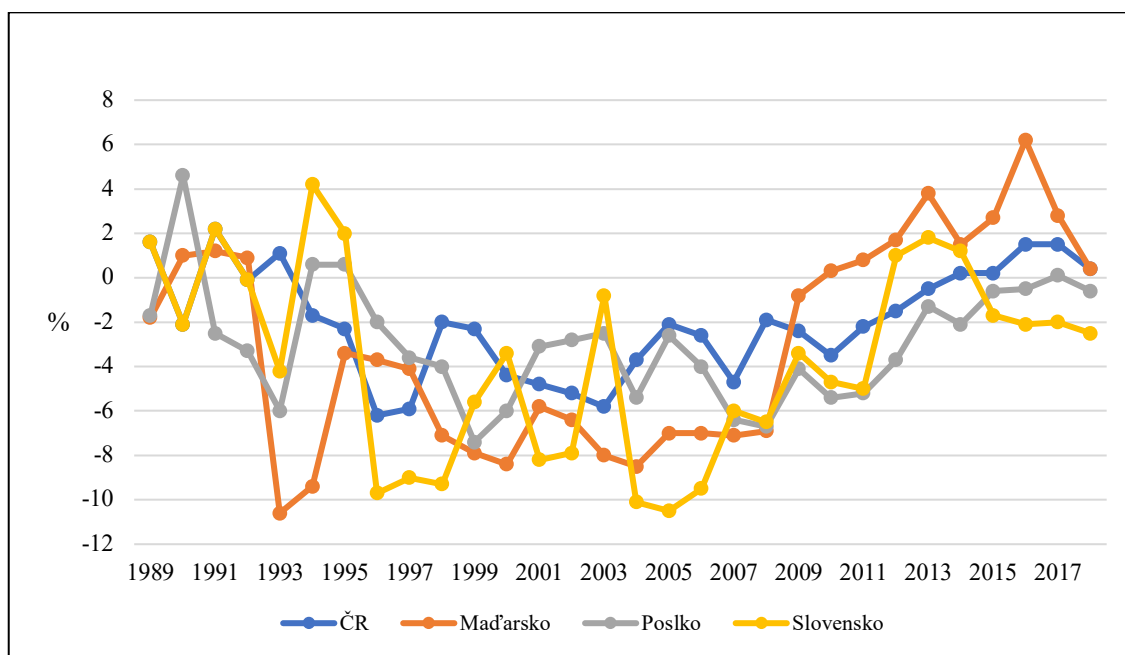
Tabulka 18.: Bilance běžného účtu k HDP

	Popisné statistiky					
	N platných	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Sm.odch.
ČR	30	-1,97333	-2,10000	-6,2000	2,200000	2,425857
Maďarsko	30	-3,02000	-3,55000	-10,6000	6,200000	4,699919
Polsko	30	-2,92000	-2,95000	-7,4000	4,600000	2,633262
Slovensko	30	-3,67667	-3,40000	-10,5000	4,200000	4,327114

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators, software STATISTICA

Základní přehled o stavu zahraničního obchodu udává běžný účet v poměru k HDP, který je znázorněn v grafu č.6. Z výsledků je patrné, že v průběhu transformačního procesu dosahoval zahraniční obchod ve všech pozorovaných zemích značných schodků, jejichž výše byla ovlivněna investicemi a velikostí domácích úspor. Právě výše domácích úspor nebyla dostačující, a proto bylo zapotřebí zvýšit příliv zahraničního kapitálu, který tento nedostatek kompenzoval. Dalším důležitým aspektem, který působil na bilanci běžného účtu byl druh uplatňovaného měnového kurzu. V České republice a na Slovensku byl využíván fixní kurz, který sice napomohl k udržení inflační hladiny okolo 10%, ale na druhou stranu způsobil narůstající deficit běžného účtu. V případě Maďarska a Polska byl využíván tzv. režim posuvného zavěšení (crawling peg) neboli devalvace měny na základě aktuální výše inflace, který sice nebyl schopen udržet inflaci na nižších (požadovaných) hodnotách, ale dokázal kontinuálně snižovat deficit běžného účtu.

Graf 6.: Bilance běžného účtu k HDP v letech 1989-2018

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators

Analýza vývoje bilance běžného účtu k HDP byla provedena na základě t-testu s hladinou významnosti $\alpha=0,05$, jehož výsledky jsou znázorněny v tabulce č.19. Nulovou hypotézu není možné zamítnout, protože p-hodnota všech 3 parametrů je větší než hladina významnosti $\alpha=0,05$. Tyto parametry lze označit jako méně statisticky významné. V důsledku nezamítnutí nulové hypotézy je zřejmé, že Česká republika dosáhla lepší bilance běžného účtu k HDP ve srovnání s ostatními státy Visegrádské skupiny.

Tabulka 19.: Analýza vývoje bilance běžného účtu k HDP

	ČR vs. Maďarsko	ČR vs. Polsko	ČR vs. Slovensko
Průměr skup. 1.	-1,97333333	-1,97333333	-1,97333333
Průměr skup. 2.	-3,02	-2,92	-3,67666667
Hodnota t	1,08390584	1,44821543	1,88068442
sv	58	58	58
p-hodnota	0,282891812	0,15294139	0,0650386058
Sm.odch. skup. 1.	2,42585688	2,42585688	2,42585688
Sm.odch. skup. 2.	4,69991929	2,63326204	4,32711446
F-poměr-rozptyly	3,75362126	1,17830523	3,18175266
p-hodnota-rozptyly	0,000638762443	0,661562649	0,00261116325

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators, software STATISTICA

Vývoj deficitu zahraničního obchodu se u jednotlivých zemí podstatně liší a v případě Polska a Slovenska nedošlo k jeho vyrovnání ani do konce sledovaného období na rozdíl od Československa a Maďarska, které se mohou pochlubit déletrvajícím mírným přebytkem. Velikost deficitu zahraničního obchodu je ovlivněna především výší exportu a importu, který je detailněji popsán prostřednictvím deskriptivních statistik v tabulkách č.20 a č.21. Na základě těchto popisných statistik je zřejmé, že nejvyšší průměrnou výší dovozu zboží a služeb mělo ze všech pozorovaných zemí Polsko. Svého minima dosáhly Maďarsko, Polsko a Slovensko v roce 2009, naproti tomu ČR již v roce 1991. Naopak svého maxima dosáhla ČR v roce 1992, Maďarsko v 1997, Polsko v roce 1991 a Slovensko v roce 2004.

Tabulka 20.: Import zboží a služeb v meziročním srovnání v letech 1991-2018

	Popisné statistiky					
	N platných	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Sm.odch.
ČR	28	8,467857	7,700000	-32,8000	29,700000	11,71843
Maďarsko	28	8,885714	8,450000	-14,5000	24,000000	8,73909
Polsko	28	9,978571	9,550000	-12,4000	29,700000	9,45572
Slovensko	26	6,769231	5,950000	-18,9000	22,600000	8,79831

zdroj: vlastní zpracování, OECD, EBRD, software STATISTICA

Z deskriptivní statistiky exportu zboží a služeb vyplývá, že nejvyšší průměrnou výší vývozu mělo Maďarsko následované Polskem, ČR a Slovenskem. Svého minima dosáhly ČR, Polsko a Slovensko v roce 2009 a Maďarsko v roce 1991. Maximálních hodnot v rámci exportu zboží a služeb dosáhla ČR v roce 2004, Maďarsko v roce 1995, Polsko v roce 2000 a Slovensko v roce 2006.

Tabulka 21.: Export zboží a služeb v meziročním srovnání v letech 1991-2018

	Popisné statistiky					
	N platných	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Sm.odch.
ČR	28	8,103571	8,150000	-9,8000	29,700000	7,79850
Maďarsko	28	8,825000	8,100000	-13,9000	36,400000	10,67193
Polsko	28	8,646429	8,350000	-5,9000	23,600000	6,58053
Slovensko	26	8,057692	7,850000	-16,4000	22,800000	8,37253

zdroj: vlastní zpracování, OECD, EBRD, software STATISTICA

Nejvyššího průměrného čistého vývozu zboží a služeb dosáhlo Polsko, následované ČR, Maďarskem. Slovensko disponovalo záporným průměrným čistým exportem zboží a služeb. Na základě minimálních a maximálních hodnot je možné konstatovat, že nejnižšího a nejvyššího vývozu zboží a služeb státy Visegrádu dosáhly v raném období transformačního procesu. Získané hodnoty reflektuje tabulka č.22.

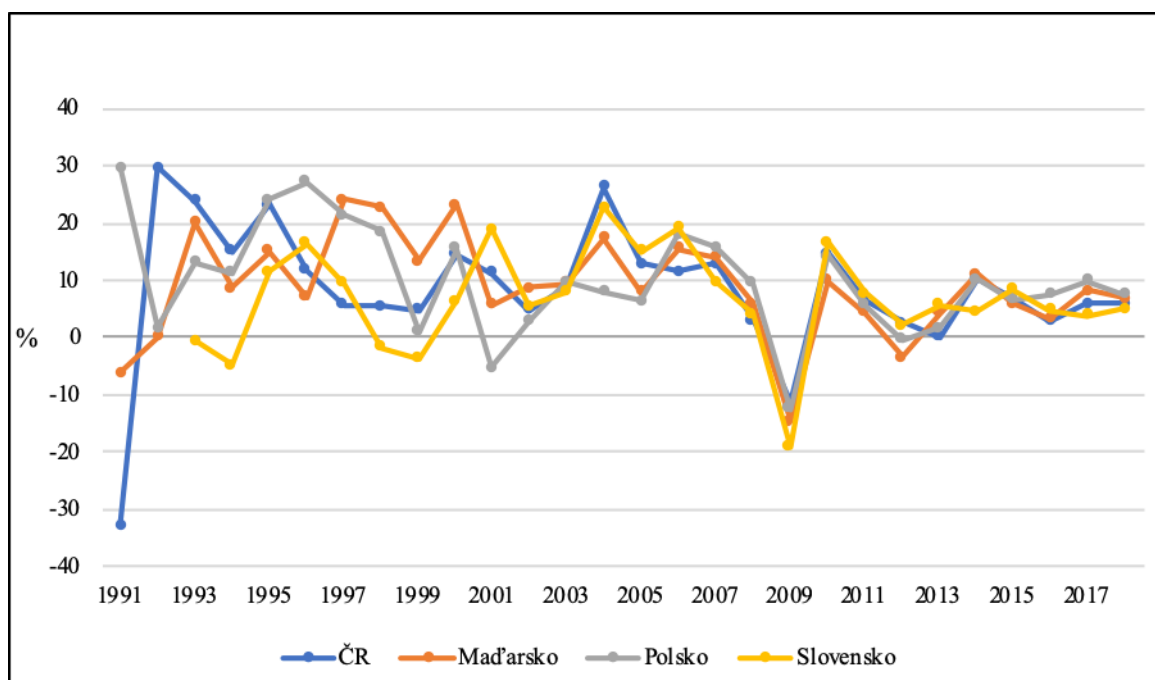
Tabulka 22.: Čistý export zboží a služeb v letech 1991-2018

	Popisné statistiky					
	N platných	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Sm.odch.
ČR	28	0,36429	-0,250000	-26,8000	20,20000	7,527835
Maďarsko	28	0,06071	-0,950000	-21,3000	30,30000	7,777810
Polsko	28	1,33214	0,450000	-9,0000	31,40000	8,216697
Slovensko	26	-1,28846	-0,400000	-19,5000	18,80000	7,126869

zdroj: vlastní zpracování, OECD, EBRD, software STATISTICA

Vývoj dovozu a vývozu zboží a služeb v meziročním srovnání byl v pozorovaných zemích cyklický. Grafy č.7. a 8. nám znázorňují výkyvy v jednotlivých letech a od roku 2006 je možné pozorovat velmi podobný vývoj bilance zahraničního obchodu ve všech sledovaných státech.

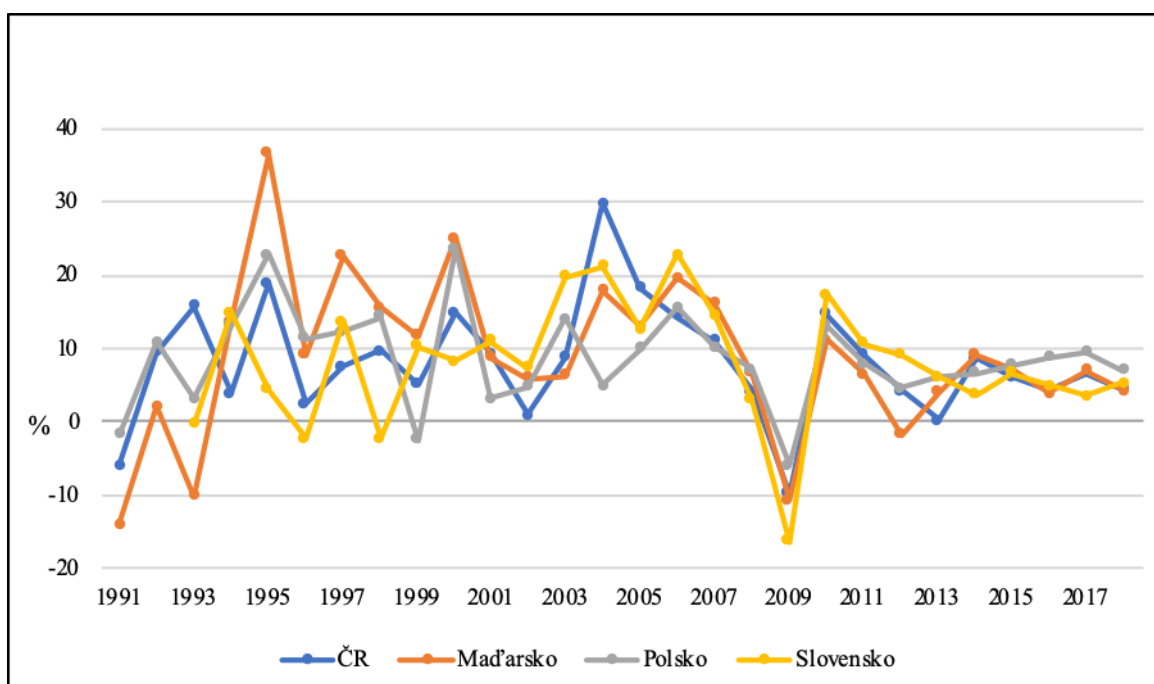
Graf 7.: Import zboží a služeb v meziročním srovnání v letech 1991-2018

zdroj: vlastní zpracování, OECD

Za pozornost určitě stojí shodný pokles importu a exportu od roku 2006, který byl předzvěstí blížící se světové finanční krize v roce 2008. Výsledkem snížení bylo, že se sledované státy dostaly na velmi podobné hodnoty deficitu zahraničního obchodu. Nejhůře z pozorovaných zemí situaci zvládlo Slovensko, jehož dovoz se propadl o 18,9 procentního bodu a vývoz o 16,4 procentního bodu.

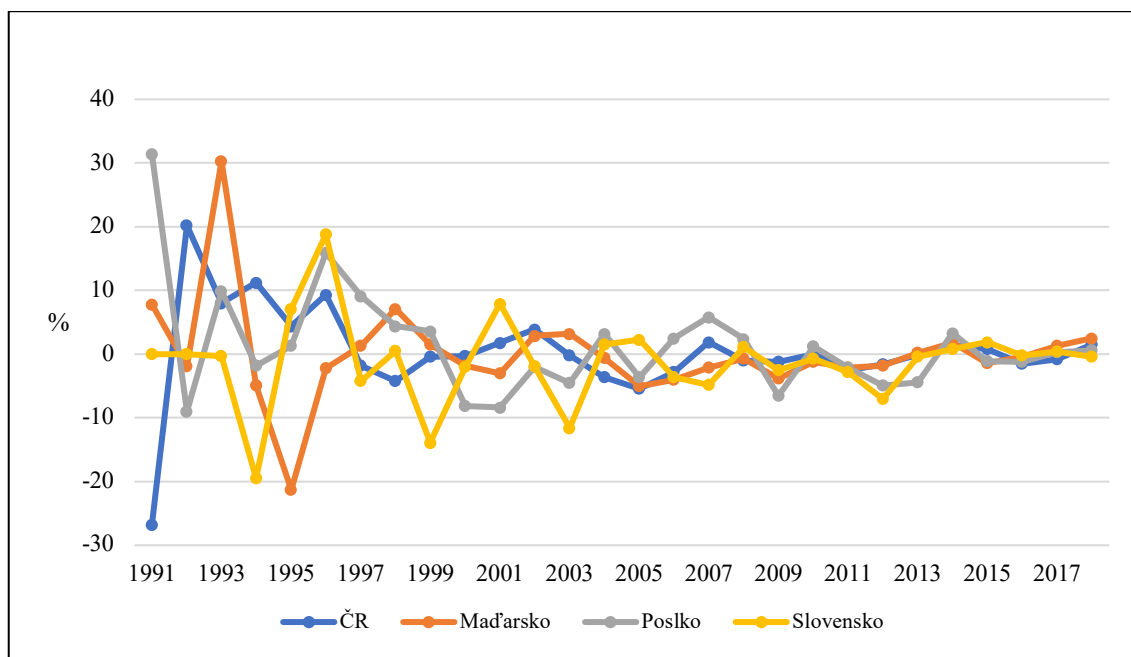
Graf 8.: Export zboží a služeb v meziročním srovnání v letech 1991-2018

zdroj: vlastní zpracování, OECD

V raném období transformačního procesu u všech pozorovaných států převažoval dovoz zboží a služeb nad vývozem. Vzniklá situace byla důsledkem nedostatku zboží a služeb, se kterým se potýkaly všechny tranzitivní ekonomiky. Situaci se podařilo relativně napravit až v letech 2014-2015, kdy poměr mezi importem a exportem nebyl tak výrazný a došlo i k žádoucím přebytkům na straně vývozu. Tento jev je možné pozorovat v grafu č. 9.

Graf 9.: Čistý export zboží a služeb v letech 1991-2018

zdroj: vlastní zpracování, OECD

Schodek zahraničního obchodu byl ve všech tranzitivních ekonomikách indikátorem přehřívání ekonomiky, které bylo způsobeno nadměrnou poptávkou, kterou bylo nutné uspokojit dovozy ze zahraničí. Hospodářství nebylo ani tak moc ohroženo ze strany dovozu, jak spíše z omezených domácích produkčních možností.

Analýza vývoje čistého exportu zboží a služeb v meziročním srovnání se uskutečnila prostřednictvím t-testu na hladině významnosti $\alpha=0,05$, jejíž výsledky jsou znázorněny v tabulce č. 23. Všechny 3 parametry disponují vyšší hladinou významnosti než $\alpha=0,05$, a proto je nemožné zamítnout nulovou hypotézu. Všechny 3 parametry by jako statisticky významné neobstály. Na základě nezamítnutí nulové hypotézy lze konstatovat, že Česká republika dosáhla lepších výsledků v oblasti čistého vývozu zboží a služeb oproti ostatním státům Visegrádské skupiny.

Tabulka 23.: Analýza čistého exportu zboží a služeb v letech 1991-2018

	ČR vs. Maďarsko	ČR vs. Polsko	ČR vs. Slovensko
Průměr skup. 1.	0,364285714	0,364285714	0,364285714
Průměr skup. 2	0,0607142857	1,33214286	-1,28846154
Hodnota t	0,148403912	-0,459579041	0,827007559
sv	54	54	52
p-hodnota	0,882576809	0,64766334	0,412011774
Sm.odch. skup. 1.	7,52783547	7,52783547	7,52783547
Sm.odch. skup. 2.	7,77780981	8,21669725	7,12686899
F-poměr-rozptyly	1,06751602	1,19139105	1,11568781
p-hodnota-rozptyly	0,866453444	0,652348497	0,786467648

zdroj: vlastní zpracování, OECD, EBRD, software STATISTICA

Komparace vývoje importu zboží a služeb v meziročním srovnání byla provedena na základě t-testu na hladině významnosti $\alpha=0,05$ a je vyobrazena v tabulce č. 24. P-hodnota je u všech 3 parametrů vyšší než hladina významnosti $\alpha=0,05$, a proto je nemožné zamítnout nulovou hypotézu. V důsledku toho je možné všechny 3 parametry označit za statisticky nevýznamné. Na základě nezamítnutí nulové hypotézy je zřejmé, že Česká republika dosáhla lepších výsledků v rámci dovozu zboží a služeb ve srovnání s Maďarskem, Polskem a Slovenskem.

Tabulka 24.: Analýza vývoje importu zboží a služeb

	ČR vs. Maďarsko	ČR vs. Polsko	ČR vs. Slovensko
Průměr skup. 1.	8,46785714	8,46785714	8,46785714
Průměr skup. 2	8,88571429	9,97857143	6,76923077
Hodnota t	-0,151255625	-0,530890303	0,598708969
sv	54	54	52
p-hodnota	0,880337721	0,597671626	0,551966277
Sm.odch. skup. 1.	11,7184266	11,7184266	11,7184266
Sm.odch. skup. 2.	8,73908692	9,45571969	8,79830753
F-poměr-rozptyly	1,79806956	1,53585221	1,77394573
p-hodnota-rozptyly	0,13367796	0,271170705	0,153718093

zdroj: vlastní zpracování, OECD, EBRD, software STATISTICA

Analýza vývoje exportu zboží a služeb v meziročním srovnání se uskutečnila prostřednictvím t-testu na hladině významnosti $\alpha=0,05$, jejíž výsledky jsou znázorněny v tabulce č. 25. Jelikož je p-hodnota všech 3 parametrů vyšší než hladina významnosti

$\alpha=0,05$, tak je nemožné zamítnout nulovou hypotézu. Všechny 3 parametry by jako statisticky významné neobstály. Na základě nezamítnutí nulové hypotézy lze konstatovat, že Česká republika dosáhla lepších výsledků v oblasti vývozu zboží a služeb oproti ostatním státům Visegrádské skupiny.

Tabulka 25.: Analýza vývoje exportu zboží a služeb

	ČR vs. Maďarsko	ČR vs. Polsko	ČR vs. Slovensko
Průměr skup. 1.	8,10357143	8,10357143	8,10357143
Průměr skup. 2	8,825	8,64642857	8,05769231
Hodnota t	-0,288813518	-0,281512412	0,0208494952
sv	54	54	52
p-hodnota	0,773829923	0,779393394	0,983445514
Sm.odch. skup. 1.	7,79850328	7,79850328	7,79850328
Sm.odch. skup. 2.	10,6719301	6,58052582	8,37253477
F-poměr-rozptyly	1,87267938	1,40443396	1,15263393
p-hodnota-rozptyly	0,109133159	0,383100734	0,716111368

zdroj: vlastní zpracování, OECD, EBRD, software STATISTICA

5.2.2 Čistý příliv zahraničních investic

Nepostradatelnou součástí transformačního procesu pozorovaných států jsou zahraniční investice, které měly za cíl urychlit restrukturalizaci jejich ekonomik. Podle Mezinárodního měnového fondu je možné za přímé zahraniční investice označit všechny vklady zahraničních investorů do podniků a společností dané země, které znázorňují alespoň 10 % základního kapitálu nebo minimálně 10 % hlasovacích práv. Na základě vzniku nových firem s účastí zahraničních investorů bylo možné vyrábět dostatečné množství výrobků a služeb, které uspokojilo jak domácí poptávku, tak zvýšilo export dané země. Na základě zvýšení vývozu došlo také ke zlepšení bilance zahraničního obchodu.

Hlavními předpoklady pro příliv zahraničního kapitálu tranzitivních ekonomik byly: rychlost ekonomického růstu a s tím související důvěra zahraničních investorů, makroekonomická a politická stabilita, výhodná geografická poloha, levná pracovní síla, výše úrokových sazeb a s tím související proces privatizace.

Z popisných statistik čistého přílivu zahraničních investic znázorněných v tabulce č. 26. je zřejmé, že nejvyšší průměrný příliv zahraničních investic mělo Polsko, a dokonce

se jedná o dvojnásobné množství ve srovnání s ostatními sledovanými státy. Svého minima dosáhly ČR a Polsko v roce 1990, Maďarsko v roce 2015 a Slovensko v roce 2013. Maximálních hodnot v rámci přílivu zahraničních investic dosáhla ČR v roce 2005, Maďarsko v roce 2012, Polsko v roce 2007 a Slovensko v roce 2002.

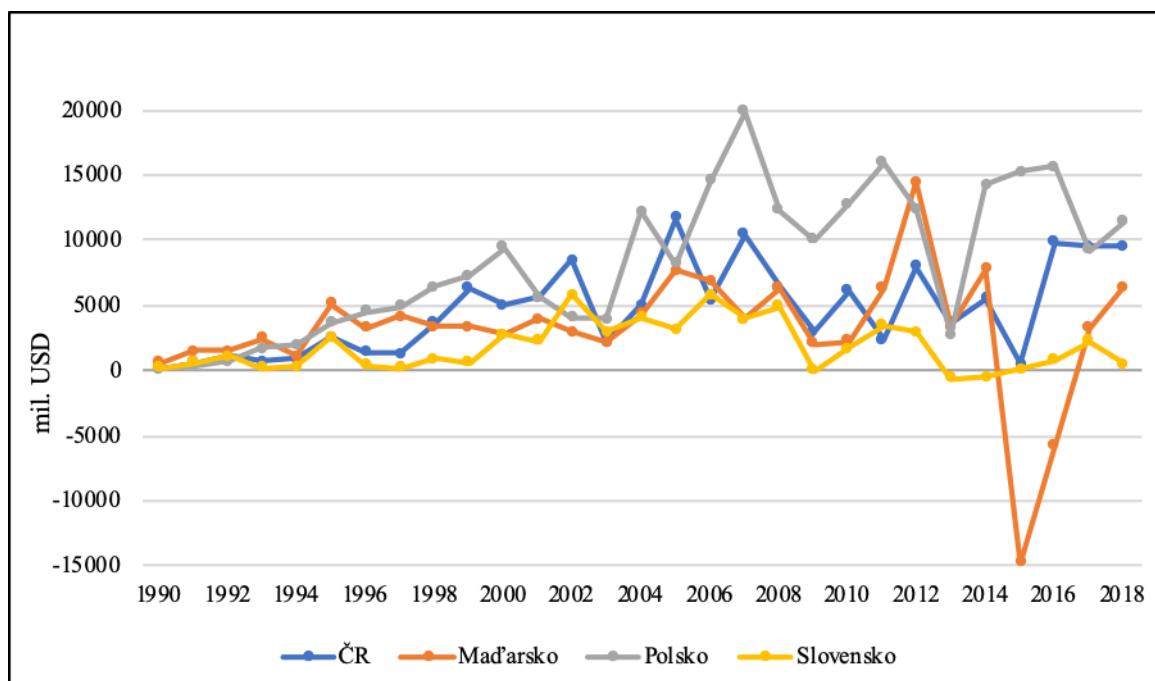
Tabulka 26.: Čistý příliv zahraničních investic v letech 1990-2018

	Popisné statistiky					
	N platných	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Sm.odch.
ČR	29	4714,100	4974,500	165,0	11653,20	3445,887
Maďarsko	29	3186,628	3311,900	-14797,3	14409,20	4789,781
Polsko	29	8321,766	8203,200	88,0	19836,20	5519,898
Slovensko	29	1844,610	1103,000	-604,1	5864,90	1864,274

zdroj: vlastní zpracování, UNCTAD, software STATISTICA

Tranzitivní země volili odlišný přístup k přílivu a množství zahraničních investic, jehož vývoj je patrný z grafu č.10. V raném období procesu transformace v České republice, Polsku a na Slovensku nedocházelo k příliš velkému zájmu o investování ze strany zahraničních investorů, avšak kontinuálně i když s občasnými výkyvy došlo s postupem času k navýšení přílivu zahraničního kapitálu. Výjimkou bylo Maďarsko, které v jednotlivých letech měnilo přístup k zahraničním investorům.

Graf 10.: Čistý příliv zahraničních investic v letech 1990-2018

zdroj: vlastní zpracování, UNCTAD

Privatizační proces, který úzce souvisí s množstvím zahraničních investic byl v pozorovaných ekonomikách odlišný. Československo (později Česká republika) z počátku bylo vůči zahraničním investorům zdrženlivější a dávalo přednost rezidentům, ale od roku 1995 se začal podíl zahraničního kapitálu výrazně zvyšovat. V případě Maďarska docházelo v jednotlivých letech ke změnám k přístupu k zahraničním investorům, a proto jsou hodnoty natolik rozkolísané. Polsko jako jediné s privatizací otálelo až do roku 1994, což se projevilo i na přísunu zahraničního kapitálu, který byl v prvních letech reformních opatření nízký.

Ke konci sledovaného období docházelo ke značným výkyvům v přílivu zahraničních investic. Největší rozdíl zaznamenalo Maďarsko, které dokonce zaznamenalo propad hodnot do záporných čísel, které v roce 2015 činily -14797,3 milionu USD a následující rok -5752,9 milionu USD. Důvodem snížení takto velkého množství zahraničních investic byla snižující se poptávka na tamním trhu a zavedení vyšší daně pro podniky s dominantním postavením na trhu. Od roku 2017 již došlo k pozvolnému vzestupu.

Komparace čistého přílivu zahraničních investic, které byla uskutečněna na základě použití t-testu s hladinou významnosti $\alpha=0,05$ je znázorněna v tabulce č.27. Nulovou hypotézu je nutné zamítnout, jelikož p-hodnota u 2 parametrů (Polsko a Slovensko) je nižší než hladina významnosti $\alpha=0,05$. Navíc lze tyto 2 parametry označit jako statisticky vysoce významné a zbývající 1 parametr jako statisticky nevýznamný. V důsledku zamítnutí nulové hypotézy je možné konstatovat, že česká republika neměla lepší výsledky v rámci čistého přílivu zahraničních investic

Tabulka 27.: Analýza čistého přílivu zahraničních investic

	ČR vs. Maďarsko	ČR vs. Polsko	ČR vs. Slovensko
Průměr skup. 1.	4714,1	4714,1	4714,1
Průměr skup. 2	3186,62759	8321,76552	1844,61034
Hodnota t	1,39406199	-2,98560492	3,9441589
sv	56	56	56
p-hodnota	0,168805971	0,00419112458	0,00022522409
Sm.odch. skup. 1.	3445,88675	3445,88675	3445,88675
Sm.odch. skup. 2.	4789,78091	5519,89827	1864,27357
F-poměr-rozptyly	1,93209865	2,56602066	3,41651015
p-hodnota-rozptyly	0,0869104375	0,0151860282	0,00175369586

zdroj: vlastní zpracování, UNCTAD, software STATISTICA

5.2.3 Devizové rezervy

Devizové rezervy jsou významným faktorem, který snižuje rizika měnových krizí a vylepšuje situaci ekonomiky v oblasti vnější rovnováhy. Česká národní banka definuje devizové rezervy jako likvidní zahraniční aktiva ve směnitelných měnách. Devizové rezervy úzce souvisí s přílivem zahraničního kapitálu, v důsledku kterého dochází ke zvyšování schodku běžného účtu a zároveň k poklesu devizových rezerv. V opačném případě snížení zahraničních investic vede ke snižování deficitu běžného účtu a současně ke zvýšení devizových rezerv.

Nejvyšší průměrnou výší devizových rezerv disponovalo Polsko následované Českou republikou, Maďarskem a Slovenskem. Minimální výší devizových rezerv disponovaly státy Visegrádské skupiny v roce 1993. Maxima dosáhla ČR v roce 2017, Maďarsko v roce 2011, Polsko v roce 2018 a Slovensko v roce 2007. Získané hodnoty reflektuje tabulka č.28.

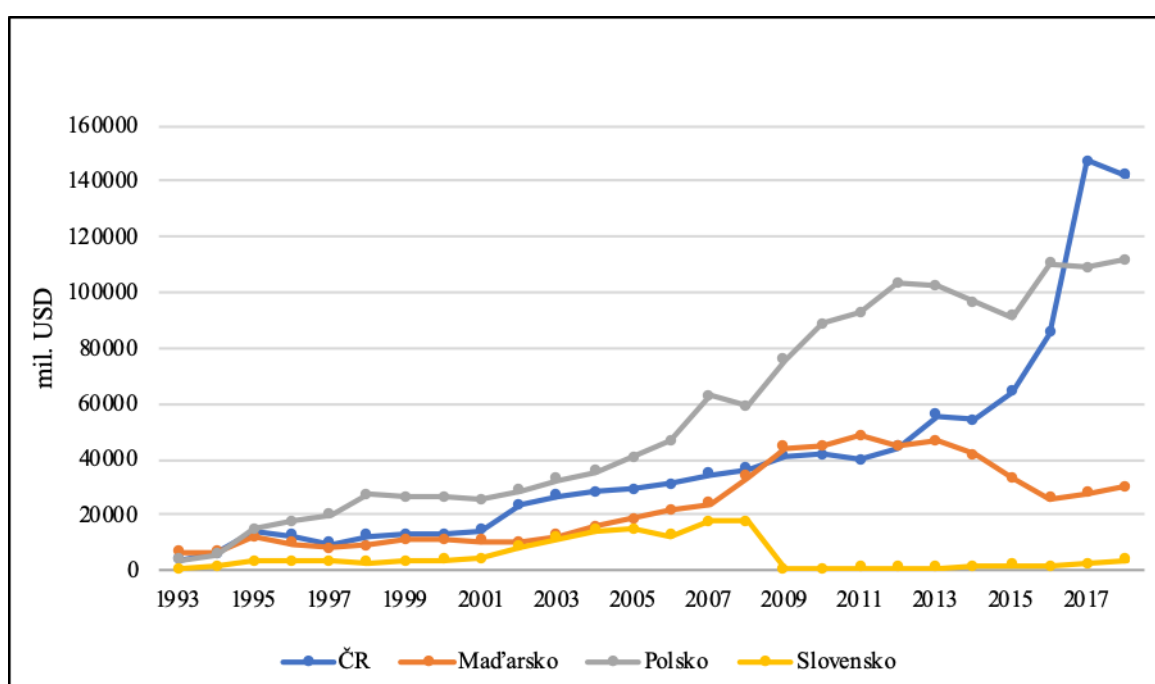
Tabulka 28.: Vývoj výše devizových rezerv v letech 1993-2018

	Popisné statistiky					
	N platných	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Sm.odch.
ČR	26	39423,20	30256,05	3789,400	147582,9	36677,12
Maďarsko	26	23452,76	20039,55	6700,000	48680,5	14480,95
Polsko	26	56036,77	43617,40	4091,900	111656,1	36984,41
Slovensko	26	5384,79	3297,10	415,600	18032,1	5710,71

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicator, software STATISTICA

Vývoj výše devizových rezerv na počátku procesu transformace vykazuje pozvolna narůstající hodnoty, které jsou znázorněny v grafu č.11. Výsledné údaje nám kopírují nastalou situaci s postupným přílivem zahraničního kapitálu a díky tomu je možné pozorovat i prudký propad zahraničních investic v Maďarsku v roce 2015. V hodnotách tranzitivních států se také odráží bilance zahraničního obchodu, která v případě převyšujícího exportu nad importem snižuje výši devizových rezerv, avšak kvůli neustále narůstajícímu přílivu zahraničních investic nedochází k zásadnějšímu ovlivnění.

Graf 11.: Vývoj výše devizových rezerv v letech 1993-2018

poznámka: hodnoty jsou bez zlatých rezerv, stav ke konci roku a v milionech USD

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators

Ke konci sledovaného období je patrný skok ve výši devizových rezerv České republiky v roce 2016 způsobený změnou devizových intervencí České národní banky, které za běžné situace spočívají ve znehodnocení české koruny, ale Česká národní banka se rozhodla k ukončení intervencí koruny vůči euru na hladině 27 Kč za euro. V důsledku toho opatření došlo k žádoucímu zvýšení salda obchodní bilance, tedy ke zvýšení objemu vývozu zboží a služeb. Naproti tomu Maďarsko od roku 2008 intervenovalo ve prospěch maďarského forintu, což mělo za následek, jak zvyšování devizových rezerv v Maďarsku, tak i snížení bilance zahraničního obchodu.

Dalším zajímavým jevem ke konci pozorovaného období je snížení výše devizových rezerv na Slovenku v roce 2008. Snížení bylo způsobené vstupem Slovenska do Eurozóny právě v roce 2008. Na základě toho došlo ke ztrátě možnosti ovlivnit velikost devizových rezerv prostřednictvím devizových intervencí.

Vývoj výše devizových rezerv byl podroben analýze prostřednictvím t-testu na hladině významnosti $\alpha=0,05$, který je popsán v tabulce č. 29. Jelikož je p-hodnota u 2 parametrů nižší než hladina významnosti $\alpha=0,05$ je nutné zamítnout nulovou hypotézu, Tyto 2 parametry jsou statisticky vysoce významné a zbývající 1 parametr je méně statisticky významný. Na základě zamítnutí nulové hypotézy lze konstatovat, že Česká republika nedosáhla lepších výsledků v rámci výše devizových rezerv ve srovnání s ostatními státy Visegrádské skupiny.

Tabulka 29.: Analýza vývoje výše devizových rezerv

	ČR vs. Maďarsko	ČR vs. Polsko	ČR vs. Slovensko
Průměr skup. 1.	39423,1962	39423,1962	39423,1962
Průměr skup. 2	23452,7615	56036,7654	5384,79231
Hodnota t	2,06514685	-1,62637277	4,67583451
sv	50	50	50
p-hodnota	0,0441131337	0,110157318	0,000022533062
Sm.odch. skup. 1.	36677,1171	36677,1171	36677,1171
Sm.odch. skup. 2.	14480,9509	36984,4141	5710,70591
F-poměr-rozptyly	6,41499354	1,01682708	41,2487501
p-hodnota-rozptyly	0,0000153081601	0,967054778	1,95480568E-14

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicator, software STATISTICA

5.3 Srovnávací ukazatele ekonomické svobody a životní úrovně

Mezi vybrané indikátory ekonomické svobody a životní úrovně patří dva indexy ekonomické svobody a index lidského rozvoje.

5.3.1 Index ekonomické svobody – The Fraser Institut

První z indexů ekonomické svobody (Economic Freedom of the World) vytváří každý rok kanadský The Fraser Institut pro většinu zemí světa. Index měří míru ekonomické svobody v 5 klíčových oblastech: velikost vlády, právní systém a zaručení vlastnických práv, stabilita měny, svoboda mezinárodního obchodu a regulace. Hodnocení je prováděno na základě číselné stupnice od 0 do 10, kde 0 značí absolutní absenci ekonomické svobody a hodnota 10 znázorňuje plnou ekonomickou svobodu.

Tabulka 30.: Index ekonomické svobody v letech 1985-2017 – The Fraser Institut“

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1985	NA	4,34 (87.)	3,68 (93.)	NA
1990	NA	4,99 (70.)	3,73 (103.)	NA
1995	6,19 (58.)	6,37 (54.)	5,45 (83.)	5.52 (81.)
2000	7,00 (51.)	7,11 (43.)	6,62 (69.)	7.00 (51.)
2001	7,11 (46.)	7,41 (31.)	6,55 (68.)	6.92 (54.)
2002	7,17 (42.)	7,17 (42.)	6,69 (65.)	6.99 (51.)
2003	7,07 (49.)	7,26 (43.)	6,58 (69.)	7.07 (49.)
2004	7,22 (44.)	7,38 (39.)	6,91 (62.)	7.67 (23.)
2005	7,24 (50.)	7,36 (44.)	6,98 (63.)	7.71 (22.)
2006	7,29 (48.)	7,31 (47.)	7,04 (60.)	7.66 (23.)
2007	7,44 (43.)	7,30 (52.)	6,99 (67.)	7.75 (25.)
2008	7,47 (36.)	7,33 (41.)	7,08 (58.)	7.72 (21.)
2009	7,42 (32.)	7,41 (33.)	7,21 (49.)	7.52 (26.)
2010	7,45 (33.)	7,43 (36.)	7,21 (54.)	7.58 (26.)
2011	7,48 (34.)	7,44 (37.)	7,33 (46.)	7.57 (28.)
2012	7,62 (27.)	7,36 (44.)	7,40 (42.)	7.48 (31.)
2013	7,54 (32.)	7,27 (54.)	7,31 (50.)	7.50 (36.)
2014	7,65 (30.)	7,34 (50.)	7,49 (40.)	7.54 (35.)
2015	7,70 (27.)	7,23 (59.)	7,41 (48.)	7.37 (50.)
2016	7,75 (22.)	7,26 (59.)	7,27 (57.)	7.41 (44.)
2017	7,75 (22.)	7,27 (54.)	7,24 (59.)	7.51 (40.)

poznámka: v závorce je uvedeno umístění v rámci všech sledovaných zemí

zdroj: vlastní zpracování, The Fraser Institut

Tabulka č.30. znázorňuje vývoj indexu ekonomické svobody ve sledovaných tranzitivních zemích. U všech pozorovaných států dochází k postupnému zvyšování ekonomické svobody od doby zavádění jednotlivých reformních opatření. Česká republika

se stala nejvíce svobodnou ekonomikou ve srovnání s Maďarskem, Polskem a Slovenskem, navíc se umístila na 22. místě v celosvětovém žebříčku ekonomické svobody. Za nejvíce progresivní zemi je možné označit Polsko, ale ke konci sledovaného období dochází k postupnému snižování ekonomické svobody způsobeném současnými vnitropolitickými poměry.

5.3.2 Index ekonomické svobody – The Heritage Foundation

Druhým indexem ekonomické svobody (Index of Economic Freedom) sestavuje každý rok americká společnost The Heritage Foundation. Měření ekonomické svobody je založeno na 12 kvalitativních a kvantitativních faktorech, které jsou seskupeny do 4 pilířů:

- Pilíř I. – Právní stát (vlastnická práva, integrita vlády, soudní účinnost)
- Pilíř II. – Velikost vlády (vládní výdaje, daňové zatížení, fiskální zdraví)
- Pilíř III. – Regulační opatření (svobody podnikání, pracovní svoboda, peněžní svoboda)
- Pilíř IV. – Otevřené trhy (svoboda obchodu, svoboda investic, finanční svoboda)

Jednotlivé faktory jsou hodnoceny na stupnici od 0 do 100. Celkové skóre země je odvozeno zprůměrováním výše zmíněných 12 faktorů (každý má stejnou hodnotící váhu).

Tabulka 31.: Index ekonomické svobody - The Heritage Foundation

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1995	67,8	55.2	50.7	60.4
1996	68,1	56.8	57.8	57.6
1997	68.8	55.3	56.8	55.5
1998	68.4	56.9	59.2	57.5
1999	69.7	59.6	59.6	54.2
2000	68.6	64.4	60.0	53.8
2001	70.2	65.6	61.8	58.5
2002	66.5	64.5	65.0	59.8
2003	67.5	63.0	61.8	59.0
2004	67.0	62.7	58.7	64.6
2005	64.6	63.5	59.6	66.8
2006	66.4	65.0	59.3	69.8
2007	67.4	64.8	58.1	69.6
2008	68.1	67.6	60.3	70.0
2009	69.4	66.8	60.3	69.4
2010	69.8	66.1	63.2	69.7
2011	70.4	66.6	64.1	69.5
2012	69.9	67.1	64.2	67.0
2013	70.9	67.3	66.0	68.7
2014	72.2	67.0	67.0	66.4
2015	72.5	66.8	68.6	67.2
2016	73.2	66.0	69.3	66.6
2017	73.3	65.8	68.3	65.7
2018	74.2	66.7	68.5	65.3
2019	73.7	65.0	67.8	65.0

zdroj: vlastní zpracování, The Heritage Foundation

Tabulka č.31. reflektuje výsledné hodnoty indexu ekonomické svobody, ze kterých vyplývá, že nejvyšší celkové skóre získala Česká republika. Na druhou stranu země, která prošla největším vývojem v rámci ekonomické svobody je Polsko, ale její hodnota z roku 2019 je rovna výchozí hodnotě České republiky. Celkové výsledky jsou velmi podobné výsledkům indexu ekonomické svobody měřeném společností The Fraser Institut, a proto je možné označit hodnocení ekonomické svobody ve sledovaných ekonomikách jako relevantní.

5.4 Index lidského rozvoje

Index lidského rozvoje (Human Development Index, HDI) srovnává průměrné skóre ve třech klíčových oblastech lidského rozvoje, kterými jsou dlouhý a zdravý život, dostupnost vzdělání a slušnou životní úroveň. HDI se vypočítá pomocí geometrického průměru indexů jednotlivých aspektů lidského rozvoje.

Hodnotící škála indexu je v rozmezí od 0 do 1 a státy jsou podle výsledného hodnocení rozděleny do čtyř kategorií. První kategorii tvoří země, které získali hodnotu 0,800-1,000 a označují se jako státy s velmi vysokým lidským rozvojem. Do druhé kategorie se řadí země s hodnotou indexu 0,700-0,799, tedy státy s vysokým lidským rozvojem. Do třetí kategorie spadají země s indexem 0,550-0,699, které dosahují středního lidského rozvoje. Poslední čtvrtou kategorií tvoří státy s nízkým lidským rozvojem a výslednou hodnotou nižší než 0,550.

Tabulka 32.: Index lidského rozvoje v letech 1990-2018

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1990	0.730	0.704	0.712	0.739
1991	0.726	0.702	0.711	0.734
1992	0.728	0.706	0.714	0.733
1993	0.735	0.720	0.725	0.737
1994	0.744	0.733	0.734	0.743
1995	0.753	0.741	0.740	0.751
1996	0.767	0.746	0.748	0.754
1997	0.774	0.747	0.759	0.756
1998	0.775	0.754	0.769	0.762
1999	0.784	0.761	0.778	0.762
2000	0.796	0.769	0.785	0.763
2001	0.806	0.777	0.791	0.765
2002	0.813	0.784	0.799	0.772
2003	0.822	0.793	0.804	0.777
2004	0.825	0.795	0.802	0.785
2005	0.835	0.802	0.808	0.794
2006	0.843	0.811	0.813	0.803
2007	0.850	0.814	0.819	0.814
2008	0.854	0.818	0.824	0.822
2009	0.857	0.823	0.828	0.823
2010	0.862	0.826	0.835	0.829
2011	0.865	0.823	0.840	0.836
2012	0.865	0.826	0.836	0.841
2013	0.874	0.835	0.851	0.844
2014	0.879	0.833	0.853	0.845
2015	0.882	0.835	0.858	0.849
2016	0.885	0.838	0.864	0.851
2017	0.888	0.841	0.868	0.854
2018	0.891	0.845	0.872	0.857

zdroj: vlastní zpracování, Human Development Index

Z tabulky č.32. vyplývá, že všechny pozorované tranzitivní ekonomiky se umístily v kategorii s výslednou hodnotou vyšší než 0,800, a proto se jedná o země s velmi vysokým lidským rozvojem. Nejlépe se z analyzovaných států umístila Česká republika,

kteřá si v průběhu celého sledovaného období drží značný náskok, byt' ostatní státy se jí neustále přibližují. V rámci celkového skóre ze všech sledovaných 188. zemí se Česká republika umístila v roce 2018 na 26. místě, Maďarsko na 43. místě, Polsko na 32. místě a Slovensko 36. v pořadí.

5.5 Index snadného podnikání

Index snadnosti podnikání (Ease of Doing Business Index) je vytvářen od roku 2003 Světovou bankou. Index měří regulace, které jsou určeny pro malé a střední podniky během jejich životního cyklu. Navíc poskytuje objektivní hodnocení v oblasti obchodních předpisů a jejich vymáhání ve 190 ekonomikách. Index vychází z těchto 12 oblastí obchodních regulací:

- zahájení podnikání
- proces obstarání stavebního povolení
- přístup k elektřině
- registrace majetku
- získání úvěru
- ochrany menšinových investorů
- placení daní
- přeshraniční obchodování
- vymáhání smluv
- řešení insolvence
- regulace zaměstnávání pracovníků – není zahrnut ve výsledném skóre ani hodnocení podnikání
- uzavírání smluv s vládou - není zahrnut ve výsledném skóre ani hodnocení podnikání

Hodnocení se provádí na stupnici hodnot od 0 do 100, kde 0 představuje nejnižší regulační výkon (zaváděné obchodní reformy ztěžují podnikání) a hodnota 100 nejvyšší regulační výkon (zaváděné obchodní reformy usnadňují podnikání) ve všech sledovaných ekonomikách a čase.

Z příloh č.11., 12., 13., a 14. je zjevné, že získané celkové skóre je naprosto vyrovnané, a proto nelze jednoznačně označit stát, který nejlépe uspěl v indexu svobodného podnikání, protože například Polsko a Českou republiku dělí od sebe pouhá jedna desetina procentního bodu. Všechny pozorované země se umístily zhruba 25 procentních bodů od nejlepší regulační výkonnosti vytvořené ve všech sledovaných ekonomikách a v čase. Z výsledků je navíc patrné, že každý ze států Visegrádské čtyřky se snaží pomocí jednotlivých obchodních reforem zvýšit svobodu podnikání ve všech porovnávaných kategoriích, byť v některých oblastech podnikají jen nepatrné změny. Největším problémem na základě výsledných hodnot je proces získání stavebního povolení, ochrana investorů a řešení insolvence ve všech tranzitivních ekonomikách. Na druhou stranu země vynikají v přeshraničním obchodě, zahájení podnikání, placení daní a přístupu k elektřině (v tomto případě kromě Maďarska).

5.6 Index transformace

Index transformace od Bertelsmanna a Stiftungu (The Bertelsmann Stiftung's Transformation Index, BTI) analyzuje a vyhodnocuje kvalitu demokracie, tržního hospodářství a politického řízení ve 129 rozvojových a transformujících se zemích v rámci 17 kritérií. Měří úspěchy a neúspěchy na cestě k demokracii založené na právním státu a sociálně odpovědné tržní ekonomice. Podrobné informace získané od jednotlivých zemí jsou základem pro posouzení stavu transformace, přetrvávajících výzev a pro vyhodnocení schopností politiků provádět důsledné a cílené reformy.

Výsledné hodnocení transformačního indexu je rozděleno na dva indexy. První tzv. Statusový index (Status index), který určuje pořadí každému ze 129 států v oblasti ekonomické a politické transformace a jeho postavení na cestě k demokracii pod vládou právního státu a sociálně odpovědné tržní ekonomice. Statusový index je znázorněn pomocí stupnice od 0 do 10, kde 0 označuje stát s nefungujícím politickým a ekonomickým transformačním procesem a hodnota 10 představuje zemi vysoce pokročilým (vyvinutým) transformačním procesem. Druhý tzv. Vládní index (Governance index) hodnotí kvalitu politického vedení, do jehož rukou jsou svěřeny transformační procesy. Hodnocení Vládního indexu je hodnocen také na stupnici od 0 do 10, kde 0 značí zemi, jejíž vládní činitelé nedokážou efektivně provádět jednotlivé reformní opatření a

hodnota 10 představuje stát, ve kterém politici provádějí efektivně veškerá reformní opatření.

BTI zveřejňuje výsledky své analýzy každé dva roky od roku 2006. Toto dvouleté období umožňuje lépe posoudit sledované trendy a identifikovat výsledky transformačních strategií.

Tabulka 33.: Index transformace – Statusový index

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
2006	9,23 (3.)	9,16 (5.)	8,90 (9.)	9,06 (6.)
2008	9,56 (1.)	9,18 (5.)	8,76 (11.)	9,14 (7.)
2010	9,65 (1.)	9,00 (8.)	8,86 (10.)	9,14 (6.)
2012	9,61 (1.)	8,48 (12.)	9,05 (6.)	8,88 (6.)
2014	9,51 (2.)	8,05 (16.)	9,16 (5.)	8,79 (9.)
2016	9,40 (3.)	7,69 (18.)	9,23 (5.)	8,75 (9.)
2018	9,52 (1.)	7,43 (18.)	8,58 (10.)	8,59 (9.)

zdroj: vlastní zpracování, The Bertelsmann Stiftung's Transformation Index

Z výsledků Statusového indexu v tabulce č. 33. je na první pohled patrné prvenství České republiky jako státu s vysoce vyvinutým transformačním procesem. Navíc se v průběhu sledovaného období vždy umístila v první trojici zemí s vysoce pokročilým transformačním procesem ze všech 129 pozorovaných tranzitivních ekonomik, a dokonce ve čtyřech ze sedmi pozorovaných dvouletých období obsadila první místo. Tento výsledek je možné považovat za velký úspěch nejen z globálního hlediska, ale také v rámci sledované Visegrádské skupiny, byť Maďarsko, Polsko a Slovensko dosáhly také úctyhodných výsledků a po většinu času se umístily v žebříčku prvních 10 zemí s velmi vyvinutým transformačním procesem. Jedinou výjimkou bylo Maďarsko, které od roku 2012 snížilo svůj status na stát s pokročilým procesem transformace, jelikož prolomilo hranici 8,49 bodu.

Tabulka 34.: Index transformace – Vládní index

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
2006	6,98 (11.)	6,87 (14.)	6,39 (23.)	7,38 (5.)
2008	6,62 (20.)	6,70 (17.)	5,32 (53.)	7,20 (4.)
2010	6,95 (9.)	6,51 (20.)	6,55 (8.)	7,03 (8.)
2012	6,57 (19.)	5,57 (48.)	6,79 (13.)	6,80 (12.)
2014	6,57 (17.)	8,05 (16.)	7,21 (6.)	7,09 (7.)
2016	6,85 (12.)	4,67 (76.)	7,22 (5.)	6,96 (9.)
2018	7,03 (7.)	4,44 (79.)	6,25 (18.)	6,70 (11.)

zdroj: vlastní zpracování, The Bertelsmann Stiftung's Transformation Index

Naproti tomu výsledky Vládního indexu vyobrazené v tabulce č. 34. nejsou pro státy Visegrádské čtyřky příliš přívětivé, avšak odpovídají praxi, kdy vládní činitelé mnohdy nechtějí (z čistě populistických důvodů) nebo nedokáží efektivně provádět jednotlivé reformní kroky ekonomiky. Ve výsledných hodnotách a umístěních v rámci pozorovaných 129 tranzitivních ekonomik se objevují značné výkyvy. Nejlepších výsledků dosáhly Slovensko a Česká republika a po většinu času pozorovaného období si udržely status dobré až velmi dobré efektivity politiků v oblasti procesu transformace. Na druhou stranu Polsko, a především Maďarsko získaly po většinu sledovaného období status průměrné účinnosti vládních činitelů v rámci plnění jednotlivých reformních opatření.

5.7 Transformační indikátory

Mezi klíčové transformační indikátory spadají velká a malá privatizace, vládní a podniková restrukturalizace, cenová liberalizace, obchodní a devizový systém a politika hospodářské soutěže. Výsledné hodnoty reflektují pokrok v jednotlivých transformačních indikátorů v dané zemi. Změny byly měřeny ve srovnání se standardy industrializovaných tržních ekonomik, avšak bralo se v potaz, že čistě tržní ekonomika a konečný stav transformace neexistuje.

Hodnocení je na základě měřící stupnice v rozmezí 1–4+, kde hodnota 1 představuje malou nebo žádnou změnu oproti centrálně plánované ekonomice a hodnota 4+ znázorňuje standardy industrializované tržní ekonomiky.

Z příloh č. 15., 16., 17., a 18. vyplývají níže uvedené závěry:

S implementací **velké privatizace** měly srovnatelný náskok Polsko a Maďarsko, které již pracovaly na komplexním schématu rychlé privatizace a byly téměř připravené k implementaci. Ačkoliv Československo zpočátku zaostávalo, tak v roce 1993 už jako samostatná Česká republika a Slovenská republika měly převedeno více než 25% aktiv velkých podniků do rukou soukromníků. Česká republika v roce 1994 jako první ze zemí Visegrádské skupiny dosáhla hodnoty 4, která znázorňovala, že více než 50 % státních podniků a zemědělských družstev je v soukromém vlastnictví. V roce 1995 stejné hodnoty dosáhlo Maďarsko a v roce 1997 také Slovensko. Polsku se do konce sledovaného období nepodařilo dosáhnout absolutní hodnoty 4, jelikož nebylo zastáncem rychlé privatizace.

V případě spuštění **malé privatizace** vévodí žebříčku Polsko, protože již v roce 1989 zprivatizovalo podstatnou část majetku připraveného k privatizaci. O rok později bylo Polsko připraveno implementovat program malé privatizace. Tuto skutečnost dokládá hodnota 3 a náskok si při této hodnotě Polsko udrželo do roku 1991, ve kterém jej rychle dostihlo Československo, které se raketově vyzdvihlo z hodnoty 1 (nepatrné změny). Polsko, Česko a Slovensko v roce 1992 získaly hodnotu 4, která představuje, že více než 50 % podnikových a zemědělských aktiv je v rukou soukromníků. Maďarsko jako jediné delší dobu zaostávalo a na hodnotu 3 se dostalo až v roce 1993. Po roce 1997 země Visegrádské skupiny zprivatizovaly více než 75% aktiv státních podniků, což dokládá získání hodnoty 4+.

V rámci **vládní a podnikové restrukturalizace** mělo náskok Polsko od roku 1990, když uplatňovala mírnou úvěrovou a dotační politiku, avšak se spatnou vymahatelností právních předpisů v oblasti bankrotu a nedostatku opatření k posílení hospodářské soutěže, což odpovídá výsledné hodnotě 2. V roce 1991 Maďarsko a Československo dosáhly stejné hodnoty. O rok později zavedlo Maďarsko a Československo významná a trvalá opatření v oblasti rozpočtových omezení a účinné podpoře řízení managementu. Polsko této hodnoty dosáhlo následující rok. Téměř absolutní hodnoty 3,7 dosáhlo Polsko, Maďarsko a Slovensko v roce 2005, když došlo k podstatnému zlepšení managementu podniků a

přílivu nových investic do podniků. Česko bohužel této hodnoty nedosáhlo ani do roku 2007, tedy do doby, do které jsou v případě České republiky dostupná data.

S **cenovou liberalizací** měly náskok od počátku transformačního procesu Maďarsko a Polsko, které již od roku 1990 zavedly komplexní liberalizaci spotřebitelských cen. Československo liberalizovalo všechny spotřebitelské ceny v roce 1992. Tento závěr znázorňuje nejvyšší dosažená hodnota 4.

V rámci **obchodního a devizového režimu** byly odstraněny všechny administrativní dovozní a vývozní omezení včetně vývozních cel již v roce 1991 v Maďarsku, v roce 1992 v Československu a o rok později také v Polsku. Na základě toho lze konstatovat, že všechny státy Visegrádské skupiny odstranily restriktce importu a exportu zboží a služeb v raném období transformačního procesu.

V oblasti **hospodářské soutěže** státy Visegrádské skupiny kontinuálně odstraňovaly vnitřní a vnější bariéry vstupu na trh., ale nepodařilo se jim do konce sledovaného období zajistit zcela konkurenční prostředí. Tento fakt potvrzuje nejvyšší dosažená hodnota 3,7.

6 Výsledky a diskuze

Analýza vnitřních a vnějších ekonomických ukazatelů byla provedena prostřednictvím Studentova t-testu na 5 % ($\alpha=0,05$) hladině významnosti. Komparace byla provedena na časové ose 1989–2018, byť u některých proměnných byly časové osy zkráceny z důvodu nedostupnosti potřebných dat. Statistická verifikace byla uskutečněna na základě porovnání výsledné p-hodnoty s hladinou významnosti ($\alpha=0,05$). V důsledku toho bylo prokázáno, že první stanovená nulová hypotéza, že „Maďarsko po rozpadu Sovětského svazu v roce 1989 dosahovalo lepších hodnot v rámci **hrubého domácího produktu, inflace, anebo míry (ne)zaměstnanosti** ve srovnání s Polskem, Českou republikou a Slovenskem“ nebylo možné zamítnout jen v případě **indexu spotřebitelských cen** v meziročním srovnání. U ostatních **vnitřních** indikátorů ekonomiky bylo nutné první stanovenou hypotézu zamítnout a akceptovat alternativní hypotézu, že „Maďarsko po rozpadu Sovětského svazu v roce 1989 nedosahovalo lepších hodnot v rámci **hrubého domácího produktu, inflace, anebo míry (ne)zaměstnanosti** ve srovnání s Polskem, Českou republikou a Slovenskem“. Z výsledků lze konstatovat, že Maďarsko bylo od roku 1989 zemí s lepším vývojem indexu spotřebitelských cen ve srovnání s Českou republikou, Polskem a Slovenskem.

Na základě testování druhé stanovené nulové hypotézy, že „Česká republika po rozpadu Sovětského svazu a v období ekonomické transformace dosahovala lepších výsledků v oblasti **zahraničního obchodu, čistého přílivu zahraničních investic, anebo devizových rezerv** ve srovnání s Polskem, Maďarskem a Slovenskem“ nebylo možné zamítnout nulovou hypotézu u 3 proměnných: **čistý vývoz zboží a služeb, bilance zahraničního obchodu a výše importu a exportu zboží a služeb**. V případě přílivu zahraničních investic a výše devizových rezerv bylo nutné nulovou hypotézu zamítnout a přijmout alternativní hypotézu, že „Česká republika po rozpadu Sovětského svazu a v období ekonomické transformace nedosahovala lepších výsledků v oblasti **zahraničního obchodu, čistého přílivu zahraničních investic, anebo devizových rezerv** ve srovnání s Polskem, Maďarskem a Slovenskem“. Na základě závěrů statistické verifikace lze říci, že Česká republika byla po roce 1989 zemí s lepším vývojem **čistého vývozu zboží a služeb**

bilance zahraničního obchodu, výší vývozu a dovozu zboží a služeb ve srovnání s ostatními státy Visegrádské skupiny.

Obecně lze vývoj vnitřních a vnějších ekonomických ukazatelů charakterizovat značnými cyklickými výkyvy, které byly patrné na počátku transformačního procesu a při zavádění nových reformních opatření. S postupujícím časem se hodnoty více stabilizovaly. Záleželo především na tom, jakou metodu transformace jednotlivé státy uplatňovaly, jestli metodu šokové terapie (Česká republika, Slovensko, Polsko) nebo gradualismu (Maďarsko). Všechny tranzitivní ekonomiky byly navíc značně závislé na společném socialistickém trhu, a proto zpočátku zaostávaly v zahraničním obchodu, ve kterém v raném období transformačního procesu převažoval dovoz nad vývozem. Situace se změnila až s postupem času, kdy docházelo k převaze exportu nad importem zboží a služeb. Dalším rozdílným aspektem mezi státy Visegrádské skupiny byl přístup k privatizaci a restrukturalizaci státních podniků, který úzce souvisí s mírou (ne)zaměstnanosti.

Nejlepších výsledků ze sledovaných zemí v oblasti vnitřních indikátorů ekonomiky získala Česká republika, což potvrzují také některé zdroje. (například Orenstein, 2001 nebo Holman, 2000) Naopak horších výsledků dosáhlo Maďarsko a Polsko, toto tvrzení koresponduje s názory většiny autorů. (například Kornai, 1996 nebo Bokros 2001)

V rámci vnějších ukazatelů ekonomiky se opět prokázalo, že nejlepších výsledků dosáhla Česká republika. Tento fakt také souhlasí s názory mnohých autorů. (například Židek, 2006) Na druhou stranu Maďarsko, Polsko delší dobu zaostávaly za Českou republikou a Slovenskem, protože jejich výchozí vnější makroekonomické podmínky nebyly moc příznivé. Toto tvrzení odpovídá také většině autorů. (například Orenstein, 2001)

Ve druhé části kapitoly byly detailněji popsány dva indexy ekonomické svobody, index lidského rozvoje, index snadného podnikání, index transformace a transformační indikátory. Časová osa se u jednotlivých ukazatelů lišila z důvodu rozdílného počátku měření. Veškeré tyto proměnné dotvořily obraz o celkovém vývoji států Visegrádské

skupiny v procesu transformace. Všechny pozorované země dosáhly značných výsledků a kontinuálně se přiblížily standardům vyspělých zemí. Nejlepších výsledků dosáhla Česká republika, která se dokonce ke konci sledovaného umístila na prvních místech žebříčků ze všech celosvětových zemí, a to lze považovat za nebyvalý úspěch pro tranzitivní ekonomiku. Maďarsko, Polsko a Slovensko prošly v rámci sledovaného období také značným vývojem, byť nedosáhly tak dobrých hodnot jako v případě České republiky.

Celkově lze konstatovat, že i přes rozdílné politické postoje, transformační metody nebo výchozí podmínky byl proces transformace ve státech Visegrádské skupiny poměrně úspěšný a podařilo se jim zvýšit svoji životní úroveň a ekonomickou výkonnost na úroveň vyspělých ekonomik.

7 Závěr

Diplomová práce byla zaměřena na komparaci transformačního procesu a jednotlivých reformních opatření ve vybraných post-socialistických státech za účelem zhodnocení jejich průběhu a úspěšnosti. K analýze a srovnání dat byly vybrány Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko z důvodu společného historického a geopolitického hlediska. Dalším společným aspektem pozorovaných zemí je, že státy tvoří tzv. Visegrádskou skupinu a v roce 2004 vstoupily do Evropské unie

Zásadním důvodem k zahájení procesu transformace ekonomiky ve sledovaných státech byl rozpad SSSR v roce 1989 a s tím související zánik společného socialistického trhu a RVHP. Transformační proces byl v jednotlivých státech Visegrádské skupiny rozdílný a závisel především na zvolené metodě transformace. Pozorované státy volily mezi metodou šokové terapie nebo gradualismu.

Nedílnou součástí transformace ekonomiky ve všech tranzitivních ekonomikách byl proces privatizace a restrukturalizace státních podniků. Typické pro všechny postsocialistické země bylo státní vlastnictví podniků, kde soukromé vlastnictví bylo eliminováno na minimum. Restrukturalizace podniků spočívala v rozkládání velkých státních podniků na menší a ve změně managementu, který byl úzce spjatý s komunistickým režimem.

Dalším klíčovým hlediskem, které ovlivnilo průběh a úspěch transformace sledovaných tranzitivních ekonomik byly výchozí makroekonomické a mikroekonomické podmínky. Právě vnitřní a vnější ukazatele jednotlivých ekonomik byly podrobeny analýze prostřednictvím statistické metody Studentův t-test na 5 % hladině významnosti. Srovnání bylo provedeno na časové ose 1989–2018, ačkoliv u některých proměnných byly časové osy zkráceny z důvodu nedostupnosti potřebných dat. Statistická verifikace byla provedena na základě srovnání 5% hladiny významnosti s výslednými p-hodnotami. V důsledku závěrů statistické verifikace lze říci, že první stanovená nulová hypotéza, že „Maďarsko po rozpadu Sovětského svazu v roce 1989 dosahovalo lepších hodnot v rámci **hrubého domácího produktu, inflace, anebo míry (ne)zaměstnanosti** ve srovnání s Polskem, Českou republikou a Slovenskem“ nebylo možné zamítnout jen v případě

indexu spotřebitelských cen v meziročním srovnání, a proto je možné konstatovat, že Maďarsko bylo od roku 1989 zemí s lepším vývojem **indexu spotřebitelských cen** ve srovnání s ostatními státy Visegrádské skupiny.

V případě testování druhé stanovené nulové hypotézy, tedy že „Česká republika po rozpadu Sovětského svazu a v období ekonomické transformace dosahovala lepších výsledků v oblasti **zahraničního obchodu, čistého přílivu zahraničních investic anebo devizových rezerv** ve srovnání s Polskem, Maďarskem a Slovenskem“ nebylo možné zamítnout nulovou hypotézu u 3 indikátorů: **čistý vývoz zboží a služeb, bilance zahraničního obchodu a výše dovozu a vývozu zboží a služeb**. V důsledku toho bylo prokázáno, že Česká republika byla po roce 1989 zemí s lepším vývojem **čistého vývozu zboží a služeb, bilance zahraničního obchodu, výší importu a exportu zboží a služeb** ve srovnání ve srovnání s Maďarskem, Polskem a Slovenskem.

Státy Visegrádské skupiny prošly značným vývojem v oblasti zvýšení životní úrovně a podnikatelského prostředí. Pro ucelení představy o celkovém vývoji transformace byly využity výsledky ze dvou indexů ekonomické svobody, indexu lidského rozvoje, indexu snadného podnikání a transformačních indikátorů. Nejlepších výsledků dosáhla Česká republika, dokonce i v celosvětovém žebříčku, a proto lze konstatovat, že prošla největším vývojem z pozorovaných zemí. Maďarsko, Polsko a Slovensko výrazně nezaostaly a dosáhly také značného vývoje od raného období transformačního procesu.

Na závěr lze konstatovat, že transformační proces ve státech Visegrádské skupiny byl úspěšný, byť z počátku bylo obtížné zavádět jednotlivé ekonomické reformy v důsledku nečinnosti vládních činitelů, ať už z populistických důvodů nebo z nedostatku jejich znalostí. I přes rozdílné výchozí podmínky se podařilo pozorovaným státům dosáhnout požadovaných cílů. Proces transformace nikdy nelze označit za ukončený, protože tranzitivní země neustále zavádí nové ekonomické reformy s cílem zajistit hospodářský rozvoj a růst.

8 Seznam použitých zdrojů

BAUER, T.: *Systémová přestavba v postsocialistické ekonomice – zkušenosti a problémy*“, *Cahiers du CEFRES. N° 3, Politická a ekonomická transformace v zemích střední a východní Evropy* (ed. Olivier Bouin, Marie-Elizabeth Ducreux). CEFRES USR 3138 CNRS-MAEE, 2010. Dostupné z:

http://www.cefres.cz/pdf/c3/bauer_1993_systemova_prestavba.pdf

BOKROS, L.: *Rozdílné cesty visegrádských dvojčat k relativní prosperitě: Porovnání procesu transformace v ČR a Maďarsku*. Finance a úvěr, roč. 51, č. 4, s. 206 – 215. 2001

BLASYCYZK, B. *Moving Ahead: Privatization in Poland*, [on-line]. Washington DC: Center for International Private Enterprises, 1999. [cit. 2006-02-25]. Dostupné na: http://www.cipe.org/publications/fs/ert/e32/e32_04.htm.

BLASZCZYK, B. *Privatization and Ownership Transformation in Poland*. In *Privatization in Post-Communist Countries*. 1.vyd. Varšava: Center for Social and Economic Research, 1996. Kapitola 8, s. 123 – 152. ISBN 83-7178-011-7.

BLANCHARD, O., FROOT, K., & SACHS, J.: *The Transition in Eastern Europe*, Volume 1 : Country Studies, University of Chicago Press, Chicago. 1994

BERG, A., and BLANCHARD, O.J.: *Stabilization and Transition: Poland, 1990-91*. In *The Transition in Eastern Europe*, vol. 1, ed. Olivier Jean Blanchard, Kenneth A. Froot, and Jeffrey D. Sachs. Chicago: University of Chicago Press. 1992.

BUCHTÍKOVÁ, A. *Privatization in the Czech Republic*. In *Privatization in PostCommunist Countries*. 1.vyd. Varšava: Center for Social and Economic Research, 1996. Kapitola 4, s. 75-102. ISBN 83-7178-011-7

ČALFA, M. (1990): *Scénář ekonomické reformy*, 30. 8. 1990, http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0087_01.htm.

ČERNOHORSKÝ, J.; TEPLÝ P.: *Základy financí*. Praha: Grada, 2011. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-3669-3.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA (2020). Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2020). Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>

ČEŠKA R.: *Vládní pravda aneb žába u pramene*, Ekonomika, právo a politika, sborník CEP č. 2/1999, 1999.

DYBA, K., and SVEJNAR J.: *Stabilization and Transition in Czechoslovakia*. In *The Transition in Eastern Europe*, vol. 1, ed. Olivier Jean Blanchard, Kenneth A. Froot, and Jeffrey D. Sachs. Chicago: University of Chicago Press. 1994.

EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT (2020).
Dostupné z: www.ebrd.com

EUROSTAT (2020). Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec>

FAWN, R.: *The Czech Republic : A Nation of Velvet*, Routledge, 2000. ISBN: 9789058230430

FRYDMAN, R.; RAPACZYNSKI, A.; EARLE, JOHN S. *The Privatization Process in Central Europe*. 1.vyd. Budapešť: Central European University Press, 1993. 262 s. ISBN 1-85-866-000-9.

GABRISCH, H. and HÖLSCHER, J.: *The Successes and Failures of Economic Transition*. London: Palgrave Macmillan. 2006. ISBN: 9781349517527.

GOMULKA, S.: *Output: Causes of the Decline and the Recovery*. In *Emerging from Communism: Lessons from Russia, China, and Eastern Europe*, ed. Peter Boone, Stanislaw Gomulka, and Richard Layard. Cambridge: MIT Press. 1998.

HANLEY, E.; KING, L.; JÁNOS, ISTVÁN T. *The State, International Agencies, and Property Transformation in Postcommunist Hungary*. [on-line]. 1.vyd. Chicago: The University of Chicago, 2002. [cit. 2019-11-20]. Dostupné na WWW: http://econ.core.hu/~tothij/publications/staint_02.pdf

HOLMAN, Robert: *Transformace české ekonomiky. V komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. Vydal CEP, Praha 2000. ISBN 80-902795-6-2.

HOLUB, A.: *Economic transformation in the Czech Republic: General Outline and Selected problems*. Prague: VŠE, 1996. ISBN: 80-707920-0-0.

INTERNATIONAL MONETARY FUND (2020). Dostupné z: <https://www.imf.org/external/index.htm>

JANDOVÁ, Monika: *Komparace zahraničního obchodu Maďarska a Polska (1990-2006) (Working Paper č. 16/2007)*. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/papers/wp2007-16.pdf>

JEŽEK, T.: *Supplement: Privatization in Practice*. Journal of International Affairs (Winter). 1997.

KADERÁBKOVÁ, A.; ŽDÁREK V.: *Makroekonomická analýza*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. Edice učebních textů. Ekonomie. ISBN 80-86730-05-0.

KLAUS, V.: *Nemám rád katastrofické scénáře*. Ostrava: Sagit, 1991. ISBN 9788090033665.

KLAUS, V.: *Demontáž socialismu: předběžná zpráva*, TOP Agency, 1992. Praha.

KORNAI, J.: *The Postsocialist Transition and the State: Reflections in the Light of Hungarian Fiscal Problems*. American Economic Review [online]. 1992. [cit. 2019-12-06]. Dostupné z: <https://ideas.repec.org/a/aea/aecrev/v82y1992i2p1-21.html>

KORNAI, J. *Placení účtu za gulášový komunismus. Maďarský vývoj a makroekonomická stabilizace z pohledu politické ekonomie*. Praha: Česká národní banka, Institut ekonomie, 1996.

KOŘENÁ, K., KOŘENÝ, K.: *Consequences of Privatization. Future of the Banking After the Year 2000 in the World and in the Czech Republic*. Karviná: Silesian University Opava, School of Business Administration. Karviná. 2001.

KOŠŤÁK, V. a kol.: *RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci*, 1984. Praha, Pressfoto.

KUČEROVÁ, I.: *Ekonomiky členských států Evropské unie*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0650-X.

KUČEROVÁ, I.: *Střední Evropa - Komparace vývoje středoevropských států*. Karolinum, 2015. ISBN 78-80-246-3067-0.

KUNEŠOVÁ, Hana a kol.: *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 9788074005022.

LAVIGNE, M.: *The economics of transition*. 2nd ed. London: Palgrave Macmillan, 1999. ISBN: 9780333754160.

LOUŽEK, M., KLAUS V., a kol. *Patnáct let od obnovení kapitalismu v naší zemi*. Praha: Centrum pro Ekonomiku a Politiku, 2006. ISBN 9788086547527.

LOUŽEK, M.: *Budme hrdí na kupónovou privatizaci*. Sborník textů Kupónová privatizace, CEP, vydání 11, 2002.

LUDÁNYI, A. A Brief Overview of Hungarian Privatization. In *Privatization in PostCommunist Countries*. 1.vyd. Varšava: Center for Social and Economic Research, 1996. Kapitola 6, s. 123 – 152. ISBN 83-7178-011-7.

MARCIČIN, A.: *Privatizácia, in: Hospodárska politika na Slovensku 1990-1999*, edited by Marcičín, A. a Beblavý, M., Centrum pre spoločenskú a mediálnu analýzu a Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, Bratislava 2000,1.vydání, ISBN 80- 968147-1-0.

MEČIAR, V.: *Slovensko, dôveruj si!* Bratislava: R – Press. 1998.

MIKLOŠ, I. (2007): *Slovensko: príbeh reforiem (zmena sociálno-ekonomického modelu s ručením obmedzeným)*, Dostupné z: www.upms.sk

MURRELL, P.: *What Is Shock Therapy? What Did It Do in Poland and Russia?* .Post-Soviet Affairs 9, no. 2. p.111-40. 1993.

MYANT, M.: *Transforming Socialist Economies: The Case of Poland and Czechoslovakia*. Aldershot: Edward Elgar. 1993.

NIŽŇANSKÝ V., REPTOVÁ O.: *Od spoločného k súkromnému, 10 rokov privatizácie na Slovensku*, M.E.S.A. 10-Centrum pre ekonomické a sociálne analýzy, Bratislava 1999, s:30 ISBN 80-968293-0-0.

ORENSTEIN, M. A.: *Out of the Red: Building Capitalism And Democracy In Postcommunist Europe*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2001. ISBN: 978-0472067466

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT (2020). Dostupné z: <<http://stats.oecd.org>>

PŮLPÁN, K.: *Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990*. Díl 1. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993. 302 s. ISBN 8070667850.

SACHS, JEFFREY D.: *Poland's Jump to the Market Economy*. Cambridge: MIT Press. 1993.

SOJKA, Milan: Alternativní scénáře transformační strategie československé ekonomiky na počátku 90. let a jejich teoretická východiska. Dostupné z: <<http://ies.fsv.cuni.cz/default/file/download/id/684>> (12.8.2019).

SWAIN, NIGEL J. The Visegrad Countries of Eastern Europe. In *European Economies Since the Second World War*. 1.vyd. Hampshire: Macmillan Press Ltd., 1998. Kapitola 8. s. 177 – 208. ISBN 0-333-65324-6

ŠULC, Zdislav: *Stručné dějiny ekonomických reforem v Československu (České republice) 1945-1995*. Vydalo nakl. Doplněk, Brno 1998. ISBN 80-7239-005-8.

ŠVARCOVÁ A KOL, Ivana. *Teoretické a praktické aspekty veřejných financí*. Politická Ekonomie [online]. 2000, 48(6), 855-858 [cit. 2019-11-26]. ISSN 00323233.

ŠVEJNAR, J. a kol.: *Česká republika a ekonomická transformace ve střední a východní Evropě*. Praha: Akademia, 1997. ISBN 8020005684.

THE FRASER INSTITUTE (2020). Dostupné z: <www.freetheworld.com>

THE HERITAGE FOUNDATION AND THE WALL STREET JOURNAL (2020). Dostupné z: <<http://www.heritage.org/index/explore>>

THE UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT (2020). Dostupné z: <https://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>

THE UNITED NATIONS ECONOMIC COMMISSION FOR EUROPE (2020). Dostupné z: <https://www.unece.org/info/ece-homepage.html>

THE UNITED NATIONS STATISTICS DIVISION (2020). Dostupné z: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/>

THE WORLD BANK (2020). Dostupné z: <https://www.worldbank.org/>

TRANSFORMATION INDEX BTI (2020). Dostupné z: <https://www.bti-project.org/en/home/>

TŘÍSKA, Dušan: *Political, Organizational and Legislative Aspects of Mass Privatization – Czechoslovakia, in Privatization in Central and Eastern Europe 1991*. Marko Simoneti and Andreja Böhm, C.E.E.P.N. 1992.

TŘÍSKA, D.: *Česká ekonomika očima ekonomu středí generace*. 1999. CEP

VINTROVÁ, R.: *Možnosti oživení*. Ekonom. 1992.

ŽÍDEK, Libor: *Transformace české ekonomiky 1989-2004*. Nakl. C.H.Beck, Praha 2006. ISBN 80-7179-922-X.

ŽÍDEK, L.: *From Central Planning to the Market : Transformation of the Czech Economy 1989 – 2004*, Central European University LLC, 2018. ISBN: 978-963-386-000-7

9 Seznam příloh

Příloha 1.: Meziroční tempo růstu reálného HDP/rok v letech 1991-2018	92
Příloha 2.: Vývoj reálného HDP na osobu/rok v rozmezí 1990-2018	93
Příloha 3.: Index spotřebitelských cen v meziročním srovnání (CPI) v letech 1989-2018	94
Příloha 4.: Míra nezaměstnanosti v letech 1990-2019.....	95
Příloha 5.: Vývoj míry zaměstnanosti v letech 1990-2019.....	96
Příloha 6.: Bilance běžného účtu k HDP	97
Příloha 7.: Import a export zboží a služeb v meziročním srovnání v letech 1991-2018	98
Příloha 8.: Čistý export zboží a služeb v letech 1991-2018.....	99
Příloha 9.: Čistý příliv zahraničních investic v letech 1990-2018.....	100
Příloha 10.: Vývoj výše devizových rezerv v letech 1993-2018	101
Příloha 11.: Index snadného podnikání – Česká republika.....	102
Příloha 12.: Index svobodného podnikání – Maďarsko.....	102
Příloha 13.: Index svobodného podnikání – Polsko	103
Příloha 14.: Index svobodného podnikání – Slovensko.....	103
Příloha 15.: Transformační indikátory Maďarsko	104
Příloha 16.: Transformační indikátory – Polsko	104
Příloha 17.: Transformační indikátory-Slovensko.....	105
Příloha 18.: Transformační indikátory-Česká republika.....	105

Příloha 1.: Meziroční tempo růstu reálného HDP/rok v letech 1991-2018

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1991	-11,6	-11,9	-7,0	-14,5
1992	-0,5	-3,1	2,5	-6,6
1993	0,6	-0,6	3,7	1,9
1994	2,9	2,9	5,3	6,2
1995	6,2	1,5	7,0	5,8
1996	4,2	0,1	6,1	6,6
1997	-0,6	3,1	6,5	5,9
1998	-0,3	3,9	4,6	4,1
1999	1,4	3,1	4,6	-0,1
2000	4,3	4,5	4,6	1,2
2001	2,9	4,1	1,2	3,3
2002	1,7	4,7	2,0	4,5
2003	3,6	4,1	3,6	5,5
2004	4,9	4,8	5,1	5,3
2005	6,5	4,2	3,5	6,6
2006	6,9	4,0	6,2	8,5
2007	5,6	0,2	7,0	10,8
2008	2,7	1,1	4,2	5,6
2009	-4,8	-6,7	2,8	-5,5
2010	2,3	0,7	3,6	5,7
2011	1,8	1,8	5,0	2,9
2012	-0,8	-1,5	1,6	1,9
2013	-0,5	2,0	1,4	0,7
2014	2,7	4,2	3,3	2,8
2015	5,3	3,8	3,8	4,8
2016	2,5	2,2	3,1	2,1
2017	4,4	4,3	4,9	3,0
2018	3,0	5,1	5,1	4,0

poznámka: údaje jsou v procentech (%)

zdroj: vlastní zpracování, UNSTATS

Příloha 2.: Vývoj reálného HDP na osobu/rok v rozmezí 1990-2018

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1990	3914	3584	1738	3186
1991	2868	3354	2247	2222
1992	3352	3739	2471	2407
1993	3921	3873	2512	2583
1994	4590	4166	2887	2979
1995	5771	4487	3696	3728
1996	6472	4516	4153	4021
1997	5977	4588	4128	4065
1998	6441	4738	4522	4230
1999	6294	4788	4400	3857
2000	5991	4620	4458	3837
2001	6574	5273	4945	3965
2002	7990	6649	5162	4594
2003	9730	8411	5658.	6293
2004	11 638	10 278	6643	7987
2005	13 285	11 202	7979	9082
2006	15 096	11 494	8989	10591
2007	18 270	13 963	11 187	14 273
2008	22 610	15 827	13 917	17 916
2009	19 658	13 129	11 467	16 486
2010	19 691	13 209	12 505	16 687
2011	21 573	14 260	13 812	18 303
2012	19 598	12 992	13 089	17 436
2013	19 780	13 770	13 738	18 209
2014	19 622	14 335	14 318	18 636
2015	17 623	12 736	12 557	16 274
2016	18 372	13 074	12 426	16 472
2017	20 291	14 544	13 869	17 526
2018	22 992	16 264	15 444	19 431

poznámka: běžné ceny, USD, přepočteno měnovým kurzem

zdroj: vlastní zpracování, UNSTATS

Příloha 3.: Index spotřebitelských cen v meziročním srovnání (CPI) v letech 1989-2018

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1989	1,4	17,1	244,6	2,3
1990	9,7	28,4	567,9	10,8
1991	56,6	34,8	76,8	61,2
1992	11,1	23,7	46,1	9,9
1993	20,8	22,5	37,0	23,3
1994	10,0	18,9	33,0	13,4
1995	9,0	28,3	28,0	9,8
1996	8,8	23,5	19,8	5,8
1997	8,6	18,3	14,9	6,1
1998	10,7	14,2	11,6	6,7
1999	2,1	10,0	7,2	10,6
2000	3,9	9,8	9,9	12
2001	4,7	9,1	5,4	7,3
2002	1,9	5,3	1,9	3,1
2003	0,1	4,7	0,7	8,6
2004	2,8	6,7	3,4	7,5
2005	1,9	3,6	2,2	2,7
2006	2,5	3,9	1,3	4,5
2007	2,8	8,0	2,5	2,8
2008	6,3	6,0	4,2	4,6
2009	1,0	4,2	3,8	1,6
2010	1,5	4,9	2,6	1,0
2011	1,9	3,9	4,2	3,9
2012	3,3	5,7	3,6	3,6
2013	1,4	1,7	1,0	1,4
2014	0,4	-0,2	0,1	-0,1
2015	0,3	-0,1	-0,9	-0,3
2016	0,7	0,4	-0,7	-0,5
2017	2,5	2,3	2,1	1,3
2018	2,1	2,9	1,8	2,5

poznámka: údaje jsou v procentech (%)

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators, národní statistiky (ČR)

Příloha 4.: Míra nezaměstnanosti v letech 1990-2019

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1990	0,7	1,4	6,5	1,2
1991	2,3	9,7	13,1	11,7
1992	3,2	9,9	13,3	11,9
1993	4,3	12,1	14	12,2
1994	4,3	10,8	14,4	13,7
1995	4	10,2	13,3	13,1
1996	3,9	10	12,4	11,3
1997	4,3	9	11	11,9
1998	5,9	8,9	9,9	12,2
1999	8,5	6,9	12,3	15,9
2000	8,8	6,6	16,3	19,1
2001	8	5,7	18,4	19,4
2002	7	5,6	19,9	18,7
2003	7,5	5,8	19,4	17,1
2004	8,2	5,8	19,1	18,6
2005	7,9	7,2	17,7	16,3
2006	7,1	7,5	13,8	13,4
2007	5,3	7,4	9,6	11,1
2008	4,4	7,8	7,1	9,5
2009	6,7	10	8,2	12
2010	7,3	11,2	9,6	14,4
2011	6,7	11	9,6	13,6
2012	7	11	10,1	14
2013	7	10,2	10,3	14,2
2014	6,1	7,7	9	13,2
2015	5	6,8	7,5	11,5
2016	4	5,1	6,2	9,7
2017	2,9	4,2	4,9	8,1
2018	2,4	3,7	3,7	6,8
2019	2,5	3,5	3,3	6,4

poznámka: údaje jsou v procentech (%)

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators

Příloha 5.: Vývoj míry zaměstnanosti v letech 1990-2019

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1990	71,7	64,6	69,1	76,2
1991	72,1	64,6	69,1	76,2
1992	72,1	64,5	69	74,3
1993	72,2	62	68,5	72,1
1994	72,4	60	67,5	69,4
1995	72,2	59,1	66,4	69,3
1996	71,9	57,9	65,8	69,7
1997	71,4	57,1	64,8	69,2
1998	71,5	58	64,4	68,8
1999	71,7	59,2	63,9	68,9
2000	71,2	59,5	64,8	69,4
2001	70,8	59,4	65,4	70,2
2002	70,6	59,4	64,5	69,4
2003	70,3	60,4	64	69,9
2004	70	60,1	63,7	69,8
2005	70,5	61,2	64,3	69
2006	70,4	61,8	63,4	68,6
2007	69,9	61,5	63,2	68,3
2008	69,7	61,1	63,8	68,8
2009	70	61,2	64,7	68,4
2010	70,1	61,8	65,6	68,6
2011	70,5	62,3	66	68,8
2012	71,5	63,5	66,7	69,5
2013	72,8	64,3	67,2	69,9
2014	73,5	66,6	68,1	70,3
2015	74,1	68,4	68,4	70,9
2016	75,2	70	69	71,9
2017	76,1	71,1	69,8	72,2
2018	76,4	71,5	70	72,4
2019	76,5	72	70,2	72,6

poznámka: údaje jsou v procentech (%)

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators

Příloha 6.: Bilance běžného účtu k HDP

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1989	1,6*	-1,8	-1,7	1,6*
1990	-2,1*	1	4,6	-2,1*
1991	2,2 *	1,2	-2,5	2,2*
1992	-0,1 *	0,9	-3,3	-0,1*
1993	1,1	-10,6	-6	-4,2
1994	-1,7	-9,4	0,6	4,2
1995	-2,3	-3,4	0,6	2
1996	-6,2	-3,7	-2	-9,7
1997	-5,9	-4,1	-3,6	-9
1998	-2	-7,1	-4	-9,3
1999	-2,3	-7,9	-7,4	-5,6
2000	-4,4	-8,4	-6	-3,4
2001	-4,8	-5,8	-3,1	-8,2
2002	-5,2	-6,4	-2,8	-7,9
2003	-5,8	-8	-2,5	-0,8
2004	-3,7	-8,5	-5,4	-10,1
2005	-2,1	-7	-2,6	-10,5
2006	-2,6	-7	-4	-9,5
2007	-4,7	-7,1	-6,4	-6
2008	-1,9	-6,9	-6,7	-6,5
2009	-2,4	-0,8	-4,1	-3,4
2010	-3,5	0,3	-5,4	-4,7
2011	-2,2	0,8	-5,2	-5
2012	-1,5	1,7	-3,7	1
2013	-0,5	3,8	-1,3	1,8
2014	0,2	1,5	-2,1	1,2
2015	0,2	2,7	-0,6	-1,7
2016	1,5	6,2	-0,5	-2,1
2017	1,5	2,8	0,1	-2
2018	0,4	0,4	-0,6	-2,5

poznámka: údaje jsou v procentech (%), *údaje za období ČSFR

zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicators

Příloha 7.: Import a export zboží a služeb v meziročním srovnání v letech 1991-2018

	ČR		Maďarsko		Polsko		Slovensko	
	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
1991	-32,8	-6	-6,1	-13,9	29,7	-1,7	NA	NA
1992	29,7	9,5	0,2	2,1	1,8	10,8	NA	NA
1993	23,8	15,8	20,2	-10,1	13,1	3,2	-0,6	-0,3
1994	15	3,8	8,8	13,7	11,3	13,1	-4,7	14,8
1995	23,2	18,8	15,1	36,4	24,2	22,9	11,6	4,5
1996	11,8	2,5	7	9,2	27,2	11,3	16,5	-2,3
1997	5,8	7,6	24	22,7	21,3	12,2	9,5	13,7
1998	5,5	9,7	22,6	15,5	18,6	14,2	-1,8	-2,3
1999	4,8	5,2	13,3	11,8	1,1	-2,5	-3,7	10,2
2000	14,5	14,8	23,2	25	15,5	23,6	6,3	8,3
2001	11,2	9,4	5,8	8,8	-5,3	3,1	18,9	11
2002	4,8	0,9	8,7	5,8	2,8	4,8	5,5	7,4
2003	8,6	8,8	9,4	6,2	9,6	14,1	8,1	19,7
2004	26,1	29,7	17,3	17,9	8,1	4,9	22,6	21,1
2005	12,8	18,2	7,9	12,9	6,3	9,9	14,9	12,6
2006	11,5	14,3	15,5	19,5	18,1	15,6	19,2	22,8
2007	12,9	11	14	16,1	15,8	10	9,7	14,5
2008	3,2	4,2	6	6,7	9,5	7,1	4,1	3
2009	-11	-9,8	-14,5	-10,7	-12,4	-5,9	-18,9	-16,4
2010	14,7	14,7	9,9	11,1	14,3	13,1	16,6	17,3
2011	6,7	9,2	4,3	6,4	5,8	7,9	7,8	10,6
2012	2,7	4,3	-3,5	-1,7	-0,3	4,6	2,1	9,1
2013	0,1	0,2	4,3	4,1	1,7	6,1	5,6	6
2014	10,1	8,7	11	9,2	10	6,7	4,5	3,7
2015	6,8	6	6	7,4	6,6	7,7	8,5	6,6
2016	2,8	4,3	3,4	3,8	7,6	8,8	4,8	5
2017	5,9	6,7	8,2	6,9	9,8	9,5	3,9	3,5
2018	5,9	4,4	6,8	4,3	7,6	7	5	5,4

poznámka: zkratka NA = nedostupné informace

zdroj: vlastní zpracování, OECD, EBRD

Příloha 8.: Čistý export zboží a služeb v letech 1991-2018

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1991	-26,8	7,8	31,4	NA
1992	20,2	-1,9	-9	NA
1993	8	30,3	9,9	-0,3
1994	11,2	-4,9	-1,8	-19,5
1995	4,4	-21,3	1,3	7,1
1996	9,3	-2,2	15,9	18,8
1997	-1,8	1,3	9,1	-4,2
1998	-4,2	7,1	4,4	0,5
1999	-0,4	1,5	3,6	-13,9
2000	-0,3	-1,8	-8,1	-2
2001	1,8	-3	-8,4	7,9
2002	3,9	2,9	-2	-1,9
2003	-0,2	3,2	-4,5	-11,6
2004	-3,6	-0,6	3,2	1,5
2005	-5,4	-5	-3,6	2,3
2006	-2,8	-4	2,5	-3,6
2007	1,9	-2,1	5,8	-4,8
2008	-1	-0,7	2,4	1,1
2009	-1,2	-3,8	-6,5	-2,5
2010	0	-1,2	1,2	-0,7
2011	-2,5	-2,1	-2,1	-2,8
2012	-1,6	-1,8	-4,9	-7
2013	-0,1	0,2	-4,4	-0,4
2014	1,4	1,8	3,3	0,8
2015	0,8	-1,4	-1,1	1,9
2016	-1,5	-0,4	-1,2	-0,2
2017	-0,8	1,3	0,3	0,4
2018	1,5	2,5	0,6	-0,4

poznámka: zkratka NA = nedostupné informace

zdroj: vlastní zpracování, OECD, EBRD

Příloha 9.: Čistý příliv zahraničních investic v letech 1990-2018

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1990	165*	553,8	88	165*
1991	604*	1470,4	359	604*
1992	1103*	1477	678	1103*
1993	653,5	2443	1715	179,1
1994	868,3	1143,4	1875,2	255,2
1995	2561,8	5103,5	3658,2	2587,1
1996	1428,4	3299,6	4498,7	369,7
1997	1301,4	4167,3	4910,2	230,6
1998	3716,4	3334,9	6398,4	926,8
1999	6329,7	3311,9	7270,8	626,8
2000	4985,2	2764,1	9445,3	2720,4
2001	5641,7	3936	5579,3	2274,8
2002	8482	2993,6	4030,1	5864,9
2003	2102,7	2137,4	3982,3	2975,7
2004	4974,5	4265,7	12 140,3	4029
2005	11 653,2	7709	8203,2	3109,6
2006	5462,6	6817,5	14 577,5	5803,1
2007	10 443,8	3950,8	19 836,2	4017,2
2008	6451	6327,2	12283	4868
2009	2926,8	1995,3	10 039,3	-6,1
2010	6140,6	2192,8	12 796,3	1769,8
2011	2317,6	6300,1	15 925,1	3491,3
2012	7984,1	14 409,2	12 423,5	2981,7
2013	3639,1	3402,1	2734	-604,1
2014	5492	7806,6	14 268,7	-512,1
2015	465,1	-14 797,3	15 270,8	106,1
2016	9814,8	-5752,9	15 690,1	805,3
2017	9521,7	3260,9	9178,5	2276,7
2018	9478,9	6389,3	11 476,2	475,1

poznámka: údaje jsou v milionech amerických dolarů (USD), *údaje za období ČSFR
zdroj: vlastní zpracování, UNCTAD

Příloha 10.: Vývoj výše devizových rezerv v letech 1993-2018

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1993	3789,4	6700	4091,9	415,6
1994	6144,5	6735,5	5841,8	1691,2
1995	13842,9	11974,3	14774,1	3363,9
1996	12351,8	9720,2	17844	3418,9
1997	9733,7	8407,9	20407,2	3230,3
1998	12542,1	9318,7	27325,2	2868,8
1999	12806,1	10954	26354,7	3370,7
2000	13019,2	11189,6	26562	4022,3
2001	14341,2	10727,2	25648,4	4141
2002	23555,6	10348,5	28649,7	8808,7
2003	26770,6	12751,4	32579,1	11678,1
2004	28259,3	15922,1	35323,9	14417,5
2005	29330,4	18552,1	40863,7	14900,7
2006	31181,7	21527	46371,1	12646,6
2007	34549,6	23969,8	62966,8	18032,1
2008	36654,5	33787,9	59305,6	17854,2
2009	41156,6	44073,7	75923,3	692,2
2010	41908,8	44849,2	88821,8	719,3
2011	39670,1	48680,5	92646,5	853,3
2012	44265,3	44506,1	103396,2	818,4
2013	55797,6	46388,9	102235,9	921,9
2014	54084,7	41900,6	96461,5	1391,8
2015	64147,9	33019,5	91394,8	1811,9
2016	85365,6	25824,3	110535,3	1712,2
2017	147582,9	27874,5	108975,3	2299,7
2018	142151	30068,3	111656,1	3923,3

poznámka: hodnoty jsou bez zlatých rezerv, stav ke konci roku a v milionech USD
zdroj: vlastní zpracování, World Development Indicator

Příloha 11.: Index snadného podnikání – Česká republika

	Zahájení podnikání	Stavební povolení	Elektrina	Registrace majetku	Získání úvěru	Ochrana investorů	Placení daní	Přeshraniční obchod	Vymáhání smluv	Řešení insolvence	Celkové skóre
2004	68,4	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	63,2	41,1	NA
2005	68,4	NA	NA	62,6	68,8	NA	NA	NA	63,2	41,9	NA
2006	68,9	54,3	NA	62,6	75,0	50,0	42,4	80,1	64,7	42,4	NA
2007	73,7	54,3	NA	62,6	75,0	50,0	51,0	80,1	64,7	42,8	NA
2008	75,3	54,3	NA	62,6	75,0	50,0	51,3	80,1	64,7	44,3	NA
2009	76,4	54,4	NA	62,6	68,8	50,0	51,3	77,9	64,7	51,9	NA
2010	77,3	57,3	80,2	69,8	68,8	50,0	65,0	77,5	65,9	51,9	66,4
2011	77,2	57,3	80,2	75,4	68,8	50,0	68,4	77,7	65,9	70,7	69,2
2012	79,2	57,3	80,2	78,2	68,8	50,0	70,5	77,6	65,9	73,9	70,2
2013	79,3	57,3	80,3	81,2	68,8	53,3	78,5	78,3	65,9	74,1	71,7
2014	79,5	57,0	92,3	78,9	68,8	62,0	78,5	78,3	65,9	78,8	73,1
2015	81,3	57,0	94,6	78,1	70,0	62,0	78,1	100	65,9	79,1	74,3
2016	81,3	56,1	95,0	79,4	70,0	62,0	81,6	100	56,4	79,3	76,1
2017	83,0	56,2	95,4	79,7	70,0	62,0	81,7	100	56,4	79,5	76,4
2018	83,5	56,2	95,4	79,7	70,0	62,0	81,2	100	56,4	79,8	76,4
2019	82,1	56,2	95,4	79,7	70,0	62,0	81,4	100	56,4	80,0	76,3
2020	82,1	56,2	95,6	79,7	70,0	62,0	81,4	100	56,4	80,1	76,3

zdroj: vlastní zpracování, The World Bank

Příloha 12.: Index svobodného podnikání – Maďarsko

	Zahájení podnikání	Stavební povolení	Elektrina	Registrace majetku	Získání úvěru	Ochrana investorů	Placení daní	Přeshraniční obchod	Vymáhání smluv	Řešení insolvence	Celkové skóre
2004	66,7	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	69,3	52,1	NA
2005	69,5	NA	NA	55,0	43,8	NA	NA	NA	69,3	51,6	NA
2006	73,7	66,7	NA	55,0	43,8	43,3	66,0	74,2	69,3	50,5	NA
2007	74,3	66,8	NA	55,0	75,0	43,3	66,4	74,4	69,3	52,6	NA
2008	80,8	67,0	NA	57,4	75,0	43,3	64,6	74,7	69,3	51,9	NA
2009	91,0	67,6	NA	64,7	75,0	43,3	64,5	74,3	69,3	51,9	NA
2010	91,3	67,7	60,6	64,7	75,0	43,3	64,5	75,0	67,6	51,9	66,2
2011	91,3	69,0	60,6	78,0	75,0	43,3	68,2	75,2	67,6	51,7	68,0
2012	91,4	69,0	60,6	78,0	68,8	43,3	70,2	75,4	67,6	52,4	67,7
2013	89,3	69,1	60,6	78,0	68,8	43,3	71,8	76,1	67,6	52,1	67,7
2014	89,3	66,0	60,6	78,0	55,0	52,0	72,1	76,3	67,6	51,9	66,9
2015	86,6	68,4	67,4	78,0	70,0	52,0	73,3	100	67,6	52,9	68,0
2016	87,1	66,3	63,2	80,2	70,0	52,0	70,8	100	67,3	53,7	71,1
2017	87,3	66,1	63,2	80,1	70,0	52,0	71,6	100	69,1	54,4	71,4
2018	87,6	66,2	63,2	80,1	75,0	52,0	77,0	100	71,0	54,7	72,7
2019	87,9	66,9	63,2	80,1	75,0	54,0	79,2	100	71,0	55,0	73,2
2020	88,2	67,0	63,2	80,1	75,0	54,0	80,6	100	71,0	55,0	73,4

zdroj: vlastní zpracování, The World Bank

Příloha 13.: Index svobodného podnikání – Polsko

	Zahájení podnikání	Stavební povolení	Elektrína	Registrace majetku	Získání úvěru	Ochrana investorů	Placení daní	Přeshraniční obchod	Vymáhání smluv	Řešení insolvence	Celkové skóre
2004	51,5	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	52,2	45,0	NA
2005	52,1	NA	NA	50,2	75,0	NA	NA	NA	52,2	56,5	NA
2006	56,1	50,0	NA	51,7	75,0	56,7	51,7	80,3	52,7	56,4	NA
2007	58,9	50,2	NA	51,7	81,3	60,0	51,7	80,4	52,7	57,3	NA
2008	59,4	54,3	NA	54,0	81,3	60,0	51,6	80,5	56,8	57,2	NA
2009	61,4	54,6	NA	54,1	81,3	60,0	50,7	80,4	56,8	57,4	NA
2010	78,5	54,8	61,4	54,1	93,8	60,0	53,3	80,6	56,8	57,4	65,1
2011	78,6	54,9	61,4	61,5	93,8	60,0	63,9	80,8	56,8	58,3	67,0
2012	79,0	66,0	61,4	61,5	93,8	60,0	65,7	80,5	56,8	56,0	68,0
2013	82,5	70,3	61,5	77,2	93,8	60,0	72,2	80,6	65,0	68,4	72,8
2014	82,6	70,1	74,7	80,2	75,0	66,0	72,3	81,0	64,8	68,6	73,6
2015	82,7	75,5	77,9	80,3	75,0	66,0	72,3	100	64,8	69,7	74,1
2016	82,8	75,5	80,1	76,9	75,0	66,0	79,1	100	63,4	70,4	76,9
2017	82,8	76,3	81,3	76,5	75,0	66,0	79,1	100	63,4	76,4	77,7
2018	82,8	76,3	81,3	76,5	75,0	66,0	79,5	100	63,4	77,7	77,9
2019	82,9	76,3	81,4	70,5	75,0	66,0	76,5	100	64,4	76,5	76,9
2020	66,7	76,4	82,3	63,9	75,0	66,0	76,4	100	64,4	76,5	76,4

zdroj: vlastní zpracování, The World Bank

Příloha 14.: Index svobodného podnikání – Slovensko

	Zahájení podnikání	Stavební povolení	Elektrína	Registrace majetku	Získání úvěru	Ochrana investorů	Placení daní	Přeshraniční obchod	Vymáhání smluv	Řešení insolvence	Celkové skóre
2004	56,0	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	63,1	54,2	NA
2005	67,7	NA	NA	78,7	50,0	NA	NA	NA	65,5	54,1	NA
2006	74,4	61,4	NA	91,7	68,8	46,7	58,1	75,1	65,5	53,6	NA
2007	74,5	61,4	NA	91,7	68,8	46,7	59,4	75,3	65,5	66,5	NA
2008	74,9	60,5	NA	91,8	75,0	46,7	59,4	75,5	65,5	65,0	NA
2009	80,4	61,4	NA	91,9	75,0	46,7	59,4	72,7	65,5	65,3	NA
2010	80,9	61,5	77,2	91,9	75,0	46,7	62,4	73,7	63,9	65,3	69,9
2011	81,0	61,5	77,3	91,9	75,0	46,7	62,2	76,1	63,9	70,4	70,6
2012	81,1	61,5	77,4	91,9	75,0	46,7	63,8	75,9	63,9	69,8	70,7
2013	81,1	61,5	77,4	91,9	75,0	46,7	70,2	76,1	64,5	69,5	71,4
2014	78,5	61,3	77,5	91,9	65,0	56,0	70,4	76,6	62,5	69,7	71,0
2015	80,3	59,3	80,0	91,9	65,0	56,0	70,1	100	58,2	69,9	70,7
2016	81,8	59,3	83,1	90,2	70,0	56,0	79,2	100	56,6	70,0	74,8
2017	81,9	59,3	83,2	90,2	70,0	56,0	80,5	100	58,7	70,5	75,0
2018	82,0	59,3	83,2	90,2	70,0	56,0	80,5	100	64,3	66,1	75,2
2019	82,0	59,3	83,2	90,2	70,0	56,0	80,6	100	66,1	66,9	75,4
2020	84,8	59,4	83,3	90,2	70,0	56,0	80,6	100	66,1	65,5	75,6

zdroj: vlastní zpracování, The World Bank

Příloha 15.: Transformační indikátory Maďarsko

	Velká privatizace	Malá privatizace	Vládní a podniková restrukturalizace	Cenová liberalizace	Obchodní a devizový systém	Hospodářská soutěž
1989	1,0	1,0	1,0	2,7	2,0	1,0
1990	2,0	1,0	1,0	4,0	3,0	1,0
1991	2,0	1,0	2,0	4,3	4,0	2,0
1992	2,0	2,0	3,0	4,3	4,0	2,0
1993	3,0	3,0	3,0	4,3	4,0	2,0
1994	3,0	3,7	3,0	4,3	4,3	3,0
1995	4,0	3,7	3,0	4,3	4,3	3,0
1996	4,0	4,0	3,0	4,3	4,3	3,0
1997	4,0	4,3	3,0	4,3	4,3	3,0
1998	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
1999	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2000	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2001	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2002	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2003	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2004	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,3
2005	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2006	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2007	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2008	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2009	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2010	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,7
2011	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,7
2012	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,7
2013	4,0	4,3	3,7	4	4,0	3,3
2014	4,0	4,3	3,7	4	4,0	3,3

zdroj: vlastní zpracování, EBRD

Příloha 16.: Transformační indikátory – Polsko

	Velká privatizace	Malá privatizace	Vládní a podniková restrukturalizace	Cenová liberalizace	Obchodní a devizový systém	Hospodářská soutěž
1989	1,0	2,0	1,0	2,3	1,0	1,0
1990	2,0	3,0	2,0	3,7	3,0	2,0
1991	2,0	3,0	2,0	3,7	3,0	2,0
1992	2,0	4,0	2,0	4,0	3,0	2,0
1993	2,0	4,0	3,0	4,0	4,0	2,7
1994	3,0	4,0	3,0	4,0	4,0	2,7
1995	3,0	4,0	3,0	4,0	4,0	2,7
1996	3,0	4,3	3,0	4,0	4,3	2,7
1997	3,3	4,3	3,0	4,0	4,3	2,7
1998	3,3	4,3	3,0	4,3	4,3	2,7
1999	3,3	4,3	3,0	4,3	4,3	2,7
2000	3,3	4,3	3,0	4,3	4,3	2,7
2001	3,3	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2002	3,3	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2003	3,3	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2004	3,3	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2005	3,3	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2006	3,3	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2007	3,3	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2008	3,3	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2009	3,3	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2010	3,7	4,3	3,7	4,3	4,3	3,7
2011	3,7	4,3	3,7	4,3	4,3	3,7
2012	3,7	4,3	3,7	4,3	4,3	3,7
2013	3,7	4,3	3,7	4,3	4,3	3,7
2014	3,7	4,3	3,7	4,3	4,3	3,7

zdroj: vlastní zpracování, EBRD

Příloha 17.: Transformační indikátory-Slovensko

	Velká privatizace	Malá privatizace	Vládní a podniková restrukturalizace	Cenová liberalizace	Obchodní a devizový systém	Hospodářská soutěž
1989	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
1990	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
1991	1,0	3,0	2,0	4,0	3,0	2,0
1992	2,0	4,0	2,0	4,0	4,0	2,0
1993	3,0	4,0	3,0	4,0	4,0	2,0
1994	3,0	4,0	3,0	4,0	4,0	3,0
1995	3,0	4,0	3,0	4,0	4,0	3,0
1996	3,0	4,3	3,0	4,0	4,3	3,0
1997	4,0	4,3	2,7	4,0	4,0	3,0
1998	4,0	4,3	2,7	4,0	4,3	3,0
1999	4,0	4,3	3,0	4,0	4,3	3,0
2000	4,0	4,3	3,0	4,0	4,3	3,0
2001	4,0	4,3	3,0	4,0	4,3	3,0
2002	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2003	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2004	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,3
2005	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2006	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2007	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2008	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2009	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2010	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,3
2011	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,7
2012	4,0	4,3	3,7	4,3	4,3	3,7
2013	4,0	4,3	3,7	4,3	4,0	3,3
2014	4,0	4,3	3,7	4,3	4,0	3,3

zdroj: vlastní zpracování, EBRD

Příloha 18.: Transformační indikátory-Česká republika

	Velká privatizace	Malá privatizace	Vládní a podniková restrukturalizace	Cenová liberalizace	Obchodní a devizový systém	Hospodářská soutěž
1989	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
1990	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
1991	1,0	3,0	2,0	4,0	3,0	2,0
1992	2,0	4,0	2,0	4,0	4,0	2,0
1993	3,0	4,0	3,0	4,0	4,0	2,7
1994	4,0	4,0	3,0	4,0	4,0	2,7
1995	4,0	4,0	3,0	4,0	4,0	2,7
1996	4,0	4,3	3,0	4,0	4,3	2,7
1997	4,0	4,3	3,0	4,3	4,3	2,7
1998	4,0	4,3	3,0	4,3	4,3	2,7
1999	4,0	4,3	3,0	4,3	4,3	2,7
2000	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	2,7
2001	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	2,7
2002	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2003	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2004	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2005	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2006	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2007	4,0	4,3	3,3	4,3	4,3	3,0
2008	NA	NA	NA	NA	NA	NA
2009	NA	NA	NA	NA	NA	NA
2010	NA	NA	NA	NA	NA	NA
2011	NA	NA	NA	NA	NA	NA
2012	NA	NA	NA	NA	NA	NA
2013	NA	NA	NA	NA	NA	NA
2014	NA	NA	NA	NA	NA	NA

zdroj: vlastní zpracování, EBRD